

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПОТРЕБИ ДЛЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ ДО ШАХТАРСЬКИХ ГРОМАД

Справедлива трансформація
у Дніпропетровській області

Передумови та потреби для залучення інвестицій до шахтарських громад: Справедлива трансформація у Дніпропетровській області

Даний документ був підготовлений в межах проєкту «Нова енергія - сприяння діалогу для сталого розвитку українських вугільних регіонів», який реалізується партнерськими організаціями Germanwatch, Центром екологічних ініціатив «Екодія», Луганським обласним правозахисним центром «Альтернатива» за підтримки Федерального міністерства економіки та захисту клімату Німеччини у співпраці з Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. Цей документ не обов'язково відображає погляди уряду Німеччини. Відповідальність за зміст документу несуть виключно автори дослідження.

Дослідження проведено на замовлення Центру екологічних ініціатив «Екодія» компанією Pro-consulting.

Автори дослідження:

- **Юлія Шкурко**, начальниця аналітичного відділу Pro-consulting
- **Олександр Соколов**, генеральний директор Pro-consulting
- **Андрій Мокряков**, старший консультант Pro-consulting

Рецензування:

Ольга Красовська, членкиня Правління ГО «Українська асоціація оцінювання», експертка з питань регіонального розвитку та політики розвитку МСП

Загальна редакція:

Анастасія Бушовська, фахівчиня з енергетичної політики ГО «Екодія»

Цей текст дозволено копіювати з некомерційною метою без спеціального дозволу ГО «Центр екологічних ініціатив «Екодія», однак посилання на джерело інформації є обов'язковим.

© ГО «Центр екологічних ініціатив «Екодія»

Зміст

Вступ	4
1. Стан вугільної галузі в Україні в цілому та в досліджуваних громадах	6
2. Загальна характеристика економіки регіону	10
3. Потреби громад	69
4. Інвестиційні можливості громад	72
5. Вивчення аспектів, врахування яких необхідне в рамках реалізації обраних проєктів	88
6. Сценарії розвитку громад за умови реалізації інвестиційних та грантових проєктів з урахуванням ризиків	94
7. Оцінка доцільності застосування рекомендацій, розроблених в рамках аналогічного дослідження для Львівської та Волинської областей	96
Додаток 1.	99
Додаток 2	106

Вступ

З метою виявлення передумов та потреб для залучення інвестицій в межах справедливої трансформації вугільних громад, зокрема в напрямку розвитку відновлюваної енергетики та енергоефективних технологій, було проведено дослідження потреб шахтарських громад в Дніпропетровській області (Павлоградська, Петропавлівська, Миколаївська та Тернівська).

При проведенні дослідження проаналізований поточний стан громад Дніпропетровської області за відкритими даними Державної служби статистики України, Державної служби зайнятості Дніпропетровської області, сайтів територіальних громад та інформації, отриманої за запитом від органів самоврядування. Додатково проаналізовані результати попередніх аналогічних досліджень, що проводилися по Львівській та Волинській областях ([«Передумови та потреби для залучення інвестицій до шахтарських громад: справедлива трансформація Львівсько-Волинського басейну»](#) підготовлене ГО «Знизу-вгору»).

Для оцінки поточного стану бізнесу в регіоні проведені опитування представників підприємств різних сфер діяльності в досліджуваних громадах. В опитуванні прийняли участь 45 респондентів, серед них представники промислових підприємств, будівельних компаній, сфери торгівлі (у тому числі електроприладами), медицини, освіти та інших послуг. Основні питання були спрямовані на оцінку основних викликів, з якими стикається бізнес, залежність їх бізнесу від розвитку вугільної промисловості в громаді, готовність бізнесу використовувати альтернативні джерела енергозабезпечення та змінити свою діяльність в бік зеленої енергетики.

В дослідженні розглянуті варіанти напрямків інвестування, які будуть сприяти трансформації вугільних регіонів, зокрема у сектор відновлюваної енергетики та енергоефективності. За результатами дослідження сформовані рекомендації для громад з урахуванням особливостей кожної з них та різних сценаріїв розвитку подій в Україна та регіоні.

23 червня 2022 року Україна набула статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Отже, Україна має конкретні зобов'язання у процесі вступу в ЄС, зокрема щодо застосування управлінських підходів, гармонізованих із міжнародними стандартами. Це зокрема включає й реструктуризацію вугільного сектору, з урахуванням регіонального та соціального впливу та перспектив відмови від вугілля до 2035 року, як визначено Енергетичною стратегією України до 2050 року що діє з 21.02.2023. У процесі відмови зокрема важливо врахувати усі питання енергетичної безпеки, оскільки значна частина теплової генерації залежить від вугілля.

Відповідно до останнього [звіту](#) Рахункової Палати, вугільна галузь залишається найбільш проблемною сферою економіки країни: державні підприємства переважно збиткові і

стрімко скорочують обсяги видобутку вугілля, а надані бюджетні кошти не забезпечили їх фінансового оздоровлення. Водночас, збройна агресія росії лише поглиблює проблеми вугільної галузі. Крім того, зобов'язання нашої країни щодо скорочення викидів парникових газів, переходу від викопного палива до відновлюваних джерел енергії, зокрема скорочення виробництва електроенергії з вугілля, вимагають структурних змін у вугледобувній галузі.

У зв'язку з тривалими проблемами вугільної галузі, необхідністю її реструктуризації, відмови від вугілля, а також переходом на відновлювані джерела енергії, що пришвидшується через атаки росії на українську енергетичну інфраструктуру - для забезпечення сталого енергетичного переходу для вугільних громад необхідна справедлива трансформація, щоб забезпечити гідне життя та чесний заробіток усім працівникам та спільнотам, на яких вплине процес відмови від викопного палива.

Зокрема, перспективним є розвиток відновлюваних джерел енергії на території шахтарських громад. З 27 липня 2023 року стартував новий етап розвитку енергетичної системи України за допомогою [Закону України № 3220-IX](#). Цей закон визначає ключові зміни у сфері відновлюваної генерації, спрямовані на відновлення та «зелену» трансформацію. Однією з важливих інновацій є введення механізму ринкової премії для генераторів електроенергії з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Ця альтернативна система стимулювання надає виробникам електроенергії з ВДЕ можливість обрати її використання, відмовившись від механізму «зеленого» тарифу. За цією системою гарантований покупець виплачує різницю між «зеленим» тарифом і розрахунковою ринковою ціною. Такий підхід сприятиме більш ефективній і гнучкій інтеграції відновлюваної енергії в енергетичну систему України, стимулюючи зелений розвиток і забезпечуючи стабільні умови для інвесторів у галузі відновлюваної енергетики.

В шахтарських громадах гірнича діяльність зазвичай є основним економічним чинником розвитку регіону. Однак, через зміну ринкових умов, занепад шахтарської галузі, високий рівень безробіття, зношеність обладнання та негативний вплив на довкілля багато з цих громад стикаються з викликами щодо збереження економічної стабільності та соціального розвитку. Реалізація інвестиційних та грантових проєктів може стати потужним інструментом для подолання цих проблем та розвитку шахтарських громад, і водночас системний підхід у ході справедливої трансформації сприятиме вирішенню викликів вугільних громад у процесі переходу.

1. Стан вугільної галузі в Україні в цілому та в досліджуваних громадах

Україна має значні природні ресурси кам'яного вугілля. Вугільна галузь в Україні є важливою складовою паливно-енергетичного комплексу країни і протягом тривалого часу була базовою галуззю економіки.

Понад 70 % вугільних шахт України знаходилися у державній власності і це стало одним з факторів, що негативно впливали на їх розвиток. Недостатнє фінансування та несвоєчасне інвестування в розвиток на фоні зношення виробничого устаткування призводили до поступового занепаду шахтного господарства. Відсутність у країні ринку вугільної продукції призводило до падіння прибутковості у державних підприємств, що збували продукцію за цінами, нижче її собівартості. Додатковий вплив на скорочення шахтного господарства стала окупація вугільних регіонів у 2014 році, що призвело до виникнення дефіциту енергетичного вугілля в країні, проте нестатки палива країна стала закривати за рахунок імпорту.

Станом на початок 2022 року в Україні налічувалося 35 державних вугледобувних підприємств та 12 приватних шахт, які знаходилися на території підконтрольній Україні. Фактично, з державних шахт на той час працювало лише 33 і лише 2 з них («Надія» на Львівщині та «Краснолиманська» на Донеччині) були рентабельними. У 2021 році в країні загалом було видобуто 29,4. млн т вугілля, з яких державними шахтами близько 10 %. Станом на 2024 рік, значна частина з шахт розташованих у Луганській та Донецькій областях затоплені чи затоплюються у наслідок наступу росіян та/або знаходяться на тимчасово окупованих територіях. Основні обсяги видобування й по сьогодні здійснюються приватними підприємствами.

В Дніпропетровській області працюють шахти компанії ДТЕК. У 2021 році компанія ДТЕК прогнозувала, що **шахти Західного Донбасу**, які йому належать, працюватимуть мінімум до 2030 року, видобуток вестиметься на 6 з 10 шахт у зазначеному регіоні. Планувалося видобувати понад 140 млн тонн вугілля на підприємствах:

- Шахта ім. Героїв космосу з «Морозівською» ділянкою має одну з найкращих перспектив по промисловим запасам - до 2053 року.
- Шахта «Павлоградська», з хорошими запасами вугілля з урахуванням прирізки хутірських запасів, працюватиме до 2030 року і далі.
- На шахті «Тернівська» працюватиме 12 лав щонайменше найближчі 12 років, у перспективі планується робота підприємства і після 2030 року.
- Шахта «Західно-Донбаська» забезпечена запасами вугілля до 2063 року.
- Шахта «Дніпровська» має запаси вугілля до 2047 року і далі.
- Шахта «Самарська» працюватиме до 2035 року.

Станом на 2024 р., 8 з 10 вугільних шахт Дніпропетровської області продовжують свою діяльність. Лише шахти «Благодатна» і «Сташкова» припинили свою діяльність у 2021 р. через вичерпання запасів придатних для ефективного видобутку.

Функціонування шахт у монопрофільних громадах, а згодом і їх закриття призводять до виникнення низки проблем. Наприклад, для шахтарських громад характерними є соціальні проблеми через відсутність альтернатив роботі в шахті чи суміжних підприємствах. Також характерними є економічні проблеми громад, спричинені монопрофільністю та залежністю від вугільної галузі. Водночас потребують рішення екологічні проблеми, що виникають у наслідок функціонування вугільної галузі (забруднення повітря пилом та діоксидом вуглецю, сприяння зміні клімату, просідання ґрунтів, підтоплення або зневоднення територій) та після припинення діяльності шахт (забруднення повітря, зміна геологічного, гідрологічного та гідрохімічного режимів територій, на яких розташовані вугледобувні підприємства).

Хоч в Україні були неодноразові спроби реструктуризації вугільної галузі через відповідні програми, проте процеси закриття шахт десятиліттями відбувались без належної та всесторонньої програми підтримки територій, що залежні від вугледобування або від вугільних теплових електростанцій. Це призвело до кризових наслідків, як: не виплата зарплат і безробіття, зменшення надходжень в бюджет, згортання іншої суміжної підприємницької діяльності, відтік населення, негативні екологічні наслідки, хвороби шахтарів. Також слід зазначити, що шахти, зазвичай, є основним роботодавцем у вугільних громадах, тож для молоді існує обмежений вибір варіантів працевлаштування. Загальне несприятливе для життя середовище, відсутність альтернатив працевлаштування та часто недостатній рівень заробітної плати призводить до міграції молоді з регіонів в пошуках кращих умов реалізації власного потенціалу. Своєю чергою, це призводить до старіння таких громад та занепаду інших галузей економіки та бізнесу.

Враховуючи всі ці наслідки, шахтарські громади стають депресивними регіонами, в яких дуже складно побудувати нову економічну систему.

Дніпропетровщина багата на корисні копалини, адже тут зосереджені, крім кам'яного та бурого вугілля, значні запаси залізної і марганцевої руд, є нафта, природний газ, рідкісні та кольорові метали. В області обліковується 249 родовищ і 79 об'єктів обліку (з врахуванням комплексності) різноманітних корисних копалин, з яких 94 діючі родовища і 43 об'єкти обліку розробляються. Мінерально-сировинна база області на 30,8 % складається з корисних копалин паливно-енергетичного комплексу (нафта, газ, конденсат, кам'яне та буре вугілля), на 36,3 % – із сировини для виробництва будівельних матеріалів, решта – це руди металів, а також питні, технічні та мінеральні підземні води.

Вугільна промисловість є важливою галуззю економіки Дніпропетровської області. Її частка у ВВП регіону складає близько 5%, а в енергетичному балансі - близько 20%. Головними центрами видобування кам'яного вугілля є **Павлоградський та Синельниківський райони**. Серед найбільших центрів виділяються **Першотравенськ та Тернівка**.

В межах даного дослідження розглянуто поточний стан та оцінений потенціал розвитку у напрямку відновлюваної енергетики у Павлоградській та Тернівській міських ТГ, Петропавлівській та Миколаївській сільських ТГ.

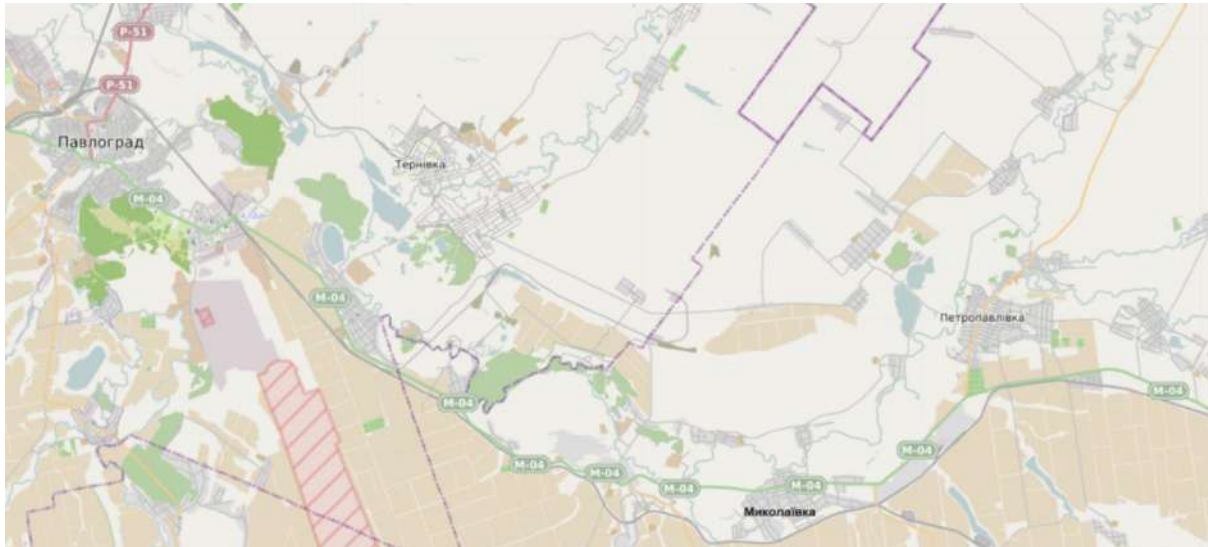

Рисунок 1. Карта розміщення громад, що увійшли до меж дослідження

В Павлоградській громаді основними містоутворюючими підприємствами та роботодавцями є ДВАТ «Шахта «Павлоградська» (ДТЕК Павлоградвугілля), ДП «НВО «Павлоградський хімічний завод», ПМЗ ДП «ВОПМ завод імені О.М. Макарова».

В м. Тернівка діє підприємство ДТЕК Павлоградвугілля - Шахтоуправління Тернівське, що включає в себе шахти Західно-Донбаську та Тернівську. За даними компанії, на підприємстві працює 4 тис. осіб. У 2023 році в Тернівській громаді було видобуто 10 млн. т вугілля. Це на 10% менше, ніж у 2022 році. За прогнозами, видобуток вугілля в громаді буде й надалі скорочуватися в найближчі роки.

Петропавлівська та Миколаївська громади Синельниківського району мали підприємства з видобутку високоякісного вугілля. Наразі робота шахт у Петропавлівській та Миколаївській громадах зупинена, проте у 2023 р. ДТЕК Павлоградвугілля подавав документацію на оцінку впливу на навколишнє середовище від впровадження діяльності з видобування корисних копалин у Синельниківському районі Дніпропетровської області, що підтверджує розвиток діяльності компанії в регіоні.

За наявними даними, спеціалісти Петропавлівської та Миколаївської СТГ працюють на шахтах ДТЕК Павлоградвугілля сусідніх громад.

Шахтарські громади Дніпропетровської області стикаються з проблемами, які є загальними для таких регіонів:

- Зниження обсягів виробництва та закриття шахт

Через застарілу техніку, недостатнє фінансування та низьку продуктивність, багато шахт у Дніпропетровській області скорочують виробництво або взагалі закриваються. Це призводить до зростання безробіття та зниження доходів населення, оскільки вугільна промисловість є основним джерелом зайнятості у цих громадах.

- Зниження кадрового потенціалу.

Небезпечність і важкість праці шахтаря при умовах недостатнього рівня та затримок виплат заробітної плати, роблять професію малопривабливою. Молодь шукає альтернативні варіанти реалізації свої навичок, тож галузь стикається з нестачею працівників. Повномасштабне вторгнення росії спричинило додатковий відтік працівників внаслідок міграції та мобілізації чоловіків, у тому числі з громад Дніпропетровщини. Через складну ситуацію, що склалась у сфері зайнятості та значний вплив працездатного населення з ринку праці, зокрема, до лав Збройних сил України, сил територіальної оборони, волонтерських організацій, а також внаслідок евакуації в іншу місцевість та за кордон, зростає потреба в максимально раціональному використанні робочої сили та забезпеченні сприятливого рівня адаптивності працездатного населення до змін на ринку праці.

- Забруднення навколишнього середовища та потреби в рекультивації.

Відходи від видобутку корисних копалин та викиди промислових підприємств значно забруднюють повітря, ґрунт та водні ресурси. Як наслідок, це може негативно впливати на здоров'я населення, спричиняючи різні захворювання, включаючи респіраторні та онкологічні. Після закриття шахт залишаються великі території, які потребують рекультивації. Проте через відсутність фінансування та відповідної стратегії ці землі часто залишаються занедбаними, що призводить до ерозії ґрунтів та зниження їх родючості.

- Зношеність інфраструктури

Більшість шахтарських громад мають застарілу та зношену інфраструктуру, включаючи дороги, водопостачання та енергопостачання. Це ускладнює доступ до базових послуг та знижує інвестиційну привабливість регіону.

- Відсутність альтернативних джерел доходів

Відсутність диверсифікації економіки робить громади надзвичайно залежними від видобувної промисловості. Це означає, що будь-які економічні проблеми у галузі мають негайний і значний вплив на добробут населення. Через відсутність альтернативних варіантів працевлаштування для працівників видобувної галузі, особливо в

Миколаївській та Петропавлівській селищних територіальних громадах, де через закриття шахт робітники вимушені їздити на роботу в інші громади. Окремі села громад мають високий показник старіння та низької чисельності населення, через що в них навіть відсутні заклади торгівлі та інша соціальна інфраструктура. Тобто при відсутності змін можна прогнозувати подальший занепад таких сіл, що не сприятиме розвитку цих громад.

Додатковими проблемами, що є загальними не тільки для Дніпропетровської області, а й для усієї країни, є війна та її наслідки. Початок війни росії проти України, та подальше повномасштабне вторгнення спричинило появу нової соціально-вразливої верстви населення - внутрішньо переміщених осіб. Станом на кінець 2023 р. за оцінками Дніпропетровська область дала прихисток понад 466 тис. осіб, з них 242 тис. – працездатного віку. Проте ВПО мають свої труднощі інтеграції: відсутність робочих місць, які б відповідали фаху ВПО; невирішене житлове питання та відсутність документів, зокрема про освіту, трудову діяльність; обмеженість спроможності підприємців ВПО, особливо малого бізнесу, самостійно забезпечувати переведення бізнесу та адаптуватись у приймаючих громадах з огляду на труднощі евакуації активів, виробничого обладнання та майна; обмежений доступ до фінансово-кредитних ресурсів на відкритому ринку.

У поточному періоді додатковими проблемами, притаманними громадам в межах дослідження, є:

- близькість до лінії зіткнення, що призводить до частих обстрілів з боку країни-агресора та руйнувань діючих об'єктів інфраструктури, підприємств та житла,
- високий рівень міграції населення з регіону через небезпечову ситуацію та, в окремих випадках, відсутність соціальної інфраструктури.

2. Загальна характеристика економіки регіону

Аналіз економічних показників досліджуваних громад було проведено кабінетним способом за даними відкритих джерел та за інформацією, що надали громади. Ретроспектива наведених показників по громадам має відмінності відповідно до наявності даних у відкритих джерелах.

2.1 Демографічні показники (чисельність населення, структура за віком, статтю, рівень доходу)

Павлоградська міська територіальна громада

Павлоградська громада розташована в західній частині Дніпропетровської області з адміністративним центром у місті Павлоград, є ключовим центром вугільної промисловості України.

Громаду створено у 2020 році, відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України № 709-р від 12 червня 2020 року «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Дніпропетровської області», з територією та населеними пунктами Павлоградської міської ради Дніпропетровської області у складі адміністративного центра Павлограда.

Площа території — 59,3 км², відстань до обласних центрів у межах 200 км: Дніпро — 75 км; Запоріжжя — 102 км; Донецьк — 194 км; Харків — 197 км; Полтава — 215 км. Основною ланкою в системі місцевого самоврядування в м. Павлоград є Павлоградська міська Рада та її виконавчий орган Павлоградський виконавчий комітет. Військово-цивільна адміністрація в місті не створювалася

Станом на 2021 р. на території громади проживало понад 102 373 осіб.

Таблиця 2.1.1 Демографічні показники Павлоградської громади станом на 2021 рік

Показники	Кількість осіб	%
Чоловіки	46 721	45,6%
Жінки	55 652	54,4%
Поділ населення за віковими групами		
0-17 років	18 074	17,7%
16-59	59 890	58,5%
56-60	31 886	31,1%

Джерело: дані Павлоградської міської ради, оцінка Pro-Consulting. Актуальні дані відсутні

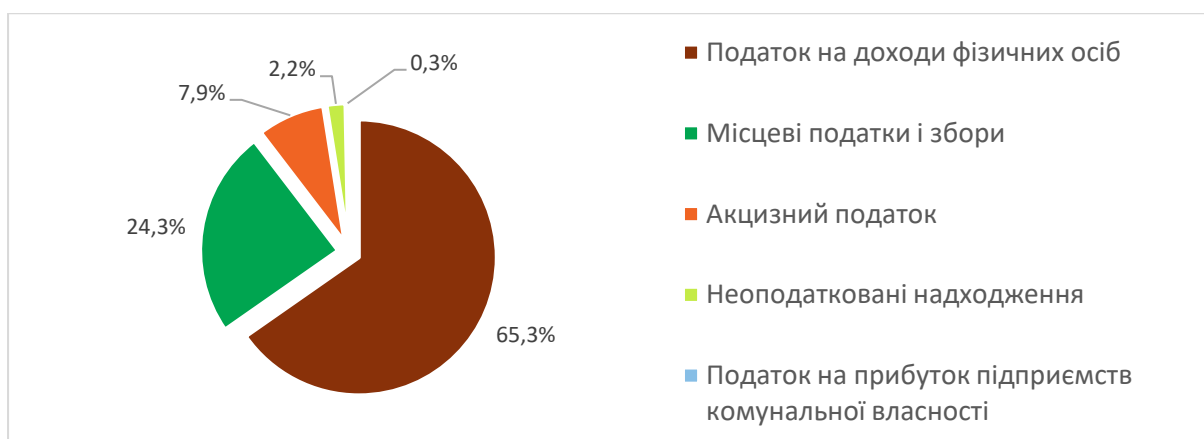
Таблиця 2.1.2 Бюджетний фонд Павлоградської міської територіальної громади за I півріччя 2023 року

	2023		Зростання 2023/2022	
	Сума надходжень, тис грн.	Рівень виконання, %	тис. грн.	% (рази)
Загальний фонд	695 943,8		161 606,9	1,5 раз
Податки, збори та інші доходи	510 863,2	111,3%	-	-
Понад план	51 825,2	-	-	-

Міжбюджетні трансферти	163 117,3	97,1%	9 185,2	6%
Спеціальний фонд	21 963,3	50,8%	12 449,9	2,3 рази
Основні надходження				
Податок на доходи фізичних осіб	333 432,9	65,3%	-	-
Місцеві податки та збори	123 853,5	24,2%	-	-
Акцизний податок	40 475,7	7,9%	-	-

Джерело: за даними Павлоградської міської ради, оцінка Pro-Consulting

Діаграма 2.1.1 Структура доходів загального фонду бюджету Павлоградської громади, станом на I півріччя 2023 року

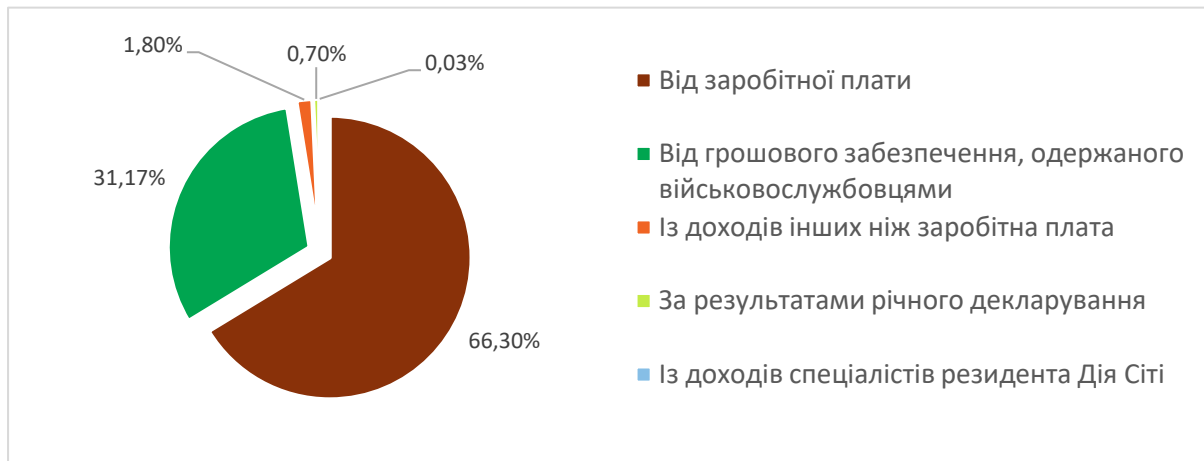

Джерело: за даними Павлоградської міської ради, оцінка Pro-Consulting

Податок та збір на доходи фізичних осіб у звітному періоді залишився базовим джерелом наповнення загального фонду бюджету Павлоградської громади.

Надходження по цьому податку за I півріччя 2023 року становили 333 432,9 тис. грн або 109% до плану, понад план надійшло 27 446,1 тис. грн. У порівнянні з I півріччям 2022 року надходження по цьому податку збільшилися на 95 960,5 тис. грн або на 40,4%.

Діаграма 2.1.2 Структура податку та збору на доходи фізичних осіб у Павлоградській громаді, станом на I півріччя 2023 року, млн. грн., %

Джерело: за даними Павлоградської міської ради, оцінка Pro-Consulting

За питомою вагою податок на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати у структурі податку на доходи фізичних осіб займає 66,3%.

Основними бюджетоутворюючими підприємствами та організаціями, які сплатили найбільші суми податку на доходи фізичних осіб за звітний період є: ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля», ДП НВО «Павлоградський хімічний завод», відділ освіти міської ради, регіональна філія «Придніпровська залізниця» АТ «Укрзалізниця», ТОВ «АТБ – Маркет», Павлоградський механічний завод ДП НВО «Південний машинобудівний завод» ім. А.М. Макарова, КНП «Павлоградська лікарня інтенсивного лікування ПМР», КНП «Павлогралська міська лікарня №1», КП «Павлоградтеплоенерго», ТОВ «ДТЕК Сервіс», ТОВ «Молочний Дім», АТ «Дніпропетровськгаз».

Таблиця 2.1.3 Підприємства, які збільшили (зменшили) перерахування податку на доходи фізичних осіб в бюджет Павлоградської громади за I півріччя 2023 р, тис. грн

Назва підприємства, установи	Збільшення надходжень до 1 півріччя 2022 року	Зменшення надходжень до 1 півріччя 2022 року
ДП «НВО «Павлоградський хімічний завод»	18296,8	
ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» (зі структурними підрозділами)	9271,5	
КНП «Павлоградська лікарня інтенсивного лікування «ПМР»	1350,1	
ТОВ «Трипільський пакувальний комбінат»	1237,6	
Павлоградський машинобудівний завод ДП «Виробниче об'єднання південний машинобудівний завод імені О.М. Макарова»	1137,2	

КНП «Павлоградська міська лікарня №1 «ПМР»	1002,5	
ТОВ «Павлоградський експериментальний ремонтно - механічний завод»	712,8	
КП «Павлоградтеплоенерго»	561,8	
КНП ХОР «Обласна психіатрична лікарня № 2»	420,9	
ТОВ «ДТЕК Сервіс»		-991,5
ДП «Придніпровська залізниця» АТ «Укрзалізниця» (зі структурними підрозділами)		-751,6
ТОВ «АРТ - пром»		-477,4
ТОВ «104.ЮА»		-303,2
ТОВ «ДДС-Плюс»		-284,5
Відділ освіти ПМР		-269,9
ТОВ «Омега»		-179,6
ТОВ трубний завод «Славсант»		-172,8
Територіальне управління Державної судової адміністрації України в Дніпропетровській області		-155,2
ТОВ «Рік Енерджі»		-128

Джерело: за даними Павлоградської міської ради

Основні чинники, які вплинули на обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб є встановлення з 1 січня 2023 року мінімальної заробітної плати у розмірі 6 700,0 грн на місяць, посадового окладу працівника І тарифного розряду Єдиної тарифної сітки 2 893 грн; збільшення рівня середньомісячної заробітної плати на підприємствах, організаціях Павлоградської міської територіальної громади.

Тернівська міська територіальна громада

Територіальна громада в Павлоградському районі Дніпропетровської області, з адміністративним центром у місті Тернівка та с. Зелена Долина.

Площа території — 18 км² (найменша серед громад, представлених у звіті). Розташована на сході Дніпропетровської області, в 20 км на схід від м. Павлоград. Відстань до обласного центру — 100 км.

Населення громади станом на 2023 рік — 24 305 осіб, у тому числі працездатного віку 19 638 осіб, з яких чоловіки — 45,2% та жінки — 54,8% .

Рівень дотацій, станом на 2022 рік, становив — 8,6% (тобто місто «віддає» ці кошти зі свого бюджету), хоча частка податків і зборів у доходах загального фонду бюджету становила лише 11,9% (майже втричі нижче середньо українського рівня). З початком повномасштабного вторгнення Тернівська міська рада, її виконком та інші державні

служби не змінювали свого фізичного розташування, військово-цивільна адміністрація громаді не створювалася.

Таблиця 2.1.4 Структура чисельності населення у м. Тернівка, за результатами 2019-жовтень 2023 рр., кількість осіб, %

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Загальна чисельність населення	27 650	27 320	26 961	24 305	24 305
Кількість осіб, що перебували на обліку Центру зайнятості	992	1 059	1 151	832	492
% зареєстрованих в Центрі зайнятості відносно загальної кількості населення	3,6	3,9	4,3	3,4	2,1
Кількість осіб, що пройшли освітні програми	109	112	105	37	42
% осіб, що пройшли освітні програми від загальної кількості зареєстрованих	11,0	10,6	9,1	4,5	8,5
Кількість осіб, що зареєстрували підприємницьку діяльність	3	0	0	-	-

Джерело: дані Тернівського відділу Павлоградської філії Дніпропетровського ОЦЗ

За даними Дніпропетровського обласного центру зайнятості, станом на жовтень 2023 року в Тернівському відділі Павлоградської філії було зареєстровано 492 особи, з яких 142 - молодь, 299 жінок та 96 внутрішньо переміщених осіб.

Таблиця 2.1.5 Бюджетний фонд Тернівської громади, за результатами 2023 року

	Доходи, тис. грн.	Видатки, тис. грн.
Основний фонд	307 430, 0	316 353,5
Загальний фонд	298 829,4	248 675,6
Спеціальний фонд	8 600,2	67 677,9
Погашення зовнішньої позики від НЕФКО	3 091,3	-

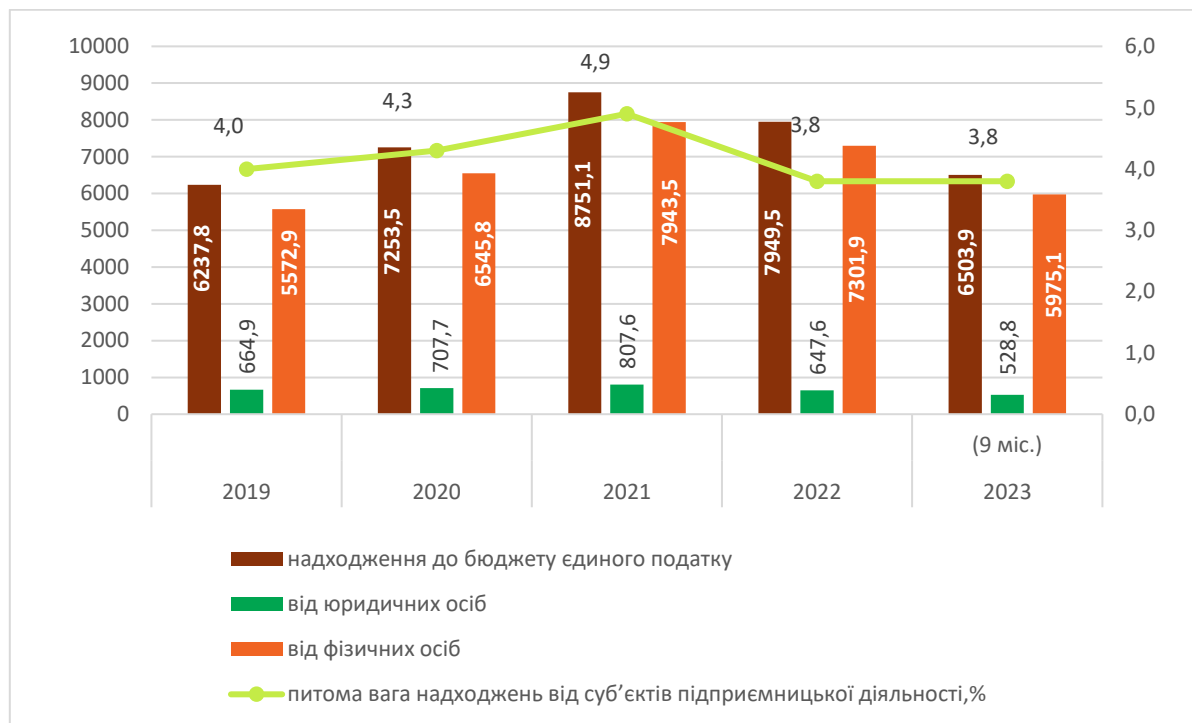
Джерело: за даними [Тернівської міської ради](#)

Таблиця 2.1.6 Структура надходжень єдиного податку до бюджету м. Тернівка, за результатами 2019-9 міс. 2023 рр., тис. грн.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023 (9 міс.)
Надходження до бюджету єдиного податку, тис. грн:	6237,8	7253,5	8751,1	7949,5	6503,9
- від юридичних осіб	664,9	707,7	807,6	647,6	528,8
- від фізичних осіб	5572,9	6545,8	7943,5	7301,9	5975,1
Питома вага надходжень від суб'єктів підприємницької діяльності, %	4,0%	4,3%	4,9%	3,8%	3,8%

Джерело: за даними інформаційно-комунікаційних систем ДПС України, дані Головного управління ДПС у Дніпропетровській області

Діаграма 2.1.3 Динаміка надходжень єдиного податку до бюджету м. Тернівка, за результатами 2019-9 міс. 2023 рр., тис. грн.

Джерело: за даними інформаційно-комунікаційних систем ДПС України, дані Головного управління ДПС у Дніпропетровській області, оцінка Pro-Consulting

У місті спостерігається зростання надходжень до міського бюджету єдиного податку до 2022 року, що було зумовлене як поступовим збільшенням кількості активно функціонуючих суб'єктів господарювання, так і підвищенням бази оподаткування. З початком повномасштабного вторгнення кількість суб'єктів підприємницької діяльності (фізичних осіб підприємців) зменшилась на 1,6%, а надходження єдиного податку до міського бюджету відповідно на 9,16%.

Прогнозоване збільшення надходжень від єдиного податку в 2023 році зумовлене підвищенням розміру прожиткового мінімуму (для єдиного податку першої групи) та розміру мінімальної заробітної плати (для другої групи) на тлі зменшення кількості суб'єктів господарювання.

Така ж тенденція зберігається при порівнянні показників питомої ваги надходжень від суб'єктів підприємницької діяльності відносно загальних обсягів надходжень до міського бюджету.

Малі підприємства в громаді виконують важливу соціальну роль, створюючи та надаючи робочі місця, забезпечуючи джерело доходу для значних прошарків населення.

Петропавлівська селищна територіальна громада

Територіальна громада в Синельниківському районі Дніпропетровської області, з адміністративним центром у селищі міського типу Петропавлівка.

Площа території — 225,14 км², 8 населених пунктів, відстань до адміністративних пунктів: м. Київ (611 км), м. Дніпро (127 км), м. Синельникове (90 км).

За даними Петропавлівської селищної ради, в 2021 р. населення громади складало близько 20,4 тис. осіб, у тому числі на 1 квітня 2021 р налічувалося 804 внутрішньо переміщені особи (ВПО). Станом на 2023 рік кількість населення скоротилась до 10,09 тис. осіб, дані про ВПО відсутні.

Таблиця 2.1.7 Демографічні показники Петропавлівської громади, станом на 2023 рік

Показники	Кількість осіб	%
Чоловіки	5 169	51,2%
Жінки	4 921	48,8%
Поділ населення за віковими групами		
0-17 років	2 331	23,1%
18-39	2 780	27,6%
40-59	2 612	25,9%
60-і старше	2 367	23,5%

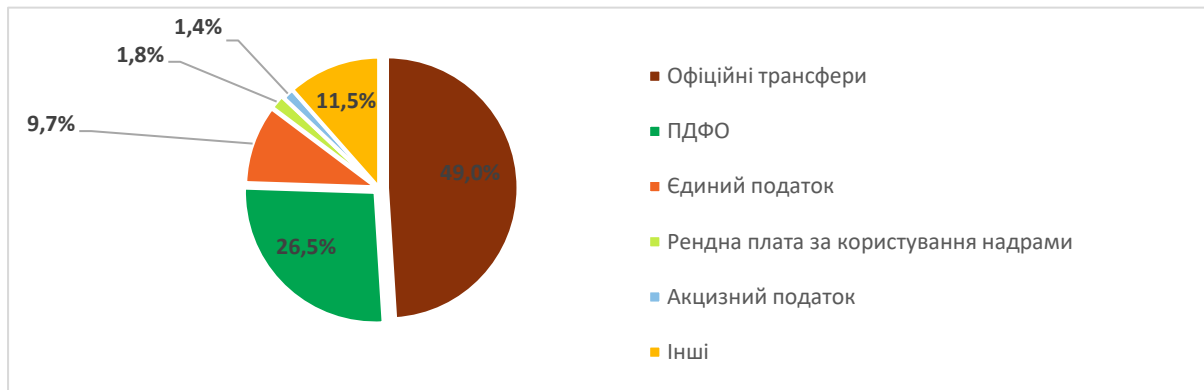
Джерело: за даними Петропавлівської селищної ради, оцінка Pro-Consulting

Для Петропавлівської громади актуальною є проблема зменшення чисельності населення як внаслідок природнього скорочення, так і внаслідок міграційних процесів. Найбільшу питому вагу мали чоловіки працездатного віку від 18 до 59 років, що вказує на необхідність пошуку варіантів працевлаштування для незайнятого населення цієї групи.

Механічна міграція є однією з причин того, що у структурі населення за віком значно переважає чисельність людей зрілого та похилого віку, що є однією з важливих причин, які заважають розвитку громади. Без розв'язання демографічної проблеми в громаді, неможливий успішний її розвиток.

Бюджет Петропавлівської громади на 2021 рік складав 84 385,72 тис. грн. У структурі бюджету переважали офіційні трансферти (49,01%), частка податкових надходжень складала 48,96%. Основу податкових надходжень складав податок на доходи фізичних осіб – 26,51%.

Діаграма 2.1.4 Структура бюджету Петропавлівської громади, за результатами 2021 року, тис. грн.

Джерело: за даними Петропавлівської селищної ради, оцінка Pro-Consulting

Станом на квітень 2021 року видатки бюджету розвитку складали 2 275,7 тис. грн. На цей ж період дохідна частина бюджету була виконана на 105,5%.

Платниками сільськогосподарського податку в громаді були:

- АФ «Нібас»,
- ФГ «Ковальський»,
- СФГ «Хлібороб»,
- СФГ «Овен»,
- АФ «Кедр-Агро»,
- ФГ «Октан-плюс»,
- СФГ «Агротест-ЄГМ»

Таблиця 2.1.8 Бюджетний фонд Петропавлівської громади, за результатами 2023 р, тис. грн

	Доходи, тис. грн.	Видатки, тис. грн.
Основний	122 759,4	109 054,8
Загальний фонд	106 847,5	90 546,7
Спеціальний фонд	15 911,9	18 508,1

Джерело: за даними [Петропавлівської селищної ради](#)

Миколаївська сільська територіальна громада

Миколаївська сільська територіальна громада утворена 28 березня 2017 року. Відповідно до територіально-адміністративного поділу до складу громади входить 17 населених пунктів із адміністративним центром в с. Миколаївка, що формують Старостинські округи: Васильківський, Дмитрівський та Петрівський.

Загальна площа Миколаївської громади – 458 кв.км, що складає 1,44% від площі Дніпропетровської області (25 місце за площею серед 86 територіальних громад області).

Адміністративний центр – село Миколаївка – знаходиться на відстані 112 км від обласного центру м. Дніпро, 76 км від районного центру м. Синельникове та 550 км від м. Київ.

У селі Катеринівка проживає ромська спільнота. Приблизно 25% населення ОТГ має вищу освіту, у 40% – середньо-технічну, 35 % – загальну освіта.

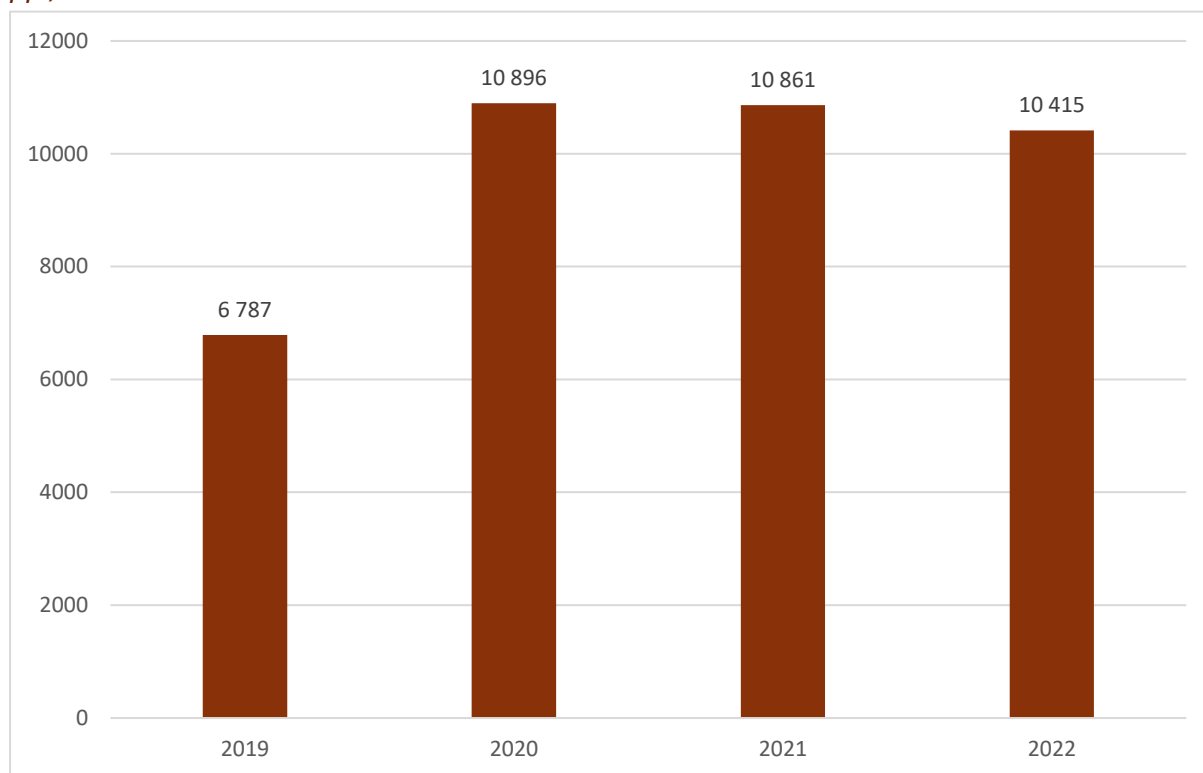
За етнічним складом населення Миколаївська громада є мононаціональною. Частка українців у громаді складає 80%, росіяни – 11%, роми – 7% та інші національності, що складають 2%.

*Таблиця 2.1.9 Адміністративний склад Миколаївської сільської ради
Синельниківського району Дніпропетровської області станом на 15.12.2022 р.*

Назва населеного пункту	Площа, га	Кількість господарств, од.
с. Миколаївка	1 313	2028
с-ще Васильківське	184	423
с. Запоріжжя	51	41
с. Кунінова	43	19
с. Русакове	51	58
с. Сидоренко	78	43
с. Петрівка	93	166
с. Катеринівка	75	124
с. Мар'їна Роща	191	364
с. Маломиколаївка	74	139
с. Новопречепилівка	16	31
с. Дмитрівка	1 078	1558
с. Олефірівка	178	279
с. Бажани	100	97
с. Чумаки	149	167
с. Відродження	64	53
с. Кардаші	121	122
Всього:	3 858	5572

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади

Діаграма 2.1.5 Динаміка чисельності населення Миколаївської громади, у 2019-2022 рр., кількість осіб

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади

Таблиця 2.1.10 Кількість населення Миколаївської громади у розрізі населених пунктів, за результатами 2019-1 квітня 2021 рр. та 1 січня 2023 р., кількість осіб

Назва населеного пункту	2019	2020	2021	2022
с. Миколаївка	4 107	4 078	4 060	4 002
Васильківський старостинський округ	1 243	1 225	1 210	1 121
с-ще Васильківське	835	826	819	785
с. Запоріжжя	90	86	87	71
с. Русакове	167	164	161	141
с. Кунінова	42	41	39	32
с. Сидоренко	109	108	104	92
Дмитрівський старостинський округ	-	4 277	4 274	4 040
с. Дмитрівка	-	3 129	3 131	2 995
с. Бажани	-	166	165	152
с. Відродження	-	34	34	30
с. Кардаші	-	142	140	107
с. Олефірівка	-	579	578	554
с. Чумаки	-	227	226	202
Петрівський старостинський округ	1 455	1 316	1 317	1 252

с. Петрівка	381	371	372	356
с. Новопричепилівка	35	34	34	32
с. Катеринівка	381	275	274	254
с. Мар'яна Роща	409	392	392	391
с. Маломиколаївка	249	244	245	219
Всього:	6 805	10 896	10 861	10 415

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади

Таблиця 2.1.11 Демографічні показники Миколаївської громади, станом на 2023 рік

Показники	Кількість осіб	%
Чоловіки	5 236	50,3%
Жінки	5 166	49,7%
Поділ населення за віковими групами		
0-15 років	1 434	13,8%
16-20	428	4,1%
21-25	502	4,8%
26-30	587	5,6%
31-35	802	7,7%
36-40	1 070	10,3%
41-45	718	6,9%
46-50	698	6,7%
51-55	675	6,5%
56-60	701	6,7%
61-і старше	2 787	26,8%

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади, оцінка Pro-Consulting

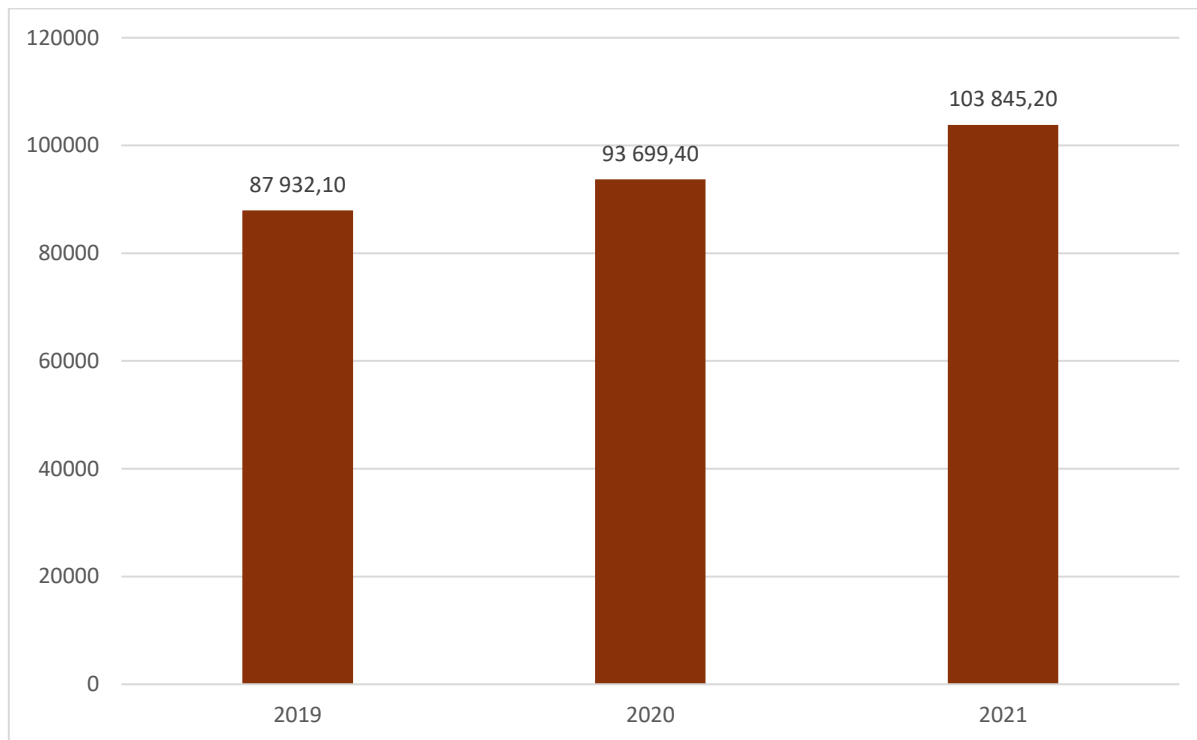
Скорочення кількості населення було зареєстровано у всіх населених пунктах Миколаївської громади за останні декілька років. У 2021 році спостерігається незначне збільшення кількості жителів у с. Дмитрівка, с. Петрівка та с. Маломиколаївка. Домінантним фактором зменшення кількості населення в громаді є природне скорочення.

У Миколаївській громаді упродовж 2019-2021 років спостерігалася позитивна тенденція щодо внутрішньої міграції: кількість прибулих осіб переважала над кількістю тих, хто виїхав за межі громади. Станом на 1.04.2021 року у Миколаївській громаді мешкало 493 ВПО із Донецької та Луганської областей.

Станом на 15 грудня 2022 року в громаді було зареєстровано 10415 осіб. У 2022 році прибули в громаду та зареєструвалися – 165 осіб, вибули – 193 особи. Також протягом 2022 р. на території громади зареєструвалися та проживали 1400 ВПО.

За даними Миколаївської громади, станом на 2023 рік в громаді зареєстровано 1420 ВПО з різних областей країни.

Діаграма 2.1.6 Динаміка бюджету Миколаївської громади, за результатами 2019-2021 рр., тис. грн

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади

Структура доходів упродовж періоду 2019-2021 років залишається майже незмінною. Найбільшу питому вагу в загальному обсязі надходжень займає податок на доходи фізичних осіб, що коливається на рівні 71-75%. Другим за величиною джерелом податків є плата за землю, що складає в середньому 9-11%. Решта джерел формування податків у громаді – єдиний податок, акцизний податок, податок на нерухоме майно та інші.

Найбільшими платниками податків до сільського бюджету у 2022 році були:

Юридичні особи зареєстровані на території громади: ФГ «Макошь», СФГ «САМ», С(Ф)Г «Прометей», ТОВ «Весна», ФГ «К.В.М.», ФГ «Славутич», ПСП «Петровича», С(Ф)Г «Престиж», С(Ф)Г «Вільне», С(Ф)Г «Еврика», ТОВ «Алмаз».

Юридичні особи не зареєстровані на території громади: ПРАТ «ДТЕК Павлоградвугілля», ФГ Відродження 2016», ТОВ «ДТЕК Сервіс», ФГ «СПАС-2012», ПРАТ «Розівський елеватор», АТ «Укрзалізниця».

Таблиця 2.1.12 Бюджетний фонд Миколаївської громади, за результатами 2023 року, тис. грн

	Доходи, тис. грн.	Видатки, тис. грн.
Основний	169 431,0	170 756,7

Загальний фонд	161 545,9	119 704,5
Спеціальний фонд	8 042,8	51 052,2

Джерело: за даними [Миколаївської сільської територіальної громади](#)

2.2 Зайнятість (структура зайнятості за напрямками діяльності в громадах)

Аналіз структури зайнятості дозволяє оцінити динаміку розвитку ринку праці, рівень кваліфікації робочої сили, а також виявити проблемні аспекти та перспективні напрямки розвитку зайнятості.

За даними Дніпропетровської обласної служби зайнятості впродовж 2023 року 6,3 тис. роботодавців області проінформували центри зайнятості про наявність 29,5 тис. вакансій.

Структура вакансій за видами економічної діяльності:

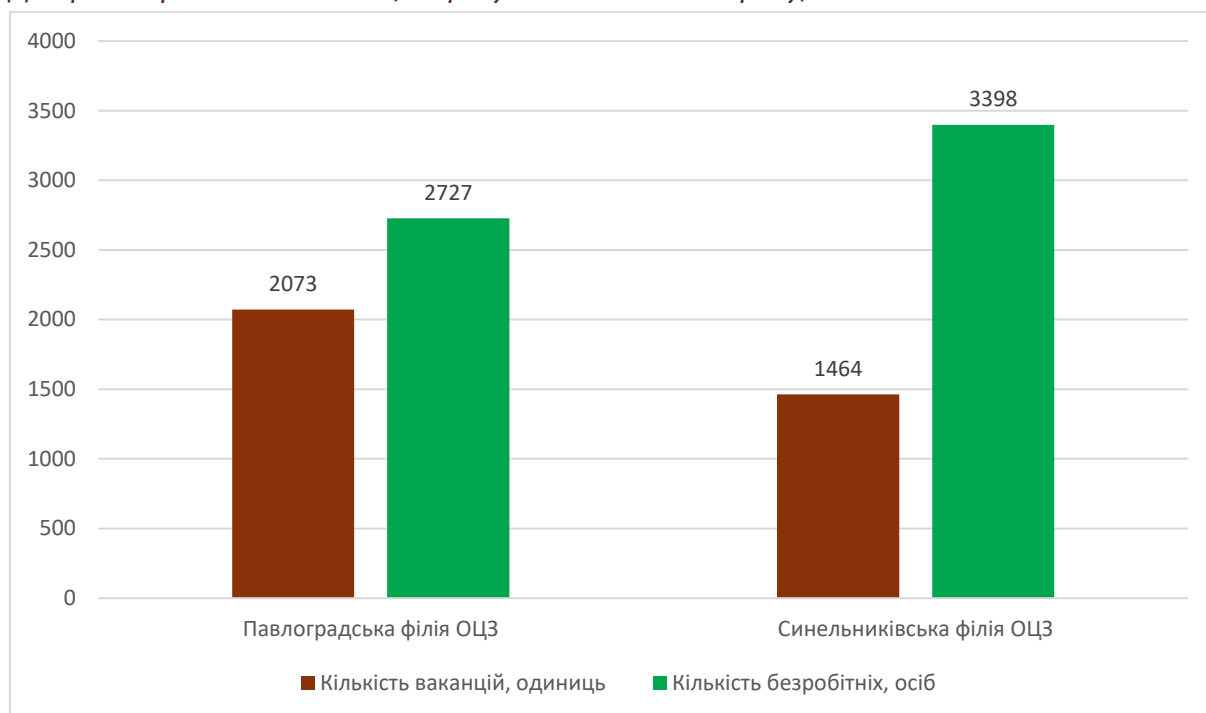
- переробна промисловість (20,5%),
- торгівля (19,2%),
- освіта (8,3%),
- охорона здоров'я (8,0%),
- сільське, лісове господарство (7,6%),
- транспорт, складське господарство (6,0%),
- державне управління й оборона (5,7%),
- добувна промисловість (4,1%),
- постачання електроенергії, газу, пари (4,0%),
- діяльність у сфері адміністративного обслуговування (3,4%),
- водопостачання та каналізація (3,1%),
- будівництво (2,7%) та ін.

За професійними групами найбільше вакансій за напрямками:

- Працівники сфери торгівлі та послуг - 17,8%.
- Робітники з обслуговування, експлуатації устаткування та машин - 17,3%.
- Найпростіші професії - 15,2%.
- Кваліфіковані робітники з інструментом - 13,9%.
- Професіонали - 11,7%.
- Технічні службовці - 5,8%.
- Законодавці, керівники, менеджери - 5,3%.

Станом на 2023 р. кількість зареєстрованих безробітних в Павлоградській та Синельниківській філіях ОЦЗ перевищувала кількість вакансій на 31,5% та 132% відповідно.

Діаграма 2.2.1 Попит та пропозиція на зареєстрованому ринку праці в Дніпропетровській області, за результатами 2023 року, осіб

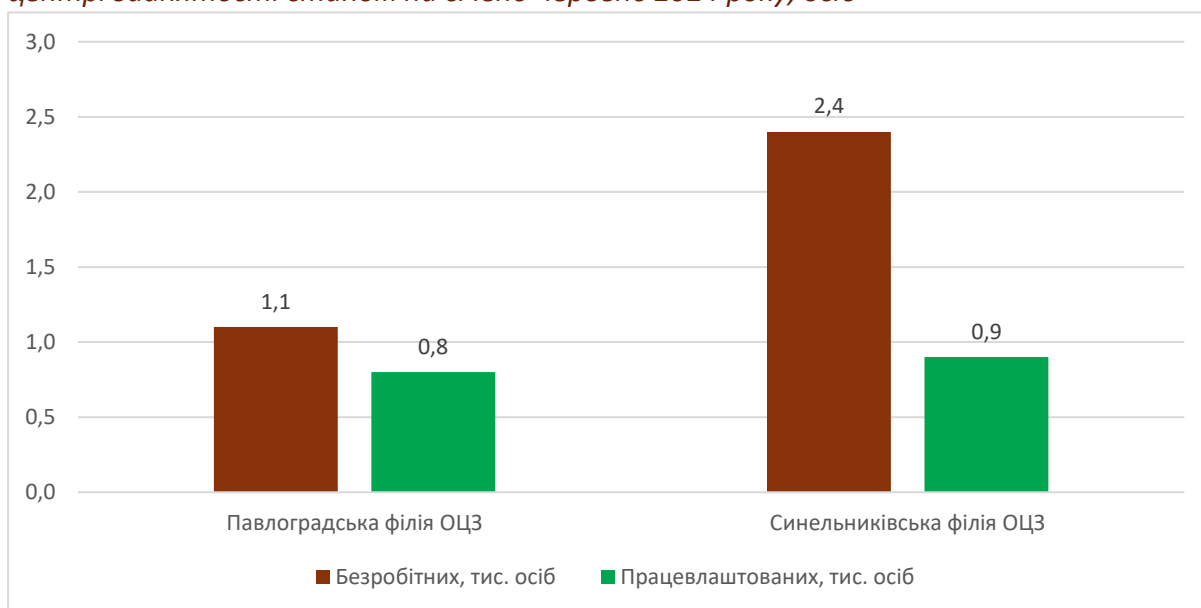
Джерело: за даними Дніпропетровської служби зайнятості

Таблиця 2.2.1 Надання послуг Дніпропетровською обласною службою зайнятості у січні-червні 2024 року, осіб

	Павлоградська філія ОЦЗ	Синельниківська філія ОЦЗ
Отримали послуги	1 807	2 947
з них мали статус безробітного	1 108	2 385
Працевлаштовано	784	977

Джерело: за даними Дніпропетровської служби зайнятості

Діаграма 2.2.2 Кількість осіб, які отримали послуги у Дніпропетровському обласному центрі зайнятості станом на січень-червень 2024 року, осіб

Джерело: за даними Дніпропетровської служби зайнятості

Таблиця 2.2.2 Надання послуг певним групам населення Дніпропетровською обласною службою зайнятості у січні-червні 2024 року, осіб

Послуги	Дніпровська філія ОЦЗ	Павлоградська філія ОЦЗ	Синельниківська філія ОЦЗ
Жінки			
Отримали послуги	21 963	1 359	2 269
з них, мали статус безробітного	16 685	903	1 887
Працевлаштовано	8 992	561	707
Отримали ваучер на навчання	951	76	96
Проходили професійне навчання	2 301	115	228
Брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру	1 004	59	126
Молодь			
Отримали послуги	7 390	495	664
з них, мали статус безробітного	5 294	345	540
Працевлаштовано	2 721	218	193
Отримали ваучер на навчання	24	4	1
Проходили професійне навчання	716	50	48
Брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру	255	10	25
Особи з інвалідністю			

Отримали послуги	1 064	84	140
з них, мали статус безробітного	967	64	136
Працевлаштовано	296	25	33
Отримали ваучер на навчання	13	1	1
Проходили професійне навчання	63	3	8
Брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру	21	1	3
Надано компенсацію витрат за облаштування робочих місць працевлаштованих людей з інвалідністю	30	4	2
ВПО			
Отримали послуги	6 361	518	914
з них, мали статус безробітного	4 837	307	734
Працевлаштовано	3 042	264	214
Отримали ваучер на навчання	107	3	9
Проходили професійне навчання	471	30	35
Брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру	102	14	17
Учасники бойових дій			
Отримали послуги	287	27	46
з них, мали статус безробітного	276	24	44
Працевлаштовано	122	9	14
Отримали ваучер на навчання	3	0	1
Проходили професійне навчання	21	0	4
Брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру	2	0	0

Джерело: за даними Дніпропетровської служби зайнятості, оцінка Pro-Consulting

Станом на 1 липня 2024 року у філіях обласного центру зайнятості досліджуваних громад було зареєстровано 3 493 безробітних осіб, з яких 79,9% — жінки.

Аналіз даних центру зайнятості показує рівень інтеграції безробітних в громадах. Згідно з наведеними даними, у Павлоградській громаді вищий відсоток працевлаштування як жінок та молоді, так і ВПО (62 %, 63 % та 85,9 % від зареєстрованих безробітних по кожній категорії відповідно) У Синельниківському районі показник працевлаштування нижчий в 2-4 рази (37 %, 26 % та 29 % відповідно). Це може свідчити про наявність пропозицій та відповідності кваліфікації пошукачів роботи запропонованим вакансіям. Проте показники використання такого інструменту, як перенавчання безробітних, у

Павлоградській громаді також використовують більш активно, ніж у Синельниківському районі. Для молоді частка осіб, що пройшла професійне навчання, складає 39 % та 24 %, для ВПО – 9,7% та 4,7 % відповідно по зазначеним районам. Частка жінок, що пройшли перенавчання, є близькою – 12,7 % та 12 % відповідно.

Також в громадах близькі показники працевлаштування ветеранів (37 % та 31,8 % відповідно), що свідчить про тенденцію розвитку інтеграції цієї категорії населення в соціальне життя.

Павлоградська міська територіальна громада

Для дослідження структури зайнятості населення Павлоградської громади Дніпропетровської області використовувались дані статистики, інформація з офіційних сайтів органів влади та публікації у ЗМІ.

Павлоградська громада характеризується диверсифікованою структурою зайнятості. Основними напрямками діяльності, у яких працюють мешканці громади, є:

1. Промисловість

- Гірничодобувна промисловість - видобуток вугілля, марганцевої руди, граніту.
- Обробна промисловість - машинобудування, хімічна промисловість, харчова промисловість, легка промисловість.
- Енергетика - теплоелектроенергетика.

2. Сфера послуг

- Оптова та роздрібна торгівля.
- Пасажирський та вантажний транспорт.
- Органи державної влади та місцевого самоврядування, бюджетні установи.
- Заклади дошкільної, загальної середньої та вищої освіти.
- Заклади охорони здоров'я.
- Інші послуги: послуги з ремонту та обслуговування, послуги з харчування, послуги з інформаційних технологій, послуги з туризму.

3. Сільське господарство: вирощування зернових та технічних культур, розведення худоби та птиці.

4. Підприємницька діяльність: фізичні особи-підприємці, які здійснюють різні види економічної діяльності.

Структура зайнятості населення Павлоградської міської територіальної громади постійно змінюється під впливом таких факторів, як:

- Розвиток нових галузей економіки: нові підприємства, що створюються в громаді, дають нові робочі місця в нових галузях економіки.
- Зміна структури споживання: зміна попиту на товари та послуги призводить до зміни структури зайнятості населення.
- Технологічний прогрес: впровадження нових технологій призводить до автоматизації деяких видів роботи та створення нових робочих місць.
- Державна політика: державна політика в сфері зайнятості населення може впливати на структуру зайнятості населення.

Таблиця 2.2.3 Чисельність зайнятого населення в Павлоградській громаді, станом на 2020-2023 рр., кількість осіб

Зайнятість	2020	2021	2022	2023
	Кількість осіб			
Працевдатне населення громади	83 500	82 272	-	-
Кількість працевлаштованих осіб	1 772	1 354	-	-
Кількість безробітних осіб	1 134	875	-	2 327
Кількість ВПО	255	3 918	15 515	19 080

Джерело: за даними Павлоградської міської ради

Статистична інформація про зайнятість населення громади за сферами діяльності не оприлюднюється згідно з п.1 ЗУ «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».

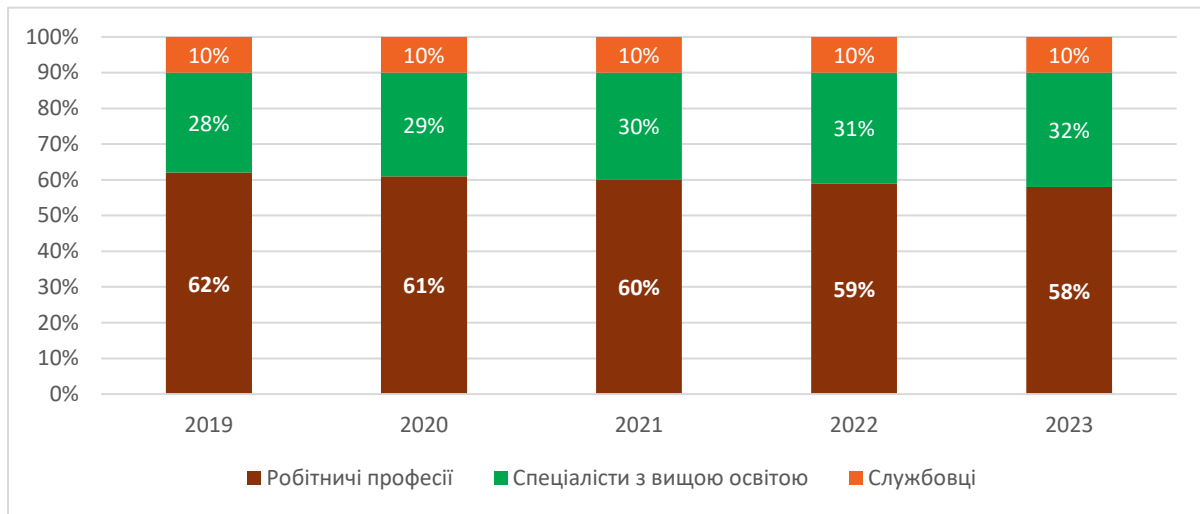
Таблиця 2.2.4 Динаміка структури зайнятості населення за сферами в Павлоградській громаді, станом на 2021-2023 рр., %

	2021	2022	2023
Торгівля та послуги	55%	57%	59%
Промисловість	30%	29%	28%
Державне управління та освіта	16%	18%	15%
Сільське господарство	14%	12%	15%

Джерело: за даними Павлоградської міської ради, дані Павлоградського інформаційно-аналітичного протала, оцінка Pro-Consulting

Кількість населення, зайнятого в промисловості в громаді, постійно скорочується. Частка зайнятих у сільському господарстві також мала тенденцію до зниження, незначне зростання спостерігалось у 2023 р. Частка зайнятих у сфері послуг та торгівлі постійно зростає.

*Діаграма 2.2.3 Динаміка розподілу населення за професіями в Павлоградській громаді, станом на 2019-2023 рр., %**

Джерело: за даними Павлоградської міської ради, дані Павлоградського інформаційно-аналітичного протала, оцінка Pro-Consulting

Частка зайнятих у робочих професіях має тенденцію до зниження, тоді як частка зайнятих спеціалістів з вищою освітою зростає. Частка зайнятих службовців залишається стабільною.

Структура зайнятості населення Павлоградської громади протягом 2019-2023 років характеризується переважанням сфери послуг та робітничих професій. Промисловість та сільське господарство також відіграють важливу роль в економіці громади, але їх частка в структурі зайнятості поступово зменшується.

Спостерігається зростання частки зайнятих спеціалістів з вищою освітою, що свідчить про підвищення рівня кваліфікації робочої сили.

Тернівська міська територіальна громада

Станом на 01.01.2022 року в громаді на обліку перебувало 194 безробітних особи, на 01.09.2022 року -138 осіб.

З числа осіб, які перебували на обліку протягом січня-серпня 2022 року (616 осіб), 224 особи працевлаштовані, 24 - пройшли професійне навчання, 6 осіб залучено до громадських та інших робіт тимчасового характеру. Найбільшу питому вагу серед безробітних по місту складають жінки (69,2 %), що пов'язано з відповідними потребами і можливостями вугільної промисловості.

Згідно зі статистикою щодо ВПО, у Тернівській міській філії Дніпропетровського центру зайнятості протягом 2022 року перебувало на обліку 108 таких громадян, з них працевлаштовані були – 54 особи, 2 особи взяли участь у громадських та інших роботах

тимчасового характеру, 2 особи проходили професійне навчання. Профорієнтаційні послуги отримали всі особи.

Також, велася активна робота щодо надання соціальних послуг демобілізованим учасникам бойових дій, які повернулися та не мали роботи: упродовж 2022 року взято на облік до Тернівської міської філії ДОЦЗ 6 безробітних зазначеної категорії. З них 2 особи отримали роботу.

Таблиця 2.2.5 Чисельність зайнятості населення в Тернівській громаді, станом на 2020-2023 рр., кількість осіб

Зайнятість	Кількість осіб			
	2020	2021	2022	2023
Працездатне/не працездатне населення громади	*	*	17 938	17 533
Кількість працевлаштованих осіб	660	494	1 001	675
Кількість безробітних осіб	730	888	547	340
Кількість ВПО	*	*	*	6 037

Джерело: за даними Тернівської міської ради, оцінка Pro-Consulting

**Дані відсутні*

Зайнятість населення в громаді базується на промисловості, сільському господарстві та сфері послуг.

За оціночними даними, більшість жителів Тернівської громади (близько 60%) працюють у сфері промисловості. Основними галузями промисловості є гірничодобувна, металургійна та машинобудівна.

Близько 20% жителів громади працюють у сільському господарстві. Основними сільськогосподарськими культурами, які вирощуються в Тернівській громаді, є пшениця, кукурудза, соняшник та цукровий буряк.

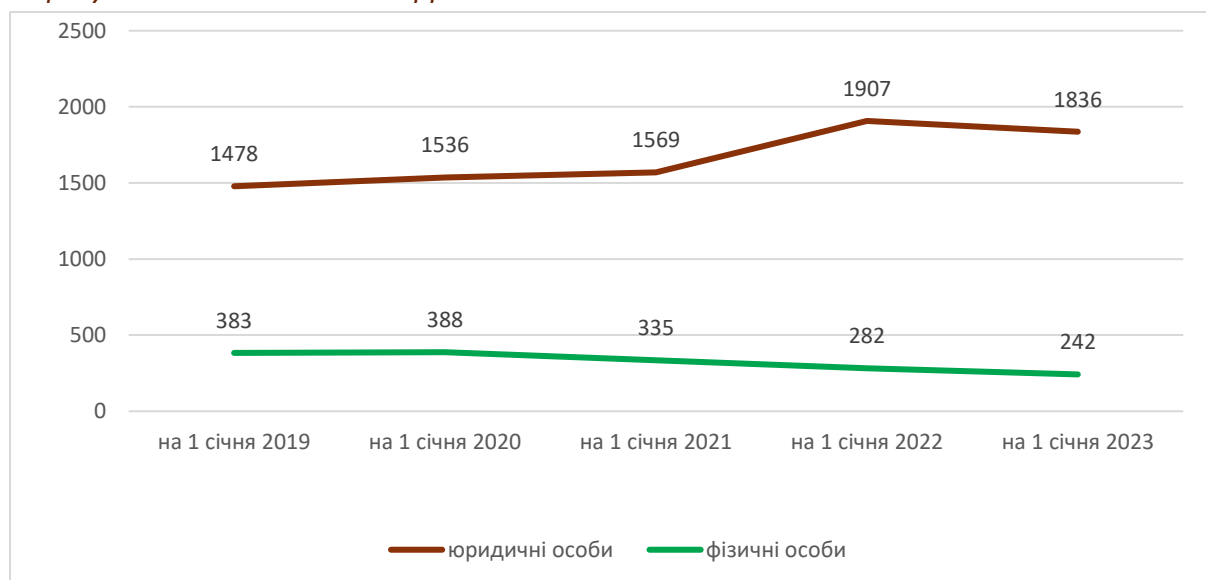
Ще 20% жителів громади працюють у сфері послуг. До основних видів послуг, які надаються в Тернівській громаді, належать торгівля, транспорт, освіта та охорона здоров'я.

У Тернівській громаді виділяють наступні основні напрямки діяльності:

- Гірничодобувна промисловість** (добуток залізної руди, марганцю, вугілля та інших корисних копалин).
- Металургія** (виробництво чавуну, сталі, прокату та інших металургійних продуктів).
- Машинобудування** (виробництво машин, верстатів, обладнання та інших виробів машинобудування).
- Сільське господарство** (вирощування зернових, технічних, овочевих та інших культур, а також розведення худоби та птиці).

5. **Торгівля** (роздрібна та оптова торгівля товарами народного споживання).
6. **Транспорт** (перевезення пасажирів та вантажів).
7. **Освіта** (надання освітніх послуг на всіх рівнях, від дошкільної до вищої).
8. **Охорона здоров'я** (надання медичних послуг населенню).

Діаграма 2.2.4 Динаміка зміни кількості найманих працівників в Тернівській громаді, за результатами 2019-2022 рр.

Джерело: за даними інформаційно-комунікаційних систем ДПС України, дані Головного управління ДПС у Дніпропетровській області, оцінка Pro-Consulting

Спостерігається постійне зменшення кількості найманих працівників у фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності. Це зумовлене кількома факторами, зокрема загальним зменшенням кількості населення та відтоком кадрів, переходом частини найманих працівників у статус ФОП, мобілізація офіційно працевлаштованих чоловіків, «тіньова» зайнятість.

На підставі аналізу даних Дніпропетровського обласного центру зайнятості по Тернівському відділу Павлоградської філії, до 2022 року спостерігалось збільшення відсотку осіб, що перебували на обліку в центрі зайнятості відносно загальної кількості населення міста. З 2022 року почалося поступове зниження цього показника, що зумовлене зменшенням загальної кількості населення міста. За період, що аналізується (з 2019 року по 2023 рік), кількість офіційно зареєстрованих жителів міста зменшилась на 13%. Кількість осіб, що проходила освітні програми щороку складала близько 10% від загальної кількості осіб, що перебували на обліку (за винятком 2022 року).

Протягом 10 місяців 2023 року на обліку у Тернівській МФ перебувало 421 безробітних громадян. Станом на 01.11.2023 року на обліку перебувало 42 безробітних з місцевих мешканців.

Протягом січня-жовтня 2023 року рівень працевлаштування безробітних становила 50,1%.

Таблиця 2.2.6 Структура зайнятості ВПО Тернівської громади, за результатами 2022-2023 рр. з очікуваними показниками на 2024 р., кількість осіб

Показники	2022	2023	Очікування на 2024	% 2024/2023
Загальна кількість громадян України, які перемістилися з окупованих територій, з них:	5 747	6 040	6 120	101,3
Сімей	4 415	4 650	4 810	103,4
Працюючих	2 611	2 740	2 780	101,5
Дітей	1 205	1 240	1 270	102,4
Людей з інвалідністю	299	360	370	102,8
Пенсіонерів	1 632	1 700	1 700	100,0
Чисельність населення, яке перебуває на обліку в службі зайнятості (протягом року), з них:	757	550	550	100,0
працевлаштовано	340	280	280	100,0
направлено на професійне навчання та перенавчання	37	45	45	100,0
направлено на громадські роботи	10	10	10	100,0
Число безробітних (на кінець року)	87	80	80	100,0
Рівень безробіття, %	0,49	0,45	0,45	100,0

Джерело: за даними Тернівської міської філії Дніпропетровського обласного центру зайнятості, оцінка Pro-Consulting

Однією з основних загроз для розвитку економіки Тернівської громади є монофункціональність. Більша частина працездатного населення, на відміну від інших громад, що розглядаються в дослідженні, зайнята на підприємствах вугільної промисловості (переважно чоловіки). Таким чином основною стратегічною задачею стає залучення молоді та жінок до самозайнятості. Окрім того, в процесі реалізації державної політики реорганізації вугільної промисловості виникає нова загроза – звільнення працездатного населення з містоутворюючих підприємств. Вирішення цієї проблеми потребує завчасного стратегічного планування та реалізації заходів, спрямованих на створення альтернативних робочих місць, переважно промислових, орієнтованих на виробництво кінцевого продукту та створення доданої вартості.

Петропавлівська селищна територіальна громада

Таблиця 2.2.7 Чисельність зайнятості населення в Петропавлівській громаді, станом на 2020-2023 рр., кількість осіб

Зайнятість			2020	2021	2022	2023
			Кількість осіб			
Працевдатне/не	працевдатне	населення	5 437	5 437	5 392	5 392
громади						
Кількість працевлаштованих осіб			565	203	102	84
Кількість безробітних осіб			1179	474	353	227
Кількість ВПО			н/д	885	1 215	1 324
Зайнятість населення громади за сферами діяльності			4 144	4 144	4 144	4 144

Джерело: за даними Петропавлівської селищної ради, оцінка Pro-Consulting

Найбільші роботодавці в межах громади у сфері сільського господарства: АФ «Нібас», СФГ «Овен», ФГ «Відродження», СФГ «Світанок», СФГ «Мальва», ФОП Погрібняк.

Найбільші роботодавці в межах громади у сфері торгівлі: ТОВ «Ріджен», ФОП Вистроп, ФОП Король, ФОП Діденко, ФОП Кравченко, ФОП Матвієнко.

В інших сферах діяльності - ТОВ «Омега», ТОВ «Укрзалізниця», ДТЕК «Дніпроелектромережі». Станом на квітень 2021 року у сфері добувної промисловості, зокрема, в шахтах або філіалах ДТЕК «Павлоградвугілля», працюють 989 осіб – майже 20% жителів Петропавлівської громади.

Таблиця 2.2.8 Кількість безробітного та працевлаштованого населення в Петропавлівській громаді, станом на 2018-2020 рр., кількість осіб

Показник	2018	2019	2020
Кількість безробітних осіб	1109	1172	1179
- з них жінки	549	574	565
- з них молодь до 35 років	359	375	375
Кількість працевлаштованих	547	547	466

Джерело: за даними Петропавлівської селищної ради, оцінка Pro-Consulting

Серед безробітних на початок 2021 року була однакова чисельність жінок та чоловіків з огляду на припинення роботи у 2021 році шахт Благодатна та Сташкова, при тому що у середньому 70% працівників на біржі – саме жінки.

Протягом січня – листопада 2022 року на обліку в службі зайнятості перебувало 340 осіб - жителів Петропавлівської громади, з них 322 мали статус безробітного, що складає 75,8% показників попереднього року. Станом на 01.12.2022 року на обліку

перебувало 101 безробітна особа. Допомогу з безробіття отримували 69 осіб. Рівень працевлаштування складав 26,8%.

Дані за період 2023-2024 роки по громаді відсутні.

Миколаївська сільська територіальна громада

Станом на 2021 рік кількість працездатного населення в Миколаївській громаді складала 7 114 осіб. Кількість зайнятого населення в громаді початок 2021 року становила 3 367 осіб. Із цієї кількості основна частина населення, а саме 2 398 осіб (71,2%), працювали за межами свого населеного пункту. Основна кількість населення зайнята у добувній промисловості – 49,45%. Також значна частина мешканців громади була зайнята в сільському господарстві (12,44%), оптовій та роздрібній торгівлі (11,88%), освітній сфері (9,62%).

Таблиця 2.2.9 Чисельність зайнятості населення в Миколаївській громаді, станом на 2020-2023 рр., кількість осіб

Зайнятість	2020	2021	2022	2023
	Кількість осіб			
Працездатне/не працездатне населення громади	7 135	7 114	6 880	5 841
Кількість працевлаштованих осіб	3 262	3 367	-	-
Кількість безробітних осіб	311	-	-	-
Кількість ВПО	7	6	1 340	1 420

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади, оцінка Pro-Consulting

*Дані відсутні

Таблиця 2.2.10 Зайнятість населення за сферами діяльності в Миколаївській громаді, станом на 2021 рік, кількість осіб, %

Сфера	Кількість зайнятих осіб	% до зайнятого населення
Добувна промисловість	1 665	49,45
Сільське господарство	419	12,44
Оптова та роздрібна торгівля	400	11,8
Освіта	324	9,62
Сфера послуг	189	5,61
Транспорт та поштова діяльність	102	3,03
Охорона здоров'я та соціальна допомога	56	1,66
Мистецтво, спорт, розваги	50	1,49
Водопостачання, каналізація, поводження з твердими побутовими відходами	43	1,28
Інше	119	3,53

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади, оцінка Pro-Consulting

Найбільшим роботодавцем для жителів громади та одним із основних платників податків є ПРАТ «ДТЕК Павлоградвугілля».

Таблиця 2.2.11 Кількість працівників ПРАТ «ДТЕК Павлоградвугілля», які проживали в Миколаївській громаді станом на 2021 рік, осіб

Шахтоуправління	Кількість осіб
Першотравенське (ш Степова, ш Ювілейна)	711
Дніпровське (ш Дніпровське, ш Сташкова)	687
ім. Героїв космосу (ш Героїв Космосу, ш Благодатна)	18
Павлоградське (ш Павлоградська, ш Тернівська)	10
Тернівське (ш Самарська, ш Західно-Донбаська)	36
Філіали	203

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади, оцінка Pro-Consulting

Серед інших найбільших роботодавців у громаді: Миколаївська сільська рада, ТОВ «ДТЕК Сервіс» та Регіональна філія «Придніпровська залізниця» АТ «Укрзалізниця».

Таблиця 2.2.12 Основні роботодавці в Миколаївській громаді, станом на 2021 рік

Назва суб'єкта економічної діяльності	Основний вид діяльності	Кількість працевлаштованих
ПРАТ «ДТЕК Павлоградвугілля»	05.10 Добування кам'яного вугілля	1 665
Миколаївська сільська рада	84.11 Державне управління загального характеру	551
ТОВ «ДТЕК Сервіс»	80.10 Діяльність приватних охоронних служб	94
РФ «Придніпровська Залізниця» АТ «Укрзалізниця»	49.20 Вантажний залізничний транспорт	90
Першотравенський ремонтно-механічний завод	25.11 Виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій	51
ТОВ «Весна»	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	45
СФГ «Престиж»	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	25
СФГ «Еврика»	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	20

СФГ «Вільне»	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	17
СФГ «САМ»	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	16

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади, оцінка Pro-Consulting

Кількість безробітних, які перебували на обліку в службі зайнятості у 2020 році, становила 311 осіб. У першому кварталі 2021 року кількість безробітних склала 159 осіб. Серед них переважну більшість складають жінки та молодь до 35 років.

У 2020 році за направленням служби зайнятості працевлаштовано 136 осіб, у першому кварталі 2021 року – 33 особи. Основні сфери працевлаштування: сільське господарство, добувна промисловість, торгівля, державне управління.

За даними Державної служби статистики України, у 2023 році близько 60% жителів Миколаївської громади були зайняті в сільському господарстві, 20% - у промисловості, 10% - у сфері послуг, а 10% були непрацюючими.

Сільське господарство є основною галуззю економіки громади. На її території розташовані декілька фермерських господарств, які спеціалізуються на вирощуванні зернових культур, соняшнику, овочів та фруктів. Також у громаді розвинені тваринництво (розведення свиней, великої рогатої худоби, птиці) та бджільництво.

У Миколаївській громаді розташовані декілька промислових підприємств, які спеціалізуються на виробництві будівельних матеріалів, продуктів харчування, одягу та розвинені такі сфери послуг, як роздрібна торгівля, громадське харчування, транспорт, послуги з ремонту та обслуговування населення.

До непрацюючих жителів громади належать пенсіонери, люди з інвалідністю, студенти, а також особи, які не шукають роботу або не можуть її знайти.

Загальний висновок

Структура зайнятості в досліджуваних шахтарських громадах демонструє високу залежність від вугільної промисловості, яка є одним з основних джерел роботи та доходів для місцевого населення. Аналіз дослідження показав, що значна частина робочої сили зайнята в галузі видобутку та переробки вугілля. Це спричиняє низку соціально-економічних викликів, пов'язаних із монофункціональністю економіки цих регіонів.

Інші сфери зайнятості, такі як, будівництво, торгівля та послуги, відіграють другорядну роль. Зайнятість у цих секторах є менш стабільною та часто залежить від сезонних змін і

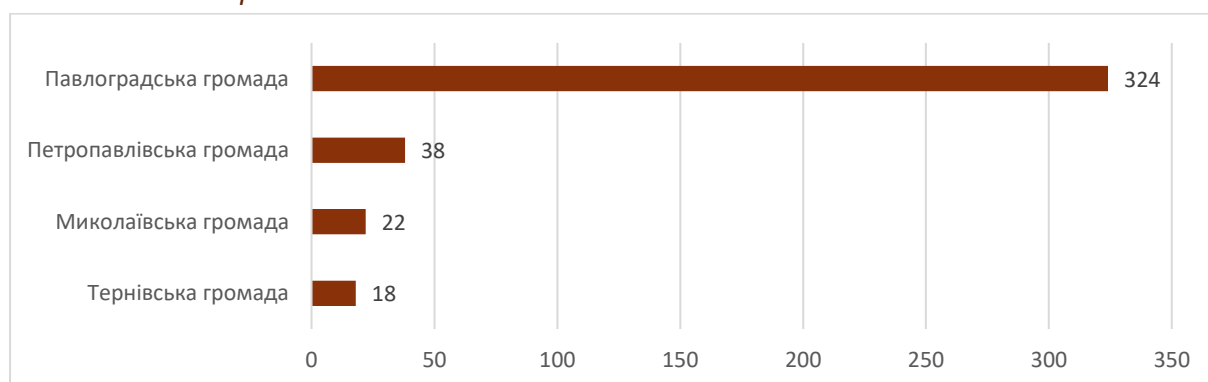
коливань на ринку праці. Однак, вони є важливими для диверсифікації економіки та зменшення соціальних ризиків, пов'язаних із потенційним занепадом вугільної галузі.

2.3. Основні економічні показники регіонів

Кількість підприємств, зареєстрованих у громадах, основні напрямки діяльності та фінансові показники найбільших підприємств

Станом на 2023 р. в Дніпропетровській області зареєстровано 9087 підприємств.

Діаграма 2.3.1 Кількість зареєстрованих підприємств в досліджуваних громадах станом на 2023 рік

Джерело: за даними Дія.City, оцінка Pro-Consulting

Представленість підприємств у Павлоградській, Тернівській, Петропавлівській та Миколаївській громадах Дніпропетровської області за видами діяльності є важливим етапом аналізу економічного ландшафту регіону.

Таблиця 2.3.1 Структура зареєстрованих підприємств в досліджуваних громадах за видами діяльності станом на 2023 рік, в кількісних показниках

Вид діяльності	Дніпропетровська обл.	Павлоградська громада	Тернівська громада	Петропавлівська громада	Миколаївська громада
Неспеціалізована оптова торгівля	1053	14	-	-	-
Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна	886	31	1	1	
Комплексне обслуговування об'єктів	821	139	10	-	1
Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	533	8	-	28	17

Павлоградська міська територіальна громада

У місті Павлограді на початок 2020 року зареєстровано 7330 суб'єктів підприємницької діяльності, у т.ч. 2830 – юридичних осіб і 4500 – фізичних осіб-підприємців.

Основними містоутворюючими підприємствами громади є структурні підрозділи компанії ДТЕК (шахти ДТЕК Павлоградвугілля та ДТЕК Сервіс), ДП «НВО «Павлоградський хімічний завод», ПМЗ ДП «ВОПМ завод імені О.М. Макаров та ТОВ «Молочний дім».

Незважаючи на значний вплив повномасштабного вторгнення, протягом 2023 року економічна активність на підприємствах почала пожавлюватися. Бізнес та населення поволі пристосувалися до нових умов діяльності. Також, підприємства переробної промисловості адаптувались до перебоїв з постачанням електроенергії, зокрема, розширювали використання генераторів, пристроїв безперебійного живлення та змінювали графіки роботи.

Станом на 2024 рік практично всі промислові галузі Павлоградської громади працюють в повному обсязі.

Відновили роботу і підприємства, які призупиняли виробництво на початку війни (будівельні підприємства концерну ЛІС ТМ «БудМайстер» та інші).

Обсяг реалізованої продукції по м. Павлоград (з урахуванням всіх шахт ПрАТ «Павлоградвугілля») у 2023 році прогнозується на рівні 53,2 млрд грн. Найбільший відсоток з всього обсягу реалізації належить ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля».

Збільшення обсягів реалізації промислової продукції очікується завдяки роботі підприємств промислового комплексу - ВО ПМЗ Павлоградський механічний завод та Державного підприємства «НВО «Павлоградський хімічний завод».

Не припиняли свою роботу з початку війни підприємства харчової промисловості. У зв'язку з масовим переїздом до міста тимчасово переміщених осіб й повернення із-за кордону мешканців Павлограда збільшився попит на продовольчі товари.

ТОВ «Молочний Дім» - сучасне підприємство, яке оснащено високотехнологічним обладнанням з програмним управлінням для переробки молока та виготовлення молочної продукції: молока питного та ультрапастеризованного, кисломолочних продуктів - йогуртів питних та десертних, кефіру, кефірних продуктів, ряжанки, всього понад 110 видів молочної продукції. У 2023 році підприємство збільшило об'єми виробництва молочної продукції, а також розробило нові види десерту 5% в стакані 130 грам.

ПрАТ «Павлоградхліб» протягом року проведені заходи щодо оптимізації роботи. На сьогодні підприємство залишається надійним і перевіреним часом постачальником хлібобулочних виробів не лише у Західному Донбасі, а й далеко за його межами. Асортимент продукції становить близько 80 найменувань і користується попитом.

Вплив воєнних дій на території України унеможливорює отримувати повну статистичну інформацію про роботу промислового комплексу громади.

Таблиця 2.3.2 Фінансові показники (дохід) підприємств Павлоградської МТГ, за результатами 2019-2023 рр., млн. грн.

Підприємства	2019	2020	2021	2022	2023
ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля»	30 906,9	16 379,3	23 902,0	44 222,6	41 694,5
ДП «НВО «Павлоградський хімічний завод»	1 617,3	1 184,5	2 097,1	3 202,7	8 264,0
ПМЗ ДП «ВОГІМ завод імені О.М. Макарова»	922,6	1 019,3	842,0	1 401,0	2 212,0
ТОВ «Молочний Дім»	917,1	1 050,6	1 067,9	1 161,9	1 812,7
ТОВ «ДТЕК Сервіс»	1 507,1	1 496,8	1 855,5	1 618,9	1 378,0
КП «Павлоградтеплоенерго»	174,8	160,6	244,0	292,2	278,5
ТОВ «Павлоградський ЕРМЗ»	29,8	56,2	107,2	56,3	175,1
ТОВ «МІКС-БЕТ Україна»	н/д	н/д	3,4	26,4	148,4
КП «Павлоградтрансенерго»	0,4	17,7	55,5	82,7	94,2
ТОВ «Технометалпарк»	3,9	3,4	2,1	10,4	51,0
ПП «Павлоградська зернова компанія»	54,7	32,9	38,6	9,1	36,3
ТОВ «ЮІС ГРУП»	4,5	16,4	9,6	16,6	18,6
ТОВ «Акзомакс»	н/д	н/д	7,3	7,5	15,8
ТОВ «Полиинвестком»	0,9	0,1	0,0	18,8	13,8
ПП «Енергогруп»	н/д	н/д	н/д	11,4	8,2
ТОВ «Донбаська насосна компанія»	28,5	22,8	18,7	6,1	7,3
ПП «Текст трейд сервіс»	2,4	1,9	2,1	4,3	6,3
ПП «Евротек плюс»	н/д	н/д	0,6	н/д	1,9
ТОВ «Павлоград Буддеталь»	16,6	14,2	5,0	7,1	1,1
ПАТ «Фірма»Торгвугілля»	н/д	1,6	1,3	0,9	1,1
ПНВП «Сонікс»	н/д	н/д	0,0	0,8	1,0
ПП «Агрофірма «Лідер»	н/д	0,3	4,3	0,8	0,8
ПП «Спеціалізована фірма «Спец-трейд»	35,3	17,5	3,2	н/д	0,6

Джерело: дані операторів ринку, <https://clarity-project.info/>, оцінка Pro-Consulting

Агропромисловий комплекс (за результатами 2023 року)

Площа угідь, яка використовується для сільськогосподарського виробництва складає 195,7 тис. га, у тому числі ріллі - 153,9 тис. га, яку обробляють 39 товариств, 169 фермерських господарств, 17 приватних підприємств, 21 ФОПів та 2935 одноосібників.

Таблиця 2.3.3 Агропромисловий комплекс Павлоградської громади, станом на 2023 рік

	Площа, тис. га	Намолочено, тис. т	Урожайність
Зібрано і обмолочено зернових культур	61,14	267,84	43,8 ц/га
Пшениця озима і ярова	42,07	179,79	42,7 ц/га
Ячмінь ярий і озимий	6,23	20,01	32,1 ц/га
Горох	0,39	1,10	28,5 ц/га
Просо	0,20	0,45	22,5 ц/га
Гречка	0,52	0,69	13,4 ц/га
Кукурудза на зерно	11,73	65,8	56,1 ц/га
Озимий ріпак	9,41	19,29	20,5 ц/т
Соняшник	59,34	102,7	17,3 ц/га
Соя	0,45	1,15	25,6 ц/га
Посіяно озимих зернових під врожай на 2024 р.	44,36		
Озима пшениця	42,98		
Озимий ячмінь	1,2		
Озиме жито	0,18		
Озимий ріпак	10,4		

Джерело: за даними Павлоградської міської територіальної громади

В сільгосппідприємствах утримується 376 голів ВРХ, в т.ч. корів - 193 голови, свиней - 12758 голів. За 12 місяців 2023 року сільгосппідприємствами Павлоградського району реалізовано на забій ВРХ і свиней 695 т; надано 721 т молока.

Тернівська міська територіальна громада

Місто Тернівка є містом монофункціонального типу. Основною галуззю економіки міста є вугледобувна промисловість, підприємства якої у загальній структурі робочих місць формують близько 56%.

Станом на 2023 рік, промислова інфраструктура Тернівки представлена двома шахтами «Тернівська» та «Західно-Донбаська», які є складовими виробничо-структурних підрозділів «Шахтоуправління Павлоградське» та «Шахтоуправління Тернівське» ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» відповідно. Інших промислових підприємств на території міста немає. Починаючи з 2011 року звітні данні та очікуванні показники щодо діяльності промислових підприємств міста, а саме ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» не надавались до

виконавчого комітету Тернівської міської ради. Інформація щодо планових показників на 2024 рік також відсутня.

Пріоритетним напрямком в громаді є розвиток малого і середнього бізнесу, який є одним з найбільш мобільних секторів, здатних до швидкого розвитку.

Таблиця 2.3.4 Структура зміни кількості платників податків у м. Тернівка, за результатами 2019-2022 рр. станом на 1 січня

Показники	на 1 січня 2019	на 1 січня 2020	на 1 січня 2021	на 1 січня 2022	на 1 січня 2023
Кількість зареєстрованих юридичних осіб	245	254	267	277	281
Кількість зареєстрованих фізичних осіб:	631	624	698	687	780
на спрощеній системі оподаткування	261	310	387	465	583
на загальній системі оподаткування	370	314	311	222	197
Кількість найманих працівників:					
у юридичних осіб	1478	1536	1569	1907	1836
у фізичних осіб – підприємців	383	388	335	282	242

Джерело: за даними інформаційно-комунікаційних систем ДПС України, дані Головного управління ДПС у Дніпропетровській області

Станом на 01.01.2023 року в місті Тернівка зареєстровано 780 фізичних осіб-підприємців та 281 юридична особа.

Динаміка зміни співвідношення кількості фізичних осіб підприємців на спрощеній та загальній системі оподаткування доводить, що все більше підприємців обирали для провадження своєї діяльності єдиний податок. Це було показово у 2022 році, коли була впроваджена спрощена система оподаткування для ФОП.

Незважаючи на всі труднощі, викликані повномасштабним вторгненням протягом 2023 року поступово підвищується ділова активність суб'єктів малого та середнього бізнесу.

Станом на 01.11.2023 року кількість об'єктів торгівлі по місту становило 202, із них 110 - продовольчі, 92 - промислові. На 2024 рік в місті планувалося відкриття 5 нових торговельних об'єктів (3 продовольчих та 2 промислових). Кількість об'єктів ринкової торгівлі - 2. Кількість об'єктів ресторанного господарства - 14 об'єктів. Кількість об'єктів побуту - 87. Спостерігається тенденція до відкриття переважно продовольчих магазинів.

Станом на 01.11.2023 року з фізичними особами-підприємцями та юридичними особами укладено 207 договорів оренди землі, у т.ч. договорів про встановлення земельного сервіту.

Таблиця 2.3.5 Структура підприємницької діяльності у м. Тернівка, за результатами 2022-2023 рр. з очікуваними показниками на 2024 р.

Показники			Од. виміру	2022	2023	Очікування на 2024	% 2024/2023
Розвиток малого підприємства							
Чисельність підприємців	фізичних осіб	осіб	осіб	780	785	790	101%
Торгівля, ресторанне господарство та побут							
Об'єкти торгівлі			од.	194	202	207	102%
Об'єкти ресторанного господарства			од.	14	14	14	100%
Об'єкти ринкової торгівлі			од.	2	2	2	100%
Об'єкти побуту			од.	91	87	90	103%

Джерело: за даними інформаційно-комунікаційних систем ДПС України, оцінка Pro-Consulting

Таблиця 2.3.3 Фінансові показники (дохід) підприємств Тернівської громади, за результатами 2019-2023 рр., млн. грн.

Підприємства	2019	2020	2021	2022	2023
ТОВ «Капітал-Будстрой»	8,7	6,2	3,5	3,0	4,6
ДП «Тернівське РБУ-93» ПП «Науково-виробничий концерн «Західний Донбас»	н/д	1,4	16,5	2,0	2,5
ФГ «С.А.Д.»	н/д	15,7	21,7	8,8	2,4

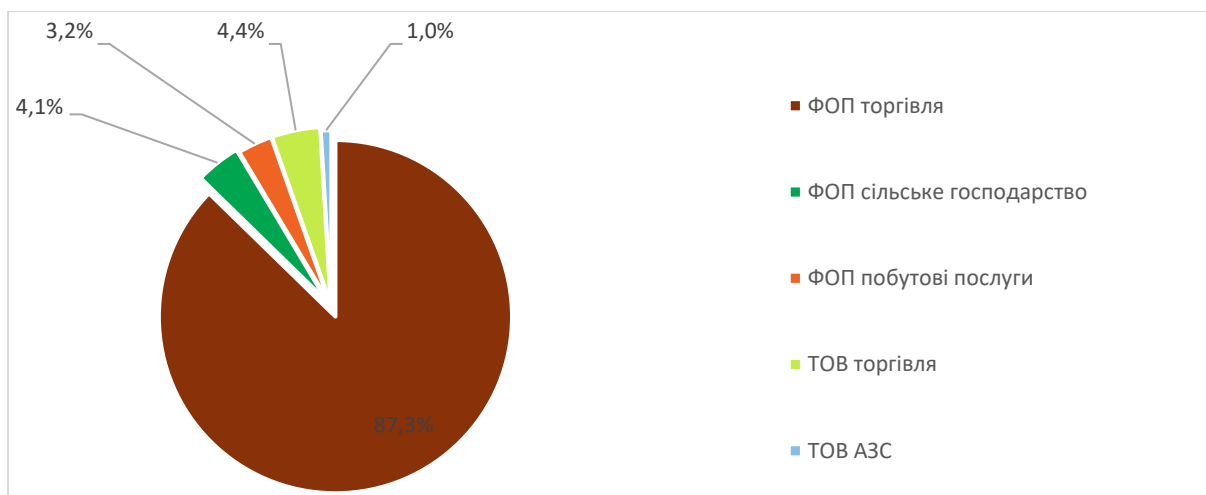
Джерело: дані операторів ринку, <https://clarity-project.info/>, оцінка Pro-Consulting

Петропавлівська селищна територіальна громада

Основою підприємницької діяльності в громаді, станом на 2021 рік, було сільське господарство, добувна промисловість і торгівля. На території громади здійснювали економічну діяльність 17 товариств із обмеженою відповідальністю.

Частка податків від здійснення діяльності підприємствами в Петропавлівській громаді станом на 2021 рік складала 33%. Частка податків у бюджеті від здійснення діяльності ФОП станом на 2021 рік складала 20%.

Діаграма 2.3.2 Частка підприємницької діяльності в Петропавлівській громаді, станом на 2021 рік

Джерело: за даними Петропавлівської селищної ради, оцінка Pro-Consulting

Найпоширеніша спеціалізація сільськогосподарських господарств на території громади – це рослинництво. Здебільшого в громаді вирощують пшеницю, соняшник та ріпак. Основна маса вирощеного врожаю здається ТОВ «АТ Каргіл».

У сфері обслуговування в громаді надають послуги заклади харчування (6 кафе та 1 ресторан) у смт. Петропавлівка. На березі річки Самара розташована база відпочинку з гостьовими літніми будиночками на 20 ліжок.

Найбільші роботодавці в межах Петропавлівської громади (станом на 2021 рік):

- у сфері сільського господарства: АФ «Нібас», СФГ «Овен», ФГ «Відродження», СФГ «Світанок», СФГ «Мальва», ФОП Погрібняк, ФГ «Ковальський», СФГ «Хлібороб», АФ «Кедр-Агро», ФГ «Октан-плюс», СФГ «Агротест-ЄГМ»;
- у сфері торгівлі: ТОВ «Ріджен», ФОП Вистроп, ФОП Король, ФОП Діденко, ФОП Кравченко, ФОП Матвієнко.

Також одними з найбільших роботодавців для населення громади є: ТОВ «Омега», АТ «Укрзалізниця», ДТЕК «Дніпроелектромережі».

Таблиця 2.3.7 Фінансові показники (дохід) підприємств Петропавлівської СТГ, за результатами 2020-2023 рр., тис. грн.

Підприємства	2020	2021	2022	2023
АФ «Нібас»	130,4	162,5	84,7	131,5
ТОВ «Весна»	н/д	93,9	98,4	96,9
ТОВ АФ «Авангард»	54,6	69,4	78,1	83,6
СФГ «Престиж»	52,8	93,6	53,6	71,8
СФГ «Едельвейс»	61,3	67,2	38,2	62,7
ТОВ «Еліта»	67,6	61,1	50,9	59,1
ТОВ «Алмаз»	н/д	11,2	12,7	34,4
ФГ «Відродження»	27,8	24,7	34,8	31,7
СФГ «Вільне»	14,0	20,5	23,6	30,9

АФ «Кедр-агро»	7,9	18,3	8,0	21,7
ТОВ «Агро-шанс 999»	4,9	9,0	23,7	20,4
ФГ «Відродження 2016»	9,5	17,9	12,2	17,0
ТОВ «Агро-Злагода»	11,8	22,2	10,3	16,8
СФГ «Смірнови»	10,0	14,0	11,9	16,7
СФГ «Овен»	9,9	21,4	11,7	14,0
СФГ «Славутич»	н/д	18,3	19,7	12,3
СФГ «Світанок»	5,0	9,5	5,2	11,4
ФГ «Ковальський»	8,3	5,8	13,3	8,9
ФГ «Агро-Нова плюс»	4,5	7,3	2,7	8,5
СФГ «Хлібороб»	5,0	9,9	7,9	8,3
СФГ «Гончаров»	4,4	7,5	9,8	7,9
СФГ «Прометей»	4,9	8,5	4,6	6,8
СФГ «Агротест-ЄГМ»	1,3	4,2	0,9	6,5
ТОВ «АСТ-Мастер»	55,4	8,6	6,3	6,0
СФГ «Атлант-Агро»	0,9	2,4	1,1	2,9
СФГ «Фіалка»	2,3	5,0	4,7	2,5
СФГ «Маяк»	3,2	2,6	4,7	2,0
СФГ «Лідер»	н/д	0,4	0,9	0,7
СФГ «П.С.Г.»	0,2	0,3	0,2	0,3
ФГ «Манжос ММ»	н/д	1,1	0,6	н/д
ТОВ «Супер електрик»	н/д	0,9	0,3	н/д
СФГ «Мальва»	0,6	0,2	0,8	н/д
* ТОВ «Каргіл»	н/д	н/д	н/д	н/д

*Дані відсутні

Джерело: дані операторів ринку, <https://clarity-project.info/>

Миколаївська сільська територіальна громада

Основою підприємницької діяльності в громаді є сільське господарство. Станом на 1 квітня 2021 року на території громади зареєстровано 46 юридичних осіб та 168 фізичних осіб-підприємців. Також 36 юридичних осіб та 13 ФОПів здійснюють свою діяльність у громаді, проте зареєстровані на території інших громад. Станом на 1 січня 2023 р. збільшилась кількість юридичних осіб, зареєстрованих у інших громадах (за оцінкою за рахунок релокованих підприємств) та зареєстрованих ФОПів.

Таблиця 2.3.8 Підприємницька діяльність у Миколаївській громаді, за результатами квітня 2021 року та січня 2023 року

	Станом на квітень 2021	Станом на січень 2023
Юридичні особи, зареєстровані в громаді	46	48

Юридичні особи, зареєстровані в інших громадах	36	81
ФОП, зареєстровані в громаді	168	182
ФОП, зареєстровані в інших громадах	13	15

Джерело: за [даними Миколаївської сільської територіальної громади](#), оцінка Pro-Consulting

Таблиця 2.3.9 Основні види економічної діяльності юридичних осіб у Миколаївській СТГ станом на 2021 рік

Вид діяльності	Зареєстровані в громаді	Зареєстровані в інших громадах
Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	36	13
Діяльність у сфері безпроводного електрозв'язку		4
Діяльність інших громадських організацій, н. в. і. у.	2	2
Роздрібна торгівля пальним		2
Державне управління загального характеру	2	
Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна	1	2
Інше	7	12

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади, оцінка Pro-Consulting

Таблиця 2.3.10 Основні види економічної діяльності фізичних осіб-підприємців, станом на 2021 рік

Вид діяльності	Зареєстровані в громаді	Зареєстровані в інших громадах
Роздрібна торгівля неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами	49	2
Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур	22	7
Інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах	18	
Надання послуг перукарнями та салонами краси	8	
Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування	5	
Вантажний автомобільний транспорт	5	
Роздрібна торгівля з лотків і на ринках харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами	5	
Роздрібна торгівля з лотків і на ринках іншими товарами	4	
Інше	52	4

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади, оцінка Pro-Consulting

В основному в Миколаївській громаді вирощуванням сільськогосподарських культур займаються одноосібники, фермерські господарства та фізичні особи-підприємці.

Найпоширеніша спеціалізація сільськогосподарських підприємств на території громади – це рослинництво (95%), а саме вирощування зернових, зернобобових та технічних культур (соняшник, ріпак). Вони є лідерами за обсягами та дохідністю виробництва, відповідають ефективній інфраструктурі ринку, та сприяють формуванню відповідного попиту.

На тваринництво припадає біля 4,5% (скотарство та бджільництво), а на садівництво – 0,5%. У 2022 році на території громади діяли два сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи: з бджільництва - «Присамарська пасіка», молочний кооператив «Квітка».

Ринки збуту продукції – гуртовий продаж вирощеної продукції за договорами. Об'ємів продукції для виходу на біржовий продаж немає. Такі виробники сільськогосподарської продукції, як одноосібники втрачають значні прибутки через відсутність можливості укласти з підприємствами переробної промисловості та елеваторами прямі договори. Підприємств переробки сільськогосподарської продукції в громаді не зареєстровано.

Сільгоспвиробники громади не активно користуються державними програмами підтримки агросектору через відсутність обізнаності та досить клопітку процедуру їх оформлення.

Вбачається необхідність створення кооперативів з вирощення та збуту зернових культур, садівництва, ягідництва, тваринництва, переробки с/г продукції.

Таблиця 2.3.11 Структура аграрної галузі Миколаївської громади, за результатами 2021 року

Земельні ресурси	
Для ведення товарного сільськогосподарського виробництва	25036,4 га
Для сінокошіння і випасання худоби	4165,4 га
Для ведення ОСГ	3631,7 га
Для городництва	210,0 га
Форми власності	
Одноосібники	432
Фермерські господарства	45
ФОП	30
ТОВ	5
Приватні підприємства	1
Сільськогосподарські культури	
Соняшник	45%
Пшениця	20%
Ячмінь	15%
Ріпак	10%

Кукурудза	5%
Баштанні, гарбузи та ін. культури	5%
Суб'єкти підприємницької діяльності, які працюють у сфері виробництва	
Виробництво олії та тваринних жирів	2
Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм	1
Виробництво готової їжі та страв	1
Виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій	1
Добування кам'яного вугілля	1
Інше виробництво	1

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громад

Серед інших видів господарської діяльності, найбільш поширених в громаді, слід зазначити торгівлю та послуги.

Станом на початок 2023 року на території Миколаївської громади функціонує 77 закладів торгівлі та 7 закладів громадського харчування. Серед закладів торгівлі: магазини продовольчих товарів (38), непродовольчих товарів (26) і універсальної (змішаної) торгівлі (13). Із 17 населених пунктів у 13-ти розташовуються перераховані заклади торгівлі. У чотирьох селах (с. Новопрічепилівка, с. Кунінова, с. Кардаші та с. Відродження) відсутні магазини із причини малої чисельності населення відсутності економічної доцільності для представників торгівлі.

Торгівельне обслуговування населення у селах громади достатньо задовільне.

Кількість торговельно-побутових об'єктів не має значних відхилень від середньої за п'ять років. Тобто, для забезпечення населення громади споживчими товарами така кількість торговельних об'єктів є оптимальною. За результатами опитування представників громади, проведеного в межах дослідження, працівники торговельної мережі зацікавлені як у збільшенні асортименту продукції, на яку існує попит, так і у його розширенні, та представленні нових товарів.

Таблиця 2.3.12 Структура об'єктів роздрібної торгівлі, які розташовуються у 13-ти населених пунктах Миколаївської громади, станом на січень 2023 року

Напрямок	Кількість, шт.
Заклади торгівлі	77
Заклади харчування	9
Магазини продовольчих товарів	38
Магазини непродовольчих товарів	26
Магазини універсальної (змішаної) торгівлі	13
Населені пункти	
с. Миколаївка	49
- Заклади торгівлі	44

- Заклади громадського харчування	5
с. Дмитрівка	26
- Заклади торгівлі	22
- Заклади громадського харчування	4
с. Петрівка	1
с. Мар'їна Роща	1
с. Катеринівка	2
с. Маломиколаївка	1
с. Новопрічепилівка	0
с. Васильківське	3
с. Сидоренко	1
с. Русакове	1
с. Кунінова	0
с. Бажани	1
с. Олефірівка	2
с. Чумаки	1
с. Кардаші	0
с. Відродження	0

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади, оцінка Pro-Consulting

Новопрічепилівка, Сидоренко, Русакове, Відродження, Кардаші, Кунінова, через малу кількість населення та його низьку купівельну спроможність мають проблеми з торгівельним обслуговуванням. Більшість товарів жителям вказаних сіл доводиться купувати у крамницях з найближчих населених пунктів.

Представленість підприємств в кожній з досліджених громад, окреслює основні тенденції їх економічного потенціалу та виявляє сильні та слабкі сторони відповідного підприємницького середовища, що дозволяє краще зрозуміти структуру місцевої економіки, її спрямованість та потенціал для майбутнього розвитку.

Таблиця 2.3.13 Фінансові показники (дохід) підприємств Миколаївської громади, за результатами 2020-2023 рр., в грошовому вираженні, тис. грн.

Підприємства	2020	2021	2022	2023
ТОВ «Весна»	н/д	93,9	98,4	96,9
СФГ «Сам»	26,1	29,5	16,9	48,7
ФГ «К.В.М.»	н/д	19,5	8,7	23,7
ФГ «Макошь»	6,0	14,9	12,6	18,1
ФГ «Слюсарів»	0,7	9,1	11,8	14,6
ФГ «Ріпний»	н/д	н/д	2,3	5,4
СФГ «Прометей»	н/д	0,3	0,2	0,2
ФГ «Славутич»	н/д	н/д	н/д	0,1

ПРАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» *	н/д	н/д	н/д	н/д
ТОВ «ДТЕК Сервіс» *	н/д	н/д	н/д	н/д

Джерело: дані операторів ринку, <https://clarity-project.info/>,

* Дані не оприлюднені

Найбільшими платниками податків у громаді в основному є суб'єкти сільськогосподарської діяльності, а також окремі промислові підприємства. Наприклад, 80-85% податків на доходи фізичних осіб (питоме надходження у бюджет громади) сплачують у бюджет громади ПРАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» та ТОВ «ДТЕК Сервіс».

Таблиця 2.3.14 Основні платники податків в Миколаївській громаді станом на 2021 рік

Назва	Вид діяльності
ПРАТ «ДТЕК Павлоградвугілля»	Добування кам'яного вугілля
ТОВ «ДТЕК Сервіс»	Діяльність приватних охоронних служб
ПРАТ «Розівський елеватор»	Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна
РФ «Придніпровська залізниця» АТ «Укрзалізниця»	Вантажний залізничний транспорт
Миколаївська сільська рада	Місцеве самоврядування
ФГ «Відродження 2016»	Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур
ФГ «Спас-2012»	
ФГ «Макошь»	
СФГ «Прометей»	
ТОВ «Весна»	
ФГ «К.В.М.»	
СФГ «Престиж»	
СФГ «Вільне»	

Джерело: за даними Миколаївської сільської територіальної громади

2.4. Аналіз підприємств з точки зору можливостей виробництва обладнання (або його частин) для відновлюваної енергетики та енергоефективних технологій

В сучасному світі питання використання відновлюваних джерел енергії та застосування енергоефективних технологій стає все більш актуальним. Для забезпечення цих процесів необхідне відповідне обладнання, яке відповідало б сучасним стандартам екологічності, ефективності та енергозбереження.

Дніпропетровська область відома своїми шахтарськими громадами, які історично орієнтовані на видобуток вугілля. Однак, враховуючи проблематику видобувної галузі та сучасні глобальні тенденції щодо переходу на відновлювані джерела енергії та підвищення енергоефективності, диверсифікація економіки регіонів на нові напрямки виробництва є актуальною.

Для визначення потенціалу громад до залучення в промислове виробництво, пов'язане з відновлюваними джерелами енергетики, проведений аналіз існуючих підприємств та кадрового складу населення.

Поточний стан підприємств у шахтарських громадах Дніпропетровської області має розвинуту промислову інфраструктуру, в тому числі машинобудівні заводи, металургійні комбінати та виробничі цехи, які наразі переважно обслуговують потреби вугільної промисловості. Ці підприємства мають досвід у виробництві важкої техніки, металоконструкцій, а також проведенні ремонтних та сервісних робіт для гірничодобувної галузі. Населення громади володіє навичками роботи з металом, механічним устаткуванням та електронікою. Ці навички можуть бути переорієнтовані для роботи в сфері виробництва обладнання для відновлюваної енергетики та енергоефективності. Уряд України активно стимулює розвиток відновлюваної енергетики та енергоефективності. Так в серпні 2024 р. Уряд затвердив Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року. Цим документом впроваджується практика пілотних аукціонів щодо розподілу квот підтримки виробників відновлюваних джерел енергії (сонячні та вітрові станції, біогаз, мікро- та малі гідроелектростанції). Передбачається, що потенційні інвестори матимуть гарантовану підтримку, і це прискорить реалізацію проєктів у сфері відновлювальної енергетики.

Це створює сприятливі умови для розвитку сектору відновлюваної енергетики, у тому числі в шахтарських громадах, які мають підприємства та кадровий потенціал, що можуть бути залучені до виробництва обладнання для відновлюваної енергетики. Такими підприємствами потенційно можуть виступити ПМЗ ДП «ВОПМ завод імені О.М. Макарова», Павлоградський ЕРМЗ, «Технометалпарк», ТОВ «Павлоград Буддеталь» та інші підприємства регіону.

Таблиця 2.4.1 Потенційні напрямки розвитку виробництва у сфері відновлюваних джерел енергії в досліджуваних громадах

Напрямок	Виробнича база	Варіанти реалізації
Сонячна енергетика	Металургійні підприємства, виробники металоконструкцій	Виробництво каркасів та конструкцій для кріплення сонячних панелей
	Заводи радіоелектроніки	Виготовлення інверторів та контролерів для сонячних систем

	Машинобудівні підприємства	Виробництво компонентів систем генерації сонячної енергії
	Потенціал розвитку нових підприємств	Виготовлення монтажних систем та інших компонентів для сонячних електростанцій. Підприємства по монтажу сонячних станцій
Вітрова енергетика	Металургійні підприємства, виробники металоконструкцій	Виробництво башт для вітряків
	Машинобудівні підприємства	Виробництво редукторів, генераторів, інших компонентів вітрових установок
	Потенціал розвитку нових підприємств	Виробництво лопастей для вітряків (склопластик) Підприємства по монтажу вітрових установок
Біогазові установки	Агропідприємства	Реалізація проєктів по біогазовим установкам на базі своїх господарств
	Виробники металоконструкцій, металургійні підприємства	Виготовлення устаткування для біогазових станцій
Енергозбереження	Потенціал розвитку нових підприємств	Організація виробництва теплоізолюючих будівельних матеріалів (піноізол, мінеральна вата) Виготовлення систем контролю енергозбереженні (контролери, датчики, сенсори)

Джерело: оцінка Pro-Consulting

Таблиця 2.4.2 Переваги та виклики переходу підприємств на виробництво обладнання для відновлюваної енергетики і енергоефективні технології

Переваги	
Економічна диверсифікація	Перепрофілювання та диверсифікація асортименту продукції підприємств сприятиме розширенню інших галузей виробництва та зменшенню залежності регіону від вуглевидобувної галузі.
Створення нових робочих місць	Виробництво обладнання для відновлюваної енергетики та енергоефективних технологій створить нові робочі місця для мешканців громад та допоможе залучити

	непрацевлаштованих ВПО та збільшити надходження до бюджетів усіх рівнів
Програми навчання та системи підтримки	Для сегменту мікро-, малих та середніх підприємств (ММСП) наразі працює декілька програм підтримки створення та розвитку бізнесу, програми навчання спеціалістів у сфері «зеленої» енергетики, у тому числі з акцентом на навчання жінок
Виклики	
Необхідність інвестицій	Переорієнтація підприємств та створення нових підприємств потребує значних капіталовкладень у нове обладнання, навчання персоналу та дослідження.
Супротив змінам	Існує ймовірність супротиву з боку працівників та менеджменту підприємств через зміну звичних виробничих процесів та ризик втрати робочих місць.
Конкуренція на ринку	Конкуренція з іноземними виробниками може стати серйозною перешкодою для входу на ринок відновлюваної енергетики.

Джерело: оцінка Pro-Consulting

Перепрофілювання підприємств у шахтарських громадах для виробництва обладнання для відновлюваної енергетики та енергоефективних технологій є перспективним напрямом, що сприятиме сталому розвитку регіону. Для успішної реалізації цього переходу необхідно:

- Залучати державні та приватні інвестиції, а також програми підтримки з боку уряду, які є ключовими для фінансування необхідних змін.
- Підвищувати кваліфікацію персоналу, проводити навчання та перепідготовку працівників, що забезпечать належний рівень компетенцій для роботи з новими технологіями.
- Розробити/оновити комплексну стратегію розвитку з урахуванням економічних, екологічних та соціальних аспектів, що допоможе успішно перейти до нових видів виробництва.
- Проводити інформаційні кампанії з метою популяризації відновлюваної енергетики та енергоефективності. Це допоможе підвищити попит на обладнання, що виробляється в шахтарських громадах.
- Використовувати досвід інших країн, які успішно розвинули виробництво обладнання для відновлюваної енергетики та енергоефективності.
- Співпрацювати з іноземними партнерами для обміну досвідом та технологіями.
- Активно використовувати науково-дослідницький потенціал наукових установ регіону та країни.
- Залучати до розвитку даного сектору малий та середній бізнес.

Перехід до екологічно чистих джерел енергії та енергоефективності є нагальною потребою для України, і шахтарські громади Дніпропетровської області можуть відіграти значну роль у цьому процесі.

2.5. Ресурсна база громад для розвитку підгалузей для відновлюваної енергетики та енергоефективних технологій

Природні ресурси

Досліджувані регіони Дніпропетровської області мають значний потенціал для розвитку більшості видів відновлюваної енергетики.

Сонячна енергія

Кліматичні умови. Регіон характеризується високим рівнем сонячної інсоляції, що робить його привабливим для сонячної енергетики. Кількість сонячних днів на рік та тривалість світлового дня забезпечують значні можливості для встановлення сонячних панелей.

Потенціал. За оцінками, середня річна інсоляція у регіоні становить приблизно 1300-1400 кВт·год/м², що є сприятливим для ефективної генерації сонячної електроенергії.

Вітрова енергія

Вітрові ресурси. У Павлоградській та Петропавлівській громадах спостерігається значний вітровий потенціал. Тут можуть бути розміщені вітрові електростанції, які генеруватимуть чисту енергію для потреб громад. Середня швидкість вітру на висоті 50 метрів становить 4-6 м/с. За оцінками операторів ринку вітрових станцій, при таких показниках річна потужність ВЕС може складати – 13-15% від номінальної потужності вітряної установки.

Перспективи. ВЕС великої потужності потребують найбільших інвестицій з обраних напрямків, і мають найдовший термін окупності – понад 10 років. В таких умовах вони можуть бути перспективними за наявності інституційного інвестора рівня ДТЕК.

Біогаз

Сільське господарство. Павлоградська, Тернівська, Петропавлівська та Миколаївська громади мають розвинений аграрний сектор, що створює великий обсяг відходів сільськогосподарського виробництва (солома, залишки кукурудзи, соняшника, послід корів тощо). Такі відходи можуть використовуватися для виробництва біогазу з подальшою генерацією електроенергії.

Промислові відходи. Додатково, в регіоні наявні підприємства харчової промисловості, які генерують біовідходи, що можуть бути використані для виробництва біогазу та

біопалива. За оцінками, орієнтовна вартість біогазової установки потужністю 500-700 кВт (з когенерацією) складає 1,5 млн. дол.

Для розвитку підгалузей для відновлюваної енергетики необхідні:

1. Встановлення сонячних електростанцій (СЕС)

- **Інвестиційний клімат.** Розробка сприятливих умов для інвесторів, включаючи податкові пільги та підтримку на державному рівні.
- **Проекти.** Ініціювання проєктів зі встановлення як приватних, так і комунальних СЕС, що дозволить знизити залежність від традиційних джерел енергії. Ініціаторами таких проєктів можуть бути як самі громади, так і підприємства, що мають потенціал до реалізації таких проєктів

2. Розвиток вітроенергетики

- **Дослідження та моніторинг.** Проведення детальних досліджень вітрового потенціалу для визначення найбільш перспективних місць для встановлення вітрових турбін.
- **Інфраструктура.** Розбудова необхідної інфраструктури для обслуговування вітрових ферм та інтеграція їх до загальної енергосистеми регіону.

3. Розвиток біоенергетики

- **Біогазові установки.** Впровадження біогазових станцій для переробки сільськогосподарських та промислових відходів та отримання електроенергії.
- **Біопаливо.** Створення підприємств з виробництва біопалива, що забезпечить паливом місцеві котельні та транспорт (доцільно для агросектору).

4. Енергоефективні будівлі. Проведення термомодернізації (утеплення) будівель та споруд для зменшення енергоспоживання.

5. Інноваційні технології в промисловості

- **Енергоефективне обладнання.** Заміна старого обладнання на сучасне, яке споживає менше енергії.
- **Системи управління енергоспоживанням.** Впровадження автоматизованих систем управління енергоспоживанням на підприємствах.

Людські ресурси

Розглянуті громади мають різну чисельність населення, але всі вони мають значний людський потенціалом. За оцінкою по наявним даним, сукупна чисельність населення цих громад становить приблизно 150 тисяч осіб. Значна частина населення знаходиться у працездатному віці, з освітою та навичками, що є важливим фактором для розвитку нових індустрій.

До них належать:

- Інженери та техніки з досвідом роботи в енергетичній сфері, машинобудуванні, будівництві та інших галузях.
- Науковці та дослідники в галузі відновлюваної енергетики, енергоефективності та екології.
- Викладачі та фахівці з навчання з досвідом роботи в системі професійно-технічної освіти та вищих навчальних закладів.
- Підприємці та менеджери з досвідом роботи в сфері управління проектами та інвестицій.

Спеціалісти, що працюють у видобувній, хімічній та машинобудівній галузі можуть бути залучені до новітніх проєктів в межах своїх підприємств у разі впровадження інноваційної діяльності. Додатковим ресурсом може виступати безробітне населення, що прагне працевлаштування в регіоні.

Станом на серпень 2024 року в Дніпропетровському обласному центрі зайнятості було зареєстровано 2329 шукачів роботи за фахом професіонали, фахівці та технічні службовці, з них інженерно-технічних робітників різної направленості — 163 особи. Серед шукачів також зареєстровано 680 кваліфікованих робітників з інструментом та 959 робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин.

Освітній рівень

Освітній рівень населення є ключовим показником для розвитку високотехнологічних підгалузей. У Павлоградській громаді функціонують декілька вищих навчальних закладів, технікумів та професійних училищ, які випускають спеціалістів у галузях інженерії, енергетики та інформаційних технологій.

Серед таких закладів Павлоградський фаховий коледж Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (спеціалізації: теплоенергетика (з курсом Зеленої енергетики), електронні комунікації та радіотехніка, інформаційно-вимірjuвальні технології, техніка захисту навколишнього середовища та інш.), Західно-Донбаський професійний ліцей, Західнодонбаський інститут Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

На базі цих закладів також можуть бути створені навчальні курси та нові напрямки фахової спеціалізації, що будуть пов'язані з роботою у галузі відновлюваної енергетики.

Такими напрямками можуть бути Спеціалісти розробки та обслуговування систем відновлюваної енергії (на базі напрямку Комп'ютерної інженерії), енергетики, механіки енергетичних систем, електромонтажники та інші спеціалізовані фахівці.

Професійний досвід та кваліфікація

Промисловий профіль регіону сприяє наявності великої кількості фахівців із досвідом у важкій промисловості, гірничодобувній та металургійній галузях. Ці спеціалісти мають знання та навички, які можна успішно адаптувати для роботи у сферах відновлюваної енергетики та енергоефективних технологій. Наприклад, досвід роботи з великими інфраструктурними проєктами, інженерні компетенції та навички управління складними виробничими процесами можуть бути надзвичайно корисними.

За даними центрів зайнятості Дніпропетровської області, станом на 1 липня 2024 р. серед шукачів роботи зазначені профільні спеціалісти, що можуть бути задіяні у виробництві як обладнання та систем відновлюваної енергетики, так і для роботи нових енергетичних станцій - енергетики різного рівня кваліфікації (7 осіб), механіки різних напрямків спеціалізації (32 особи), конструктори та проєктанти 34 особи), зварювальники (47 осіб), електрики (14 осіб), будівельники (9 осіб). І хоча це загальні дані по області, залучення спеціалістів для роботи на нових підприємствах можливе (особливо за наявності високооплачуваної роботи та забезпечення проживання).

Таким чином, кадровий потенціал громад може частково закрити попит у спеціалістах галузі та дозволить розвивати формування кадрового резерву на існуючій навчальній базі.

Для розвитку підгалузей відновлюваної енергетики та енергоефективності в територіальних громадах необхідні кваліфіковані кадри в таких сферах, як:

- Проєктування та будівництво об'єктів відновлюваної енергетики та енергоефективних систем.
- Монтаж та обслуговування обладнання для відновлюваної енергетики та енергоефективних систем.
- Експлуатація та управління об'єктами відновлюваної енергетики та енергоефективних систем.
- Проведення наукових досліджень в галузі відновлюваної енергетики та енергоефективності.
- Навчання та підготовка кадрів в сфері відновлюваної енергетики та енергоефективності.

Інфраструктура (наявність приміщень, в тому числі у державній власності та приміщень що простоюють; транспорт)

Приміщення

У кожній з досліджуваних громад Дніпропетровської області існують приміщення, які перебувають у державній власності та можуть бути використані для створення виробничих потужностей, дослідницьких лабораторій, навчальних центрів та інших інфраструктурних об'єктів, необхідних для розвитку відновлюваної енергетики та енергоефективних технологій. Наприклад, старі промислові будівлі, адміністративні корпуси та навчальні заклади, які зараз частково або повністю не використовуються, можуть бути реконструйовані та переобладнані.

Таблиця 2.5.1 Приміщення державної власності у досліджуваних громадах, якими не користуються

Громада	Призначення будівель	Потенційне призначення
Павлоградська громада Тернівська громада	Будівлі колишніх шахт та збагачувальних фабрик	Мають значну площу, що підходить для розміщення виробничих потужностей з виготовлення компонентів для сонячних та вітрових електростанцій, а також для складування біомаси.
Павлоградська громада Петропавлівська громада	Будівлі навчальних закладів (які потребують реконструкції)	Можуть бути переобладнані під дослідницькі центри з розробки нових енергоефективних технологій.
Тернівська громада Миколаївська громада	Будівлі складів та ангарів	Склади, що потребують ремонту можна використовувати для зберігання та обробки біомаси. Будівлі в промисловій зоні можуть бути розглянуті для створення індустріального парку з виробництва систем відновлюваної енергетики
Петропавлівська громада	Будівлі колишніх СГ підприємств	Будівлі, які наразі не використовуються, завдяки своїй площі можуть бути розглянуті для розміщення виробничих потужностей з виготовлення біогазу та біопалива, а також для зберігання біомаси.
Миколаївська громада	Будівлі колишніх військових частин (після активних бойових дій)	Підходять для розміщення виробничих потужностей з виготовлення сонячних та вітрових електростанцій

Джерело: оцінка Pro-Consulting

Таблиця 2.5.2 Приміщення державної власності у досліджуваних громадах, що простоюють

Громада	Вид діяльності	Потенційне призначення
Павлоградська громада	Будівлі колишніх комерційних підприємств	Можуть бути переобладнані під виробничі потужності з виготовлення компонентів для сонячних та вітрових електростанцій
Павлоградська громада Петропавлівська громада	Будівлі складів та ангарів	Можуть бути використані для зберігання та обробки біомаси. Будівлі в промисловій зоні можуть бути розглянуті для створення індустріального парку з виробництва систем відновлюваної енергетики
Тернівська громада	Будівлі готелів та пансіонатів	Можуть бути використані для розміщення персоналу підприємств, які працюють у сфері відновлюваної енергетики та енергоефективності (спеціалістів з інших регіонів)
Петропавлівська громада	Будівлі колишніх агропромислових комплексів	Підходять для розміщення виробничих потужностей з виготовлення біогазу та біопалива, а також зберігання біомаси.
Миколаївська громада	Будівлі колишніх заводів та фабрик	Підходять для розміщення виробничих потужностей з виготовлення компонентів для сонячних та вітрових електростанцій
	Будівлі навчальних закладів	Можуть бути переобладнані під дослідницькі центри з розробки нових енергоефективних технологій.

Джерело: оцінка Pro-Consulting

Транспорт

Павлоградська та Тернівська громади мають розвинену транспортну мережу, яка включає автомобільні дороги, залізниці та авіап перевезення. Автомобільні дороги є основним видом транспорту, який сполучає громади з іншими населеними пунктами регіону та країни. Залізнична мережа також відіграє важливу роль, забезпечуючи перевезення пасажирів та вантажів. Загальна довжина автомобільних доріг загального користування складає 367,4 км.

Місто Павлоград розташоване на перехресті автомобільних і залізничних ліній міжнародного значення, що дає можливість розглядати місто як потужний транспортний термінал, який забезпечує функціонування зв'язків «Постачальник – Виробник – Споживач» у різних комбінаціях ((автошлях Р51 – регіональний, поєднує Харківську та Дніпропетровську області (Мерефа-Лозова-Павлоград). Відстань до обласних центрів у межах 200 км: Дніпро – 75 км; Запоріжжя – 102 км; Донецьк – 194

км; Харків – 197 км; Полтава – 215 км. Через територію міста проходить залізничне сполучення (регіональна філія «Придніпровська залізниця» АТ «Укрзалізниця»), що забезпечує пасажирські та вантажні перевезення, міжрегіональні та міжнародні поставки.

У **Петропавлівській селищній територіальній громаді** у смт. Залізничне знаходиться залізнична станція Петропавлівка (до 2017 року – Брагинівка). Пасажирські перевезення на станції Петропавлівка зупиняються лише приміські поїзди, що курсують до станцій Новомосковськ-Дніпровський, Синельникове I, Дніпро-Головний, Покровськ та Лозова.

Загальна протяжність автомобільних доріг у Петропавлівській громаді складає 75,3 км. Переважає асфальтоване покриття. Через територію громади проходять дороги державного (міжнародні) та місцевого значення (територіальні, обласні та районні). Усі дороги, крім автодороги М-04, знаходяться в незадовільному стані, тому потребують капітального ремонту..

У **Миколаївській сільській територіальній громаді** на південно-східній околиці села Миколаївка розташована Миколаївка-Донецька – проміжна залізнична станція 2-го класу Дніпровської дирекції залізничних перевезень Придніпровської залізниці. Станція розташована на одноколіній електрифікованій постійним струмом лінії Роз'їзд №5 – Павлоград I (68,5 км). У селі Миколаївка між станціями Богуславський (17 км) та Миколаївка-Донецька (11 км) розташована платформа 73 кілометр – пасажирська зупинна залізнична платформа на лінії Павлоград I – Покровськ. У селі Дмитрівка знаходиться 81 кілометр – пасажирський залізничний зупинний пункт Дніпровської дирекції на лінії Роз'їзд №5 – Павлоград I між станціями Богуславський (15 км) та Миколаївка-Донецька (13 км). Поблизу села Олефірівка розташований 90 кілометр – залізничний пасажирський зупинний пункт Дніпровської дирекції між станціями Богуславський (5 км) та Миколаївка-Донецька (23 км).

Загальна протяжність автомобільних доріг у Миколаївській громаді складає 147,8 км. Переважає ґрунтове покриття – 60,967 км. Дороги з твердим покриттям складають 46,308 км з твердим покриттям та 40,525 км із удосконаленим покриттям.

Великою проблемою є стан доріг обласного та територіального значення, це:

- автомобільна дорога Т-04-27 Дмитрівка - Зелений Гай - Гаврилівка (протяжність по території громади 16,3 км);
- автомобільна дорога О041308 Петропавлівка – Миколаївка (протяжність 2,9 км.);
- автомобільна дорога С041303 Мар'їна Роща – Петрівка до а/д Петропавлівка – Сонцеве – Богданівка (протяжність 16,6 км.);
- автомобільна дорога С041317 Запоріжжя - Русакове - Васильківське (протяжність 9 км);

- автомобільна дорога Т-04-31 Першотравенськ — Васильківське — Володимирівка — Солоне (протяжність 13,3 км.),
- автомобільна дорога місцевого значення С041323 під'їзд до с. Новопричепилівка (протяжність 1,5 км).

Їх загальна протяжність складає 59,3 км.

Мережу доріг місцевого значення громади в основному було сформовано у 70-80 роках 20 століття. Частина доріг експлуатується 15-35 років без проведення капітального ремонту. Звідси 41,582 км доріг потребують термінового капітального ремонту та 41,655 км потребують поточного ремонту. Із них в аварійному стані знаходяться дороги територіального, обласного та районного значення, що проходять через громаду.

Практично всі вищевказані дороги знаходяться у незадовільному стані. Перебувають вони на балансі департаменту ЖКГ Дніпропетровської ОДА (з індексом С) та Державного агентства автомобільних доріг (з індексом Т). Кошти на утримання та ремонти цих доріг надходять до їх балансоутримувачів.

На сільських дорогах, у 2023 році, планувалося такі заходи щодо покращення дорожнього покриття, як – грейдерування, підсіпання котельним шлаком, дрібний ямковий ремонт, обкошування узбіч.

Ресурси існуючих підприємств (потенційне постачання товарів та послуг для роботи перспективних бізнесів)

У даному підрозділі буде проаналізовано ключові ресурси досліджуваних громад, що можуть слугувати основою для постачання товарів та послуг, необхідних для розвитку перспективних бізнесів.

Павлоградська міська територіальна громада

1. ДП «НВО «Павлоградський хімічний завод» спеціалізується на наступних видах діяльності:

- Утилізація різних видів боєприпасів, непридатних для зберігання та використання, а також твердого ракетного палива;
- Виробництво промислових вибухових речовин, сумішевих твердих ракетних палив та виробів з них;
- Проведення буропідливних робіт на нерудних кар'єрах України
- Проведення наукових досліджень у галузі:
 - розробки високоенергетичних матеріалів та виробів;
 - розроблення технології виготовлення та утилізації вибухових матеріалів та виробів;

- проектування та конструювання;
- процесів та обладнання для виробництва та утилізації вибухо- і пожежонебезпечних матеріалів та виробів;
- процесів та нестандартного обладнання для виробництва полімерних та композиційних матеріалів.

Можливі напрямки співпраці підприємства з перспективними напрямками бізнесу:

- Надання послуг розробки конструкторської документації, перевезення вантажів, ремонту та обслуговування обладнання
- Виготовлення нестандартизованого обладнання, у тому числі для виробництва у галузі відновлюваних джерел енергії (наприклад, лопастей для вітряків з композитних матеріалів)

2. ТОВ «Молочний дім» (Lactalis) – міжнародна компанія, виробник сирів та молочної продукції (150 найменувань продукції ТМ «Президент», «ЛокоМоко», «Дольче» та ін.).

Маючи широкий асортимент продукції, компанія є надійним партнером для співпраці для:

- Магазинів та супермаркетів
- Закладів сектору HoReCa
- Дитячих садків та шкіл, лікарень та ін. державних установ.

Можливим напрямком співпраці компанії з підприємствами галузі відновлюваної енергетики може бути створення промислового кластеру «фермер-завод» для реалізації біогазового проекту. Підприємство може бути залучене до проекту в якості інвестора, отримуючи в якості дивідендів електроенергію від відновлюваних джерел енергії чи біогаз для промислового використання.

3. ТОВ «Павлоградський ЕРМЗ» (далі — ПЕРМЗ) — одне з провідних підприємств машинобудівної галузі України, яке спеціалізується на ремонті, модернізації та виготовленні гірничо-шахтного обладнання, а також на виробництві запасних частин та комплектуючих до нього. Також ПЕРМЗ пропонує рішення для металургійної, машинобудівної та сільськогосподарської техніки.

Можливі напрямки співпраці з ПЕРМЗ:

- Використання ресурсів ПЕРМЗ для ремонту та модернізації промислового обладнання місцевих підприємств та агротехніки.
- Виробництво запчастин (спільне виробництво чи постачання запчастин для місцевих промислових об'єктів, у тому числі агротехнічних).
- На базі підприємства - організація виробництва обладнання для альтернативної енергетики.

Співпраця з ПЕРМЗ може включати розробку та впровадження нових технологій (спільні дослідницькі проекти з розробки нових матеріалів або технологій на базі науково-дослідницьких відділів ПЕРМЗ).

ПЕРМЗ може стати центром навчання та розвитку для місцевих кадрів:

- Професійне навчання та підготовка кадрів (організація курсів та тренінгів для підвищення кваліфікації працівників місцевих підприємств).
- Стажування та практики (забезпечення можливостей для стажування студентів та молодих спеціалістів на базі ПЕРМЗ).

4. ТОВ «МІКС-БЕТ Україна» — український виробник та постачальник будівельних матеріалів. Основним видом продукції є товарний бетон та цементний розчин, що виготовляються на власних потужностях та транспортуються власним автотранспортом по регіону.

Можливими напрямками співпраці в сфері відновлюваної енергетики можуть бути:

- Залучання компанії до процесів встановлення вітряних та сонячних станцій (цементування фундаменту).
- Проведення спільних досліджень та впровадження нових будівельних технологій, таких як модульні конструкції або екологічно чисті матеріали.

Також для покращення розвитку інфраструктури громади, можна залучати компанію для будівництва доріг, мостів та реконструкції громадських об'єктів (оновлення шкіл, лікарень та інших громадських будівель із використанням продукції «МІКС-БЕТ Україна»).

ТОВ «МІКС-БЕТ Україна» може бути стратегічним партнером для розвитку промислових проектів у громаді, таких як спільне створення промислових парків (побудова індустріальних парків та підприємств), постачання сировини для виробництва (забезпечення підприємств громад продуктами компанії для безперебійної роботи та підвищення якості виробництва).

Залучення «МІКС-БЕТ Україна» до співпраці у розвиток агропромислового комплексу може сприяти будівництву аграрної інфраструктури (сховища, елеватори, склади для продукції сільського господарства) та постачанню обладнання для агропромислових об'єктів.

«МІКС-БЕТ Україна» може бути залучена до реалізації екологічних ініціатив для екологічних проектів та сталих рішень, таких як будівництво екологічно чистих будівель та реалізація проектів з енергоефективності (впровадження рішень, що зменшують енергоспоживання та покращують екологічний баланс).

Спільні освітні ініціативи компанії та громади можуть сприяти навчальним програмам і тренінгам (наприклад: організація курсів для місцевих будівельників та інженерів з

використання продукції «МІКС-БЕТ»), а також підтримці професійної освіти (спонсорство освітніх установ, розвиток нових спеціальностей та курсів у місцевих навчальних закладах).

Компанія «МІКС-БЕТ» може брати участь в соціально важливих проєктах у громаді для будівництва соціального житла (розробка та реалізація проєктів доступного житла для малозабезпечених верств населення) та підтримувати місцеві ініціативи (фінансування та матеріальна підтримка громадських проєктів та ініціатив).

5. ПП «Павлоградська зернова компанія» (далі ПЗК) — виконує всі види обробки ґрунту, надає техніку в оренду та послуги тракторів з екіпажем. Можуть надавати послуги для нових чи модернізованих господарств у громаді.

Компанія ПЗК пропонує широкий спектр послуг, які пов'язані із зерном та продуктами його переробки, що може зацікавити різні види бізнесу, як:

- **Сільгоспвиробники.** Компанія ПЗК може закуповувати зерно у сільгоспвиробників, а також надавати їм послуги зі зберігання, сушіння та очищення зерна.
- **Переробні підприємства.** ПЗК може постачати зерно та продукти його переробки переробним підприємствам, таким як млини, комбікормові заводи та елеватори.
- **Торгові компанії.** ПЗК може співпрацювати з торговими компаніями з оптового та роздрібного продажу зерна та продуктів його переробки.
- **Відновлювана енергетика.** Компанія може бути залучена до проєктів будівництва біогазових комплексів з використанням відходів переробки агропродукції

6. Павлоградський механічний завод (завод ім. О.М. Макарова) — державне підприємство машинобудівної промисловості України, яке спеціалізується на виготовленні твердопаливних двигунів і їх елементів, тролейбусів, зернозбиральних комбайнів, вузлів тракторів, літаків. Може забезпечити нові енергетичні та інфраструктурні проєкти необхідним обладнанням.

Можливі напрямки співпраці:

- Виробництво та постачання металоконструкцій (великі і малі металеві конструкції для будівництва та промисловості, можливість виготовлення на замовлення, адаптація під потреби клієнтів);
- Виготовлення запчастин та компонентів (запчастини для машинобудування, промислових установок, сільськогосподарської техніки, можливість серійного та індивідуального виробництва);
- Інжинірингові послуги та проєктування (розробка технічних проєктів, консультації з виробництва та впровадження нових технологій, експертна підтримка, індивідуальний підхід до кожного клієнта, інноваційні рішення);

- Ремонт та обслуговування обладнання (технічне обслуговування, ремонт машин та устаткування, модернізація промислових систем);
- Інноваційні розробки та дослідження (впровадження новітніх технологій в виробництво, розробка інноваційних виробів, лідерство в галузі інновацій, зменшення витрат на енергоресурси, збільшення продуктивності).

Співпраця з таким підприємством сприятиме зростанню місцевої економіки, підвищенню конкурентоспроможності бізнесу та забезпеченню високоякісних технічних рішень для різноманітних виробничих завдань.

Тернівська міська територіальна громада

1. ТОВ «Кепітал Будстрой» — будівельна компанія, яка займається будівництвом доріг та автошляхів. Компанія пропонує широкий спектр будівельних послуг:

- Будівництво житлових будинків: багатоквартирні будинки, таунхауси, котеджі.
- Будівництво комерційних об'єктів: офісні будівлі, торгові центри, склади.
- Промислове будівництво: заводи, фабрики, інші промислові об'єкти.
- Ремонт та реконструкція будівель: житлових, комерційних, промислових.
- Інші будівельні роботи: благоустрій території, монтаж інженерних мереж, демонтаж будівель.

Компанія може бути залучена до інфраструктурних проєктів та реалізації проєктів з будівництва станцій відновлюваної енергетики (облаштування транспортної інфраструктури, промислових та адміністративних приміщень тощо)

2. Компанія ДП «ТЕРНІВСЬКЕ РБУ-93» ПП «НВК» ЗАХІДНИЙ ДОНБАС» — спеціалізується на наданні широкого спектру послуг у сфері будівництва та ремонту. Основні напрямки діяльності включають: будівництво житлових і комерційних об'єктів, ремонт та реконструкція будівель і споруд, дорожньо-будівельні роботи, інженерні мережі та комунікації.

Можливий потенціал для співпраці — залучення компанії до реалізації проєктів з будівництва станцій відновлюваної енергетики:

- Будівництво нових об'єктів
- Ремонт та реконструкція будівель, складських приміщень
- Дорожньо-будівельні роботи
- Інженерні мережі та комунікації

Також компанія може бути одним зі споживачів будівельних ізолюючих матеріалів для нового виробника в регіоні (при реалізації такого проєкта)

3. ФГ «С.А.Д.» — господарство займається вирощуванням зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Можливий напрямок співпраці — постачання сировини для біогазового заводу (органічні залишки переробки агрокультур).

Петропавлівська селищна та Миколаївська сільська територіальні громади

Дані громади характеризуються здебільшого у сільському господарстві та аграрному секторі: Агрофірма «Нібас», СФГ «Прометей», СФГ «Едельвейс», СФГ «Сам», СФГ «Світанок», АФ «Кедр-Агро», ТОВ «Весна», СФГ «Славутич», СФГ «Гончаров», ТОВ «Агро-Злагода», СФГ «Престиж», ТОВ «Еліта», ФГ «Макошь», СФГ «Маяк», СФГ «Смірнови», ТОВ «Алмаз» та багато інших.

Аграрна промисловість і сільські фермерські господарства мають значний потенціал для сприяння розвитку перспективних бізнесів у Петропавлівській та Миколаївській громадах.

Усі агропідприємства можуть мати спільний напрямок співпраці з енергетичним сектором, а саме бути постачальниками сировини для біогазового комплексу. Сировиною для біогазового комплексу можуть бути відходи життєдіяльності (гніт) великої рогатої худоби, свиней та птахів, силос кукурудзи, покривні культури, інші органічні відходи сільськогосподарської діяльності. Прикладами діючих установок в Україні є біогазові станції на базі підприємств МХП, Юзефо-Миколаївська біогазова компанія, що виробляє електроенергію з жому цукрових буряків.

На базі декількох підприємств може бути створений загальний кластер для реалізації біогазового проєкту, оскільки для одного підприємства може бути високою інвестиційна складова, при цьому забезпечення сировиною буде недостатнє. Створення власного енергозабезпечення дозволить агровиробникам реалізувати інші напрямки діяльності в сфері переробки агропродукції (консервація, заморожування, сушіння фруктів та овочів, м'ясна переробка тощо).

2.6 Попередні висновки про поточний стан громад та визначення основних прогалин, заповнення яких сприятиме зростанню інвестицій в регіони

На основі проведеного аналізу поточного стану досліджуваних громад визначені їх сильні та слабкі сторони та визначені основні прогалини, що можуть заважати залученню інвестицій до регіону.

Павлоград є важливим промисловим центром, зосередженим навколо вугільної та хімічної промисловості. Інфраструктура міста розвинена, але потребує модернізації, особливо в частині транспортної та житлово-комунальної інфраструктури. Є потреба в оновленні виробничих потужностей та впровадженні енергоефективних технологій. В

місті сконцентровані основні трудові ресурси та навчальні заклади, які можуть бути залучені для підвищення кадрового потенціалу.

Тернівка, будучи менш індустріалізованою, ніж Павлоград, має значний потенціал у сільськогосподарському секторі. Основними проблемами є недостатня інфраструктура, зокрема транспортна, а також обмежений доступ до фінансових ресурсів для розвитку МСП.

Петропавлівка має великий аграрний потенціал. Однак, відсутність сучасних технологій та інфраструктури значно обмежує продуктивність сільського господарства. Також є проблеми зі станом довкілля через використання застарілих методів землеробства.

Миколаївка характеризується як аграрний регіон з розвиненою тваринницькою галуззю. Однак, відсутність належної логістичної інфраструктури та обмежений доступ до сучасних технологій є основними перепонами для розвитку громади. Додатково, проблема відтоку молодого населення у пошуках кращих можливостей також стоїть гостро.

Таблиця 2.6.1 Поточний стан досліджуваних територіальних громад

Громада	Сильні сторони	Слабкі сторони
Павлоградська міська територіальна громада	- Розташована в центрі Дніпропетровської області, що забезпечує зручний доступ до ринків збуту та транспортної інфраструктури. - Значні запаси корисних копалин, таких як вугілля, марганець та залізна руда. - Розвинена промисловість, представлена підприємствами гірничодобувної, металургійної та машинобудівної галузей. - Наявність кваліфікованої робочої сили.	- Застаріла інфраструктура, яка потребує модернізації. - Незадовільний стан довкілля, обумовлений діяльністю промислових підприємств. - Відсутність диверсифікації економіки, що робить підприємства громади та платежі до бюджету вразливими до коливань цін на сировину. - Недостатній розвиток сфери послуг.
Тернівська міська територіальна громада	- Розташована в екологічно чистій зоні з розвиненим сільським господарством. - Потенціал для розвитку туризму. - Наявність кваліфікованої робочої сили.	- Недостатньо розвинена інфраструктура, особливо транспортна. - Відсутність диверсифікації економіки, що робить громаду залежною від сільського господарства. - Недостатній розвиток малого та середнього бізнесу. - Відтік молоді до міст.
Петропавлівська селищна	Розташована в центрі Дніпропетровської області, що	Застаріла інфраструктура, яка потребує модернізації.

територіальна громада	забезпечує зручний доступ до ринків збуту та транспортної інфраструктури. - Розвинене сільське господарство. - Наявність кваліфікованої робочої сили.	- Незадовільний стан довкілля, обумовлений діяльністю промислових підприємств. - Відсутність диверсифікації економіки, що робить громаду вразливою до коливань цін на сировину. - Недостатній розвиток сфер послуг.
Миколаївська сільська територіальна громада	- Розташована в екологічно чистій зоні з розвиненим сільським господарством. - Має значний потенціал для розвитку туризму, завдяки мальовничій природі та історичним пам'яткам. - Наявність кваліфікованої робочої сили.	- Недостатньо розвинена інфраструктура, особливо транспортна. - Відсутність диверсифікації економіки, що робить громаду залежною від сільського господарства. - Недостатній розвиток малого та середнього бізнесу. - Відтік молоді до міст.

Джерело: оцінка Pro-Consulting

В контексті розвитку виробництва обладнання для відновлюваної енергетики та енергоефективних технологій громади мають потенціал, який обумовлений наявністю:

- кваліфікованих кадрів та резерву робочої сили серед населення сусідніх громад,
- виробничих потужностей, які можна інтегрувати у процес виробництва систем для відновлюваної енергетики,
- незадіяних у виробничих процесах будівель та складських приміщень різного типу, які можливо використати під створення нових підприємств, індустріального парку чи для встановлення енергетичного комплексу (наприклад, сонячної генерації або біогазового комплексу)
- підтримки з боку держави та донорів

Наявність великої кількості та площі приміщень зумовлює також можливості до встановлення та обслуговування потужностей генерації

Основними прогалинами, що заважають залученню інвестицій у регіон, за даними дослідження, можна зазначити:

- Відсутність структурованої Стратегії розвитку громад в енергетичному секторі з економічно-обґрунтованими розрахунками доцільності впровадження проєктів по створенню виробничих потужностей для обладнання та впровадження систем відновлюваної енергетики в регіоні.
- Недостатній рівень залучення діючих в громадах підприємств до Програм розвитку громад.
- Вузька спеціалізація працездатного населення. Більшість населення громад має спеціалізацію у гірничо-видобувній промисловості чи сільськогосподарській

галузі, що зумовлене напрямками діяльності в громадах. Навчальні заклади, розташовані в громадах, готують здебільшого спеціалістів для діючих підприємств, або спеціалістів сфери послуг (бухгалтери, перукарі тощо), які зможуть працевлаштуватися за місцем проживання.

Для активізації процесу залучення інвестицій може бути рекомендовано створити об'єднання підприємств, які зможуть спільно подаватися на проекти з фінансування виробництва товарів для енергетичного комплексу.

Станом на серпень 2024 р. «U-LEAD з Європою» розпочав надання підтримки 24 відібраним громадам у розробці Програм комплексного відновлення території та Планів відновлення та розвитку громади. До цієї програми увійшла Павлоградська громада, Досвід Павлограду може бути використаний для інших громад у розробці аналогічних програм розвитку та відновлення.

Може бути рекомендовано розглядати програми перепідготовки та працевлаштування ветеранів. Розвиток ветеранського мікропідприємництва в громадах може стати важливою частиною процесу реадaptaції та соціалізації ветеранів разом з формуванням планів справедливої трансформації. Підтримка ветеранського бізнесу в Україні наразі знаходиться у стані розробки, тому дуже важливо вже зараз створити дієвий механізм співпраці органів місцевого самоврядування, ветеранських організацій та бізнес-асоціацій. Об'єднання наявних громадських організацій громади, що спрямовують свою діяльність на підтримку ветеранів та діючих державних програм в сфері розвитку підприємництва необхідно інтегрувати в заходи Програм відновлення, які розробляють територіальні громади.

Для покращення освітнього рівня підприємців та суб'єктів молодіжного підприємництва ефективним заходом можуть бути освітні тематичні семінари за участю спеціалістів податкової служби, центру зайнятості, а також представників донорських організацій.

3. Потреби громад

Визначення потреб громад було здійснено в першу чергу на основі напівструктурованих інтерв'ю із зацікавленими сторонами (представники місцевого самоврядування, державних організацій, що можуть впливати на розвиток громад, місцевого бізнесу).

3.1. Оцінка поточного стану громад з точки зору економічного та соціально-економічного розвитку

За оцінкою представників місцевого самоврядування досліджуваних громад, стан соціально-економічного розвитку оцінюється як низький. В громадах, де закрилися шахти, простоюють приміщення, що вимагають ремонту/реконструкції, та території на яких необхідно провести рекультивуацію для можливого подальшого використання, у тому числі під проєкти відновлюваної енергетики.

За інформацією, що надали громади, у Петропавлівській громаді простоюють 2 приміщення (1 поверх Державної казначейської служби України та приміщення страхової компанії Оранта), в Миколаївській громаді простоюють 69 приміщень, що знаходяться у приватній власності. Інші громади не надали даних, проте за словами представників бізнесу в Петропавлівській і Тернівській громадах такі приміщення теж є, зокрема приміщення закритих шахт та інших підприємств.

За даними кабінетного дослідження в громадах основними проблемами соціально-економічного розвитку, на які можуть впливати представники державних організацій, є стан інфраструктури (існує потреба у ремонті доріг та автомобільних шляхів), відсутність забезпеченості окремих населених пунктів точками продажу продуктів та товарів повсякденного вжитку (відсутність магазинів через низьку рентабельність), недостатні медичне (амбулаторії, аптеки) та соціальне (дитячі садки) забезпечення по віддаленим селам в громадах. Відсутність рішень по громадам призводить до відтоку молодих спеціалістів та поступовому занепаду громад.

3.2. Розвиток підприємницької діяльності в громадах (з акцентом на бізнеси, залежні від вугільної промисловості та ті, що можуть бути залучені в ланцюги постачання енергоефективних технологій)

За даними опитування у досліджуваних громадах, у якому прийняли участь 45 респондентів – представників бізнесу різних напрямків діяльності, 34% респондентів-

представників бізнесу зазначили, що діяльність їх підприємств залежить від стану вугільної промисловості в регіоні.

Для 10 % респондентів основні клієнти - це підприємства вугільно промисловості та для 24 % - робітники шахт.

Опитування показало, що подальше закриття шахт суттєво не вплине на діяльність місцевого бізнесу. За умови подальшого закриття шахт у досліджуваному регіоні 79 % респондентів зазначили, що вплив буде незначним, 1 респондент (обслуговування електроприладів) зазначив, що в такому випадку змінить вид діяльності, 2 респонденти (торгівля) - переїдуть в інше місто, можливо закрийється 1 респондент (приватна клініка).

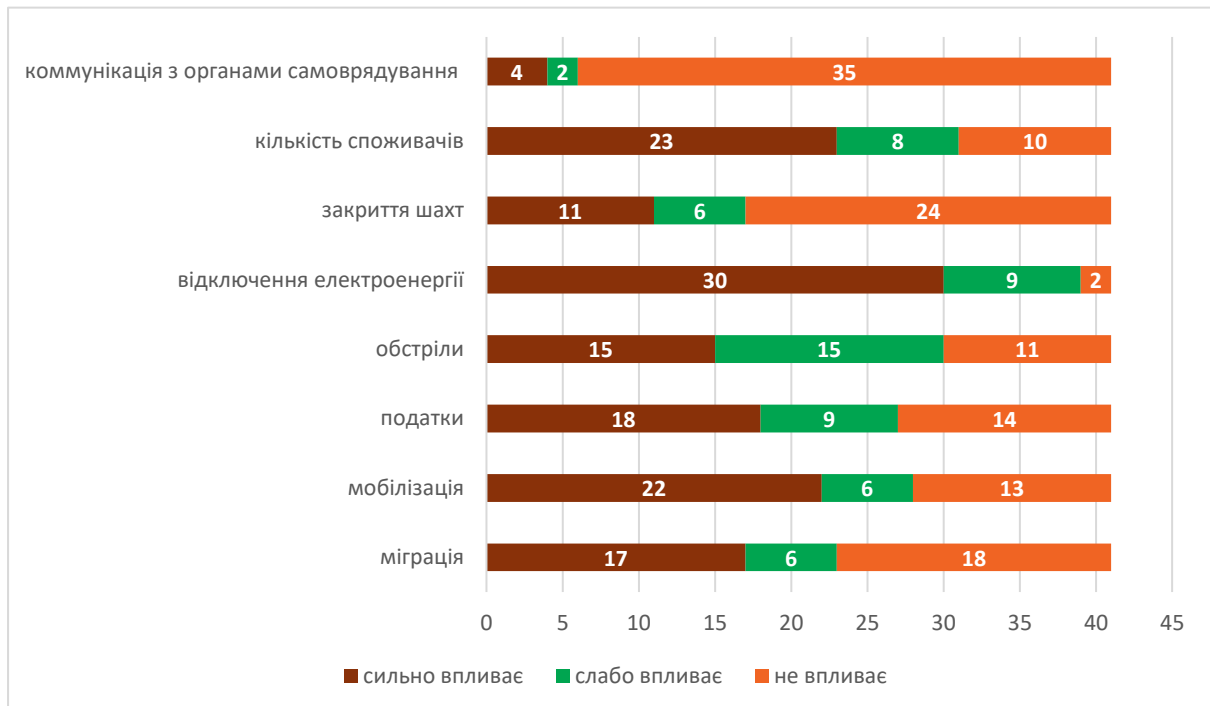
Розвиток нових напрямків діяльності у сфері відновлюваної енергетики, як то постачання та встановлення обладнання (сонячних панелей, ВЕС) є найпростішим видом бізнесу, з якого можуть починати приватні підприємства. Для виготовлення обладнання для енергетичних систем доцільно залучати існуючі промислові підприємства, розташовані в регіоні, оскільки наявність матеріально- технічної бази та досвідченого персоналу може суттєво знизити необхідний рівень інвестицій у створення нового виробництва.

Для агросектору найбільш доцільним може бути створення агрокластеру для реалізації проєкту по переробці відходів рослинництва та тваринництва на біопаливо та отримання біогазу з можливою подальшою генерацією електроенергії. Проте агросектор може розглядати і доцільність використання сонячної та вітрогенерації для зниження залежності підприємств від загального енергозабезпечення та зниження витрат.

3.3 Основні проблеми, з якими стикаються громади та бізнеси

За результатами проведеного опитування представників бізнесу, найбільш впливовим фактором на роботу бізнесу респонденти визначили відключення електроенергії, кількість споживачів та міграцію.

Діаграма 3.3.1 Оцінка впливу факторів на ведення бізнесу в громадах станом на липень 2024 року, кількість респондентів

Джерело: результати опитування представників бізнесу громад Дніпропетровської області, оцінка Pro-Consulting

Для 76 % бізнесів ключовим фактором впливу на діяльність є відключення електроенергії. Для вирішення такої проблеми компанії використовують альтернативні джерела. 56 % респондентів зазначили використання генераторів та акумуляторів, 26,8 % не застосовують спеціальних пристроїв. 1 респондент зазначив використання альтернативних джерел енергії, але не дав розгорнутої уточнюючої відповіді

Останні три роки в Україні активно впроваджуються державні та міжнародні програми підтримки різних видів бізнесу. Дослідження, проведені в різних галузях економіки, демонструють позитивний вплив використання таких програм підтримки на розвиток підприємств, особливо ММСП.

За даними опитування в громадах, більшість опитаних представників бізнесу (51 %) знають про існування різноманітних програм підтримки, проте скористалися такими програмами тільки 3 % респондентів (сфера торгівлі та будівництва).

3.4. Які шляхи вирішення проблем бачать стейкхолдери (як з точки зору відновлюваної енергетики, так і з точки зору інших можливих видів підприємницької діяльності)

За даними опитувань представників громад, рішення соціально-економічних питань в громадах (покращення логістики, соціального забезпечення, розвиток навчальних закладів) сприятиме зростання привабливості громад для проживання та, відповідно, розвитку кадрового та промислового потенціалу регіону. Ці фактори можуть суттєво вплинути та позитивно змінитися при створенні нових підприємств в галузі відновлюваних джерел енергії в громадах.

Аналіз існуючих програм та Стратегій розвитку вугільних громад показав, що органи влади досліджуваних громад вже розглядали можливості сталого розвитку регіону, у тому числі за умови переходу до сектору відновлюваної енергетики та застосування незадіяних потужностей та земельних ділянок під нові напрямки діяльності. Згідно з існуючими програмами в регіонах пропонувалось створення Індустріального парку, встановлення станцій сонячної та вітряної генерації, екологічні та соціальні ініціативи.

Додатковими заходами пропонуємо розглянути встановлення вітряних та сонячних станцій на територіях непрацюючих шахт, проведення рекультивації земель з метою подальшого використання для організації індустриальних парків, у тому числі з виробництва будівельних матеріалів та пристроїв для відновлюваної енергетики.

4. Інвестиційні можливості громад

4.1. Огляд існуючих стратегій трансформації шахтарських громад в Україні та за кордоном для визначення основних напрямків перспективних практик для регіонів з урахуванням особливостей економіки регіонів

На сьогодні є багато прикладів, коли завдяки справедливій трансформації вугільні громади в різних країнах не тільки безболісно пережили процес відмови від видобутку твердого палива, а ще й отримали стимул для розвитку і навіть змогли докорінно перебудувати економіку (наприклад: [«Стан розвитку відновлюваних джерел енергії у Сполучених Штатах»](#)).

Закордонний досвід

Найкращим міжнародним досвідом для України в контексті справедливої трансформації виступає Німеччина, де відбулася реконструкція інфраструктури та створення нових індустріальних галузей. Новими напрямками діяльності в шахтарських регіонах Німеччини після закриття шахт та металургійних комбінатів стали створення технологічного парку, розвиток інфраструктури та освіти. Приклади трансформації вугільних регіонів:

- **Рургебіт (Німеччина)** колись був відомий своєю великою кількістю вугільних шахт і важкої промисловості. Після закриття багатьох шахт у 1980-1990-х роках, цей регіон перетворився на центр інновацій та культурного розвитку. Зокрема, місто Ессен стало культурною столицею Європи у 2010 році завдяки перетворенню історичних шахт на музеї та культурні центри, що привертають туристів і інвесторів з усього світу.
- **Більбао (Іспанія)** пережило схожий процес. Після кризи у вугільній промисловості в 1980-х роках, місто стало фокусуватися на культурному відродженні. Центром цього процесу стало будівництво Гуггенхаймовського музею, який став символом відродження регіону і привернув масовий туризм.
- **Манчестер (Великобританія)** колись важливий шахтарський центр, у 20-му столітті переживав індустріальну революцію. Після занепаду промисловості у другій половині 20-го століття, місто знову оживає завдяки розвитку високих технологій, медіа і культурних індустрій. Це дозволяє Манчестеру зберігати свою історичну спадщину і стати міжнародним центром інновацій та культурних подій.

Міжнародний досвід трансформації вугільних громад демонструє наявність в інших країнах, як то Німеччина, Швеція, США, програм соціальної адаптації для робітників, які звільнились з підприємств. Програми включають навчання новим професіям, підтримку в пошуках нової роботи, психологічну та фінансову підтримку для сімей, грантову підтримку для самозайнятих осіб, а також допомогу у знаходженні нових місць праці.

Україна

В Україні тривалий час усі «стратегії» трансформації вугільних регіонів включали тільки ліквідацію нерентабельних шахт та розвиток бізнес-моделей, спрямованих на диверсифікацію. Проблемами регіонів опікувались самі громади, які через закриття шахт втрачали значні надходження до бюджету, та окремі міжнародні організації, однак їх допомога була більш точкова і малосистемна і не могла запобігти занепаду таких регіонів.

Поступове впровадження програм трансформації вугільних громад стримано розвивалось до 2021 року. В 2019 році було створено Платформу сталого розвитку вугільних міст Донецької області, яка, зокрема, розробляла Стратегію справедливої

трансформації вугільних міст Донецької області. Громади мали ухвалити документу 2022 році.

Проте робота над справедливою трансформацією вугільних регіонів майже зупинилась у першій половині 2022 року через початок повномасштабного вторгнення. Подальший розвиток ініціатив здебільшого відбувається за рахунок міжнародної підтримки.

У листопаді 2023 року в Україні було засновано [Асоціацію вугільних громад України](#). Станом на 2024 р. її членами стали вже 24 громади із Львівської, Волинської, Івано-Франківської, Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Харківської та Луганської областей, у тому числі і більшість досліджуваних громад.

Головна мета Асоціації – це допомога громадам співпрацювати між собою, з представниками державної влади та іноземними фінансовими інституціями і донорами. Асоціація організовує навчання персоналу органів управління вугільних громад, проводить різноманітні зустрічі та форуми, підтримує громади у подачі заявок на міжнародні конкурси та гранти.

Через виклики, з якими стикаються шахтарські громади в Україні у процесі функціонування та закриття вугільних підприємств, є потреба у розробці локальних планів та стратегій трансформації, спрямованих на сталий економічний та соціальний розвиток цих регіонів.

Враховуючи міжнародний досвід, українські вугільні громади можуть спрямувати свій розвиток у наступних напрямках:

- **Диверсифікація економіки** - розвиток секторів, що можуть замінити шахтарську промисловість, такі як виробництво відновлюваної енергії, високотехнологічна промисловість та сферу послуг.
- **Розвиток людського капіталу** - інвестування у освіту та навчання, щоб забезпечити шахтарів та їхні сім'ї необхідними навичками для успішної адаптації до нових спеціальностей.
- **Створення стартап-екосистем** - підтримка інноваційних підприємств та підприємців у шахтарських регіонах через створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу та доступу до фінансових ресурсів.
- **Екологічна реконструкція** - здійснення заходів щодо реабілітації територій, збереження природних ресурсів та впровадження екологічно чистих технологій у сфері енергетики та виробництва.

Враховуючи особливості економіки громад, стратегічними напрямками трансформації бізнес-діяльності можуть бути наступні:

- **Павлоградська громада** – розвиток кластеру виробництва устаткування для відновлюваних джерел енергії;
- **Тернівська, Петропавлівська та Миколаївська громади** – створення агрокластеру та індустріальних парків, у тому числі біогазового комплексу, сонячної та/або вітрової електрогенерації.

Аналіз існуючих Програм та Стратегій розвитку Павлоградської, Тернівської та Петропавлівської громад показав, що більшість можливих напрямків трансформації (сонячна генерація, створення технопарків, туристичній напрямок та інші) **вже враховані**. Однак в усіх зазначених громадах при розробці стратегій розвитку необхідно враховувати потреби новітніх проєктів у кваліфікованому персоналі, розробляти саме під них програми навчання/перекваліфікації робітників та спеціалістів, формувати документи для залучення фінансування у відповідності до вимог потенційних інвесторів, у тому числі міжнародних донорів.

4.2. Визначення основних можливостей для залучення інвестицій в громади

Державні програми (на основі реалізованих проєктів)

В умовах військової агресії, руйнування інфраструктурних та промислових об'єктів, втрат ресурсного та кадрового потенціалів, значної низки викликів та системних ризиків, економіка України сьогодні має динаміку поступового відновлення. За даними Державної служби статистики України, скорочення реального ВВП за підсумком 2022 року було меншим, ніж очікувалось на початку військового вторгнення та фактично склало 28,8%. Проте протягом 2023 року ВВП зріс на 5,3% порівняно з попереднім роком. У першому кварталі 2024 року реальний ВВП збільшився на 6,5% порівняно з першим кварталом минулого року, протягом другого кварталу зростання ВВП уповільнилося - у квітні ВВП зріс на 4,3 %, у травні - на 3,7 %, у червні 2024 р. - на 1,1% до аналогічного показника попереднього року. Уповільнення зростання у другому кварталі 2024 року здебільшого пов'язані з віяловими відключеннями електроенергії, проте загальний приріст ВВП за 1 півріччя 2024 року оцінюється у 4,1 % (+1 % до показника 2023 року).

Показники зростання економічної активності у 2023 році були обумовлені швидкою адаптацією підприємств до нових умов діяльності, відновленням стабільної роботи енергосистеми країни, поступовою активізацією внутрішнього попиту, стабілізацією курсу гривні. У 2024 році основними чинниками стали відновлення стабільної роботи

морського коридору, можливість окремих підприємств забезпечувати собі стабільний доступ до електроенергії завдяки прямому імпорту, експорт металургійної продукції та залізної руди та ранній збір врожаю озимих культур.

Таким чином, в сучасних умовах енергетичної кризи в країні розвиток альтернативної енергетики з відновлюваних джерел є одним з пріоритетних напрямків і може бути реалізований в громадах Дніпропетровської області.

Для реалізації проєктів можуть бути застосовані Державні програми підтримки, бюджетні та грантові програми.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» від 09.11.2023 р. №3460-IX передбачено реалізацію низки важливих бюджетних програм для підтримки великих інвестицій, суб'єктів малого та середнього підприємництва, розвитку агропромислового комплексу тощо. Слід також зазначити, що кількість нових програм підтримки економічного розвитку, порівняно з 2023 роком, збільшилась. Перелік та опис Державних програм підтримки наведений в Додатку 1.

Діаграма 4.2.1 Обсяг фінансування бюджетних програм у сфері підтримки та розвитку бізнесу, передбачених у державному бюджеті на 2024 рік, млн грн.

Джерело: за даними порталу Децентралізація

Державна підтримка у сфері бізнесу та розвитку підприємництва, за умов успішної реалізації бюджетних програм, дасть змогу забезпечити позитивний вплив як на економічний розвиток регіонів, так і на розвиток громад. Зокрема, місцевий бізнес, скориставшись фінансовою допомогою, зможе створити чи розширити виробництво, що дасть змогу створити умови для зайнятості людей і проживання їх на території громад, а також забезпечити збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

Реалізація завдань бюджетних програм у сфері підтримки бізнесу та розвитку підприємництва, за умов їх успішної реалізації, матиме позитивний вплив на економічний розвиток громад в складних умовах сьогодення. Слід зазначити, що відбудеться оновлення діючих механізмів відновлення та розвитку економіки в частині:

- розширення/посилення напрямів державної підтримки (впровадження енергоефективних заходів, стимулювання розвитку переробних підприємств та сільськогосподарської галузі загалом, реалізації інвестиційних проєктів із значними інвестиціями та облаштування індустріальних парків тощо);
- підтримки суб'єктів підприємництва, які провадять господарську діяльність на територіях, що зазнали значних руйнувань (відбудова зруйнованих внаслідок військової агресії основних засобів суб'єктів підприємництва; відновлення та ремонт пошкодженої внаслідок бойових дій енергетичної інфраструктури; пролонгація діючих кредитів для фінансування оборотного капіталу тощо);
- збільшення обсягу фінансування з Державного бюджету України та визначення додаткових джерел покриття програм (можливості використання коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, ПАТ «Українська фінансова житлова компанія» тощо);
- запровадження нових державних програм (державна програма підтримки внутрішнього попиту на вітчизняні товари та послуги, компенсації витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення тощо), а також спрощення процедур подання заявок та участі в діючих державних програмах.

Досвід реалізації грантових програм для розвитку підприємництва демонструє позитивний вплив на підвищення рівня зайнятості, адже умови отримання гранту містять чіткі вимоги, зокрема створення робочих місць. Це також сприяє посиленню фінансової спроможності органів місцевого самоврядування завдяки вимогам сплати податків, які надходять до бюджетів територіальних громад.

Основні новації оновлених механізмів надання грантів для бізнесу у 2024 році включають:

- Ветеранський компонент програми, який дозволяє ветеранам та членам їхніх сімей отримувати гранти на розвиток підприємництва.
- Пріоритезацію напрямів витрат за грантовими програмами та встановлення чітких вимог щодо кількості створених робочих місць та сплати податків.
- Можливості додаткової підтримки бізнесу органами місцевого самоврядування в межах діючих грантових програм. Наприклад, надання мікрогрантів може здійснюватися органами місцевого самоврядування (державними/військовими адміністраціями) на основі місцевих (регіональних) програм розвитку малого і середнього підприємництва за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Роль органів місцевого самоврядування полягає в підвищенні рівня інформованості та сприянні реалізації бізнесом грантових програм, спрямованих на створення нових робочих місць та забезпечення зайнятості, збільшення доходів населення та розвиток місцевої економіки.

Координація дій усіх зацікавлених сторін для успішної реалізації грантових програм підтримки бізнесу безсумнівно сприятиме інтенсифікації місцевого економічного розвитку, генеруванню додаткових надходжень до місцевих бюджетів та підвищенню якості публічних послуг, що надаються мешканцям громад.

1. Програма «Громадський бюджет» надає можливість жителям громад вирішувати, на що витратити частину місцевого бюджету, шляхом голосування за проекти, які потрібно реалізувати. Реалізація цієї програми допомагає стимулювати активність місцевих мешканців у вирішенні власних потреб та сприяє залученню додаткових інвестицій у соціальну, культурну та інфраструктурну сфери.

Приклад проекту: Реконструкція дитячого майданчика в місцевому парку за кошти «Громадського бюджету». Проект був обраний місцевими мешканцями на конкурсній основі та успішно реалізований за підтримки місцевої влади та додаткових інвестиційних джерел.

У Дніпропетровській області за даною програмою подано 1036 проектів і профінансовано на 47 млрд грн.

2. Програма розвитку малих і середніх підприємств (МСП) надає фінансову підтримку, консультаційні послуги та інші інструменти для розвитку підприємництва на місцевому рівні.

Приклад проекту: Створення інкубатору малих підприємств у місті з фінансовою підтримкою державної програми розвитку МСП. Інкубатор надає простір для розвитку нових бізнес-ідей та надає підтримку підприємцям на ранніх етапах їхнього розвитку.

3. Державні програми регіонального розвитку спрямовані на підтримку інфраструктурних та соціально-економічних проектів у регіонах (покращення життя місцевих громад, розвиток територій та створення сприятливих умов для інвестиційного зростання).

Приклад проекту: Будівництво нової дороги, що з'єднає регіональні центри, за кошти державної програми регіонального розвитку. Цей проект сприяє збільшенню доступності регіону для бізнесу та інвесторів, стимулює економічний розвиток та залучення нових інвестицій.

Інші грантові програми та програми підтримки бізнесу

До інших програм підтримки бізнесу слід віднести компенсацію за працевлаштування ВПО, Програми кредитування ММСП за пріоритетними галузевими напрямками, у тому числі програми кредитування проектів підприємств, спрямованих на енергоефективність, залучення ветеранів та членів їх родин тощо. Перелік існуючих програм наведений в Додатку 2.

Приватні інвестиції (огляд та перелік бізнесів, що можуть запуститись у громадах)

Таблиця 4.2.1 Огляд інвестиційного клімату в громадах Дніпропетровської області

Стратегічне розташування	Павлоград та прилеглі громади розташовані на перетині важливих транспортних магістралей, що робить їх зручним місцем для логістичних та транспортних компаній.
Розвинена інфраструктура	Доступ до сучасних транспортних та комунальних мереж.
Природні ресурси	Павлоградський район багатий на корисні копалини, такі як вугілля, марганець, граніт та пісок. Це робить його привабливим для гірничодобувної та переробної промисловості.
Агробізнес та сільське господарство	Сприятливі кліматичні умови та родючі ґрунти Павлоградського району створюють сприятливі умови для розвитку сільського господарства. Враховуючи стан довкілля, можливе вирощування технічних культур.
Легка промисловість	Розвиток текстильної та швейної промисловості може бути перспективним, з урахуванням доступності робочої сили та потенціалу для експорту продукції.
Інформаційні технології	Висока швидкість інтернету та наявність кваліфікованих ІТ-спеціалістів створюють підґрунтя для розвитку ІТ-бізнесу, такого як розробка програмного забезпечення, веб-розробка та інші супутні послуги.
Екологічно чисті технології	Розвиток відновлюваних джерел енергії, виробництво екологічно чистих матеріалів та технологій можуть стати пріоритетними напрямками для інвестування в контексті збереження навколишнього середовища та сталого розвитку.
Перелік перспективних бізнесів	
Логістика та транспорт	Склади, автотранспортні компанії, вантажні перевезення.
Гірничодобувна та переробна промисловість	Видобуток вугілля, марганцю, граніту, піску, переробка корисних копалин.
Виробництво текстильних виробів	Виготовлення текстильних виробів, включаючи одяг, взуття та текстиль для побуту, для експорту та внутрішнього ринку.
Виробництво та використання ВДЕ	Виробництво та встановлення сонячних панелей, вітроенергетичних установок, біогазових установок.
Будівництво	Будівництво житлових та нежитлових будівель, ремонт та реконструкція будівель.
Інформаційні технології	Розробка програмного забезпечення, ІТ-аутсорсинг, інтернет-магазини.
Торгівля та послуги	Роздрібна та оптова торгівля, послуги з ремонту та обслуговування, перукарні, салони краси.

Джерело: оцінка Pro-Consulting

Грантові кошти (огляд програм міжнародних організацій)

Протягом 2022-2023 рр. в Україні набули розповсюдження програми підтримки міжнародних організацій та донорів, спрямованих на ММСП у різних галузях діяльності. Активними донорами виступають Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Федеральне міністерство економіки і захисту клімату Німеччини (BMWK), Швейцарська агенція розвитку та співробітництва та інші. Програми спрямовані на підтримку бізнесу аграрного та промислового секторів економіки та охоплюють широкий спектр діяльності компаній. Перелік поточних програм наведений у Додатку 2, проте він постійно змінюється і доповнюється.

Міжнародні інвестиції (огляд стратегій інвестування у подібні проєкти потенційних інвесторів)

Міжнародні інвестиції в громади України є ключовим компонентом для забезпечення сталого економічного зростання та розвитку. Однак для того, щоб успішно залучити іноземний капітал, необхідно провести детальний огляд стратегій інвестування та зрозуміти очікування потенційних інвесторів.

За останні кілька років Україна показала значний прогрес у створенні сприятливої інвестиційної клімату, зокрема шляхом реформування законодавства, зниження адміністративних бар'єрів та підвищення прозорості управління.

Перспективні напрямки для інвестування:

- **Розвиток інфраструктури.** Інфраструктурні проєкти, такі як будівництво та модернізація доріг, мостів, залізниць, аеропортів та енергетичних мереж, є пріоритетними для інвесторів. Інфраструктурні інвестиції сприяють економічному зростанню, створюють нові робочі місця та покращують якість життя мешканців.
- **Розвиток відновлюваної енергетики.** У зв'язку зі світовими тенденціями до зменшення використання вугілля та викопного палива загалом, інвестиції у відновлювану енергетику, таку як сонячна та вітрова генерація, мають великий потенціал у привабленні інвесторів.
- **Технологічний сектор.** Розвиток інноваційних технологій та інформаційних технологій також привертає увагу міжнародних інвесторів. Інвестиції в стартапи, IT-проєкти та наукові дослідження сприяють створенню високооплачуваних робочих місць та стимулюють інноваційний розвиток.
- **Агропромисловий сектор.** З урахуванням потенціалу української землі, агропромисловий сектор привертає інвестиції в розвиток сільськогосподарських підприємств, виробництво сільгосппродукції та переробку.

З метою розвитку громад, міжнародні інвестиції можуть бути залучені для створення аграрного кластеру та індустріальних парків, у тому числі по напрямку енергогенерації та відновлюваних джерел енергії у Миколаївській, Тернівській та Петропавлівській

громадах, реалізації інфраструктурних проєктів по відновленню доріг в громадах, підтримки розвитку навчальних закладів, що спеціалізуються на підготовці спеціалістів енергетичного сектору, в Павлоградській громаді.

Очікування потенційних інвесторів:

- **Стабільність правового середовища.** Інвестори очікують на стабільність законодавства та дотримання прав іноземних інвесторів. Це включає прозорість правил гри, захист інтелектуальної власності та гарантії виконання угод.
- **Ефективне управління ризиками.** Інвесторам важливо мати доступ до інформації про ризики, пов'язані з конкретними проєктами, а також бачити наявність механізмів мінімізації цих ризиків.
- **Високий рівень дохідності інвестицій.** Потенційні інвестори зазвичай розглядають проєкти з точки зору їхньої доходності та можливості вихідного збуту.
- **Соціальна відповідальність.** Зростаюча увага до соціальної відповідальності компаній вимагає від інвесторів уваги до питань сталого розвитку, екологічної чистоти та відповідності етичним стандартам.

Успішне залучення міжнародних інвестицій в громади України вимагає комплексного підходу, який враховує як стратегічні цілі країни, так і очікування потенційних інвесторів. Стабільність, прозорість та ефективне управління ризиками є ключовими чинниками успіху в цій сфері.

4.3. Структурування можливостей створення чи покращення локальних елементів ланцюгів постачання на території громад

Такі, що безпосередньо закривають питання енергетичної трансформації (відновлювана енергетика)

Станом на період дослідження в громадах Дніпропетровської області відсутні підприємства з виробництва елементів обладнання для відновлюваної енергетики. Враховуючи складність виробництва, потенційними виробниками такого обладнання можуть бути наявні підприємства (механічні, металообробні тощо), які вже мають відпрацьовані ланцюги постачання сировини (металу), кадровий потенціал та навички ведення технологічних процесів. Створення більш складного обладнання може потребувати організації поставок комплектуючих, що не виготовляються в регіоні, чи навіть в Україні.

Логістика збуту таких елементів може покривати як регіон, так і сусідні області. Створення промислового кластеру з виробництва елементів ВДЕ, виробництва

комплексів для ВДЕ з послугою встановлення та обслуговування (сонячних панелей або вітряків) передбачає залучення представників інших галузей діяльності в громадах (наприклад, виробників бетонних сумішей) та будівельників), створення нових робочих місць, що сприятиме наповненню бюджетів громад.

Забезпечення виробництва буде потребувати організації логістичних ланцюгів поставки комплектуючих на територію регіону або між громадами, відновлення/ремонту транспортних автомобільних шляхів. Ці процеси також сприятимуть економічному розвитку регіону, створенню робочих місць та зростанню надходжень до бюджету громад.

Використання в громадах відновлюваних джерел енергії сприятиме забезпеченню енергонезалежності підприємств і населення, забезпечить надходження від продажу електроенергії або знизить витрати локальних виробників на електроенергію, що може призвести до зростання рентабельності їх продукції та бізнесу. Поєднання енергозабезпечення від відновлюваних джерел енергії з енерговитратними виробництвами може бути шляхом швидкої окупності витрат на організацію таких підприємств (наприклад, тепличний комплекс).

Таблиця 4.3.1 Структура можливостей створення локальних ланцюгів постачання на території досліджуваних громад

Аналіз поточного стану	
Інфраструктура	Наявна енергетична інфраструктура в досліджуваних громадах потребує модернізації та адаптації до потреб відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Існуючі електромережі можуть бути не готовими до інтеграції значної кількості нових генеруючих потужностей з ВДЕ. Транспортна автомобільна інфраструктура потребує відновлення для забезпечення безпечної та швидкої доставки сировинних матеріалів та комплектуючих
Ресурсна база	Виробництво елементів обладнання для відновлюваної енергетики може потребувати комплектуючих українського та іноземного походження, доступ до яких наразі відсутній
Кадровий потенціал	Наявність кваліфікованих фахівців в області енергетики та суміжних галузях може бути недостатньою для забезпечення розвитку енергетичної галузі, та потребувати додаткових інвестицій у навчання та перепідготовку кадрів та залучення спеціалістів з інших регіонів
Фінансування	Організація виробництва нових видів продукції на діючих підприємствах може потребувати додаткових фінансових інвестицій, що можуть бути залучені за рахунок грантів та державних програм підтримки Створення нових підприємств з виробництва елементів відновлюваної енергетики може бути профінансовано за рахунок інвестицій міжнародних донорів та діючих програм підтримки бізнесу

Ідентифікація можливостей	
Розвиток місцевих виробництв	Впровадження виробничих потужностей для виготовлення компонентів ВДЕ (сонячних панелей, вітряних турбін, систем зберігання енергії) може суттєво знизити витрати та залежність від імпорتنих матеріалів. Це також створить нові робочі місця, що сприятиме збільшенню фінансових надходжень до усіх фондів
Інтеграція біомаси	Використання біомаси для виробництва енергії дозволить ефективно утилізувати сільськогосподарські відходи, одночасно забезпечуючи додатковий дохід для місцевих фермерів та знижувати енергозалежність від загального електропостачання
Розвиток локальної мережі постачальників та підрядників	Підтримка та розвиток місцевих компаній, які можуть надавати послуги з проєктування, будівництва та обслуговування ВДЕ-об'єктів.
Партнерство з навчальними закладами	Створення спеціалізованих програм навчання та перепідготовки фахівців у співпраці з місцевими навчальними закладами та міжнародними організаціями.
Фінансові інструменти та підтримка	Впровадження місцевих грантових програм, кредитних ліній та інших фінансових інструментів для підтримки проєктів з ВДЕ, подання заявок на отримання міжнародних грантів на створення та розвиток енергетичних проєктів
Стратегія реалізації	
Аналіз ринку та ресурсів	Проведення детального аналізу ринку, наявних ресурсів та потенційних бар'єрів для реалізації проєктів з ВДЕ, аналіз діючих підприємств на готовність переходу на виготовлення нових видів продукції – елементів обладнання чи комплексів для відновлюваної енергетики.
Планування та координація	Розробка стратегічного плану розвитку громад з урахуванням створення нових напрямків діяльності підприємств в сфері ВДЕ з чіткими цілями, етапами та відповідальними за їх виконання.
Залучення інвесторів та партнерів	Організація інвестиційних форумів, презентацій та інших заходів для залучення внутрішніх та зовнішніх інвесторів.
Інформаційна кампанія	Підвищення обізнаності місцевих громад про переваги ВДЕ та можливості, які вони відкривають.
Моніторинг та оцінка	Створення системи моніторингу та оцінки реалізації проєктів для забезпечення їх ефективності та коригування у разі необхідності.

Такі, що допомагають у трансформації регіонів в цілому (промисловість, логістика і транспорт, сільське господарство та переробка, сфера послуг)

Розвиток досліджуваних громад має на меті не лише покращення окремих секторів, але й комплексну трансформацію регіону через інтеграцію інноваційних рішень у різних сферах: промисловість, логістику та транспорт, сільське господарство та переробку, а також сферу послуг.

Промисловість

Промисловість визначається як основна рушійна сила у багатьох регіонах, і створення або покращення локальних елементів ланцюга постачання може суттєво підвищити їхню конкурентоспроможність та ефективність.

Основні можливості включають:

- **Розвиток малих і середніх підприємств (МСП).** Створення сприятливого середовища для МСП включає в себе доступ до кредитів, технічної підтримки та ринків збуту, що сприяє створенню нових промислових підприємств та розширенню існуючих.
- **Кластеризація підприємств.** Формування кластерів дозволяє об'єднувати підприємства та інституції в спеціалізовані групи, що сприяє обміну ресурсами інноваціями. Для Павлоградської громади це можуть бути саме поєднання виробничих потужностей металургії-металопереробки-механічних підприємств. Для інших громад це може бути створення промислових кластерів з переробки агропродукції, у тому числі із залученням систем ВДЕ (наприклад, сонячна генерація-тепличне господарство-переробка/консервація, сушка тощо)
- **Цифрова трансформація.** Використання сучасних технологій, таких як Інтернет речей (IoT), штучний інтелект (AI) та блокчейн, допомагає автоматизувати виробництво, вдосконалювати управління та зменшувати витрати. Використання таких технологій може бути доцільним при створенні індустріальних парків для забезпечення конкурентних переваг на майбутні періоди. При оптимістичному сценарії розвитку подій після припинення військових дій та деокупації Донбасу Павлоград та прилеглі громади, розташовані на регіональній трасі сполучення між центральними та східними областями України, можуть стати частиною логістичного хабу, де може виникнути потреба у складській логістиці.

Логістика та транспорт

Ефективність логістики та транспорту визначається швидкістю та надійністю постачання товарів і послуг. Найважливіші можливості для створення чи покращення локальних елементів ланцюгів постачання включають:

- **Розвиток транспортної інфраструктури.** Вдосконалення доріг, залізниць дозволяє зменшити час та витрати на доставку товарів.
- **Удосконалення складських та логістичних послуг.** Впровадження сучасних технологій управління складами та транспортними системами збільшує швидкість обробки товарів і знижує втрати.
- **Розвиток мультимодальних транспортних мереж.** Інтеграція різних видів транспорту (автомобільний, залізничний) дозволяє оптимізувати маршрути та зменшувати витрати на перевезення.

Сільське господарство та переробка

Сільське господарство є ключовою галуззю у багатьох регіонах, а переробка сировини - важливим додатковим етапом в ланцюгу постачання. Деякі можливості для покращення локальних елементів ланцюгів постачання в цих сферах включають:

- **Технологізація агровиробництва.** Впровадження сучасних агротехнологій (точне землеробство, дрони для моніторингу полів) для підвищення врожайності та ефективності використання ресурсів.
- **Розвиток переробних підприємств.** Створення сучасних підприємств з переробки сільськогосподарської продукції, що дозволить додати вартість до місцевих ресурсів та створити нові робочі місця.
- **Органічне землеробство.** Підтримка органічного виробництва та сертифікація продукції для виходу на нові ринки збуту.

Сфера послуг

Сфера послуг включає широкий спектр діяльності від торгівлі та транспорту до інформаційних технологій та фінансових послуг. Деякі можливості для створення чи покращення локальних елементів ланцюгів постачання в цій сфері включають:

- **Розвиток інфраструктури та послуг для підтримки підприємництва.** Створення інкубаторів підприємництва, центрів навчання та інноваційних кластерів сприяє розвитку нових підприємств та послуг.
- **Цифрова трансформація.** Використання технологій електронної комерції, онлайн-платформ та інших інновацій дозволяє підприємствам у сфері послуг залучати нових клієнтів та оптимізувати свої процеси.
- **Розвиток партнерських відносин.** Співпраця з іншими підприємствами та організаціями сприяє обміну ресурсами та інноваціями, що збільшує конкурентоспроможність.

4.4. Оцінка ризиків реалізації можливостей

Загальні ризики (країнові ризики, пов'язані з бойовими діями та їх економічними наслідками)

У зв'язку з геополітичною ситуацією в Україні, бойові дії призвели до значних руйнувань та втрат, а також мають вплив на економічну стабільність та соціальний розвиток в громадах Дніпропетровської області.

Аналіз загальних ризиків є ідентифікацією потенційних загроз та визначення стратегій мінімізації ризиків для успішної реалізації проєктів та ініціатив.

Потенційні загрози для безпеки

Бойові дії в Україні, зокрема в східних регіонах, створюють значні ризики для досліджуваних громад. Близькість фронту та розвиток подій на Покровському напрямку ставлять під загрозу як проживання в громадах, так і ведення бізнесу. Бойові дії призводять до руйнування транспортної та енергетичної інфраструктури, що ускладнює реалізацію проєктів та підвищує витрати на їх відновлення.

Створення нових напрямків діяльності, особливо з високим рівнем інвестицій, доцільно розглядати в громадах після стабілізації ситуації. Наразі залучення інвестицій від міжнародних партнерів може бути ускладнене саме через безпекові ризики в регіоні.

Міграція, соціальні наслідки та втрата людського капіталу

Бойові дії провокують масову міграцію мешканців з територій конфлікту до інших регіонів країни або навіть за її межі. Війна призвела до зростання рівня бідності, безробіття та соціальної напруги. Все це може призвести до зростання навантаження на соціальну інфраструктуру, таку як житло, охорона здоров'я та освіта, у тих регіонах, куди переселяються біженці, а також негативно вплинути на стабільність та розвиток громад. Дії також призводять до втрати людського капіталу через мобілізацію, загибель або міграцію кваліфікованих працівників. Це негативно позначитися на розвитку громад, оскільки втрата кваліфікованої робочої сили може ускладнити відновлення економіки та інфраструктури після завершення конфлікту.

Корупція

Існує ризик, що кошти, виділені на відновлення та розвиток, будуть використані неефективно або не за призначенням. Для міжнародних інвесторів цей фактор може бути надто суттєвим при прийнятті рішення про інвестування в регіон.

Для мінімізації ризиків та реалізації можливостей, пов'язаних з бойовими діями та їх економічними наслідками, може бути рекомендовано:

- Забезпечити чітку та прозору систему управління ресурсами. Важливо, щоб кошти, виділені на відновлення та розвиток, використовувалися ефективно та прозоро.
- Залучити до процесу відновлення та розвитку місцевих жителів - це допоможе забезпечити стійкість та довгостроковий розвиток громад.
- Підтримувати розвиток малого та середнього бізнесу - це допоможе створити нові робочі місця та стимулювати економічне зростання.
- Інвестувати в освіту та підготовку кадрів - це допоможе створити кваліфіковану робочу силу, необхідну для розвитку економіки.
- Вирішувати соціальні проблеми. Важливо, щоб люди, які постраждали від війни, отримали необхідну допомогу та підтримку.

Реалізація можливостей, пов'язаних з бойовими діями та їх економічними наслідками, в досліджуваних громадах Дніпропетровської області є складним завданням, яке потребує значних зусиль та ресурсів. Однак при правильному підході та за умови мінімізації ризиків ці громади можуть успішно розвиватися та стати зразками для інших постраждалих від війни регіонів.

Локальні ризики (розташування громад, стан довкілля тощо)

Таблиця 4.4.1 Оцінка локальних ризиків реалізації можливостей в досліджуваних громадах

Екологічні ризики	• Забруднення повітря від промислових підприємств • Забруднення ґрунтів через відвали шахт • Забруднення води від промислових стоків • Неналежне поводження з відходами може стати проблемою, особливо у промислових районах. • Неправильне використання пестицидів та добрив у сільському господарстві може призвести до забруднення ґрунту та водних ресурсів. • Інтенсивне сільське господарство може сприяти ерозії ґрунтів, що знижує їх родючість і впливає на врожайність.
Сейсмічні ризики	Хоча регіон не є високосейсмічною зоною, можливі невеликі землетруси, які можуть вплинути на стабільність будівель та інфраструктури.
Ризики затоплення	Для Тернівської громади існують ризики затоплення під час сильних дощів чи паводків, що може пошкодити інфраструктуру та сільськогосподарські угіддя.

Водні ресурси

Для Миколаївської громади може бути проблема із забезпеченням водними ресурсами для побутового споживання та зрошення сільськогосподарських насаджень (під час посухи)

Джерело: оцінка Pro-Consulting

Віддаленість від основних центрів економічної активності може бути посилена геополітичною нестабільністю, що може призвести до ще більших труднощів для розвитку бізнесу. Аналізуючи вищенаведені ризики, що є комплексними та взаємопов'язаними, можна зробити висновок про необхідність розробки та реалізації заходів з мінімізації цих загроз, спрямованих на забезпечення стійкого та збалансованого розвитку територіальних громад. Такі заходи можуть включати в себе створення ефективної системи екологічного контролю, розвиток соціальних програм та інфраструктурних проєктів, стимулювання підприємницької діяльності та залучення інвестицій у регіон.

5. Вивчення аспектів, врахування яких необхідне в рамках реалізації обраних проєктів

Захист довкілля (врахування аспектів захисту довкілля в реалізації проєктів)

Проаналізувавши поточний стан Павлоградської, Тернівської, Петропавлівської та Миколаївської громад, наявні [Стратегії](#) та Програми розвитку, можливості та загрози реалізації нових проєктів, спрямованих на трансформацію цих громад з акцентом на сегмент відновлюваних джерел енергетики, пропонуємо в якості потенційних проєктів розглядати наступні:

- Організація виробництва елементів систем відновлюваної енергетики (Павлоградська громада)
- Організація виробництва сонячної та/або вітрової електроенергії в Петропавлівській та Тернівській громадах
- Організація агрокластеру — біогазового комплексу в Миколаївській та Петропавлівській громадах

Реалізація таких проєктів буде потребувати як оцінки впливу на навколишнє середовище (вплив на водні ресурси, атмосферу, ґрунт, біорізноманіття та здоров'я людей) на етапі проєктування, так і подальшого постійного моніторингу за впливом діяльності на довкілля.

Освіта (вивчення необхідних ресурсів для підготовки кадрів для реалізації проєктів)

Означені проєкти будуть потребувати забезпечення кваліфікованими кадрами на всіх етапах реалізації – проєктування, будівництва, введення в експлуатацію, виробничої діяльності. І якщо на перших двох етапах можуть бути залучені сторонні спеціалісти, то на етапі введення в експлуатацію нові підприємства повинні бути забезпечені кваліфікованим персоналом (інженерно-технічний, технічний та виробничий персонал в галузі енергетики, механіки тощо). Враховуючи терміни проєктування та будівництва, персонал потрібно готувати протягом 3-12 місяців. Це можуть забезпечити наявні в регіоні навчальні заклади шляхом введення курсів перекваліфікації чи підвищення кваліфікації для досвідчених працівників інших напрямків спеціалізації, та додатково готувати кадровий потенціал з числа молодих спеціалістів.

Слід зазначити, що підготовка кадрів в громадах повинна враховувати усі напрямки розвитку, які вже включені в Стратегії трансформації громад і постійно адаптуватись до прогнозованих потреб ринку праці.

Таблиця 5.1 Ключові питання освіти, що потребують вивчення, в контексті реалізації проєктів у досліджуваних громадах

Аналіз освітніх потреб громад	Оцінка існуючих освітніх закладів, їхніх можливостей та потреб у модернізації.
	Визначення основних напрямів розвитку освіти в кожній громаді з урахуванням специфіки місцевих потреб та вимог реалізації конкретних проєктів.
Ресурси для підготовки кадрів	Аналіз існуючих освітніх програм та навчальних закладів для підготовки кадрів у сферах, що відповідають потребам проєктів (технічні, медичні, соціальні тощо).
	Вивчення можливостей співпраці з університетами, технікумами, коледжами та іншими навчальними закладами для забезпечення доступу до якісної освіти для місцевих жителів.
Організація навчальних ініціатив	Розробка та впровадження навчальних програм та курсів з орієнтацією на практичні навички, необхідні для реалізації конкретних проєктів у громадах.
	Створення центрів компетентності та інновацій, де молодь та дорослі можуть отримати необхідні знання та навички.
Створення партнерства	Пошук та залучення партнерів із сфери бізнесу, громадськості та міжнародних організацій для спільної реалізації освітніх проєктів.
	Розвиток програм обміну досвідом та стажування для педагогічних та інших спеціалістів для підвищення рівня їхньої кваліфікації.
Оцінка результатів та	Систематичний моніторинг та оцінка ефективності освітніх програм та проєктів.

коригування
стратегій
Впровадження
інновацій

Аналіз отриманих даних для вдосконалення стратегій освіти та підготовки кадрів з метою забезпечення постійного розвитку громад.

Підтримка ініціатив, спрямованих на впровадження сучасних методик навчання, використання новітніх технологій та розвиток креативних підходів до освіти.

Сприяння створенню інфраструктури для ефективного використання цифрових технологій у навчальному процесі.

Джерело: оцінка Pro-Consulting

Для того, щоб визначити, які ресурси є доступними для підготовки кадрів для реалізації проєктів в сфері освіти в громадах Дніпропетровської області, необхідно провести аналіз цих ресурсів.

Аналіз визначення ресурсів для підготовки кадрів:

- **Оцінка наявності кваліфікованих педагогічних кадрів:** необхідно проаналізувати кількість педагогів, які мають знання та навички, необхідні для реалізації проєктів.
- **Оцінка наявності методичних матеріалів:** необхідно проаналізувати наявність методичних матеріалів, які можуть допомогти педагогам у реалізації проєктів. За потреби, можна провести опитування серед педагогів щодо їхніх потреб у методичних матеріалах.
- **Оцінка матеріально-технічної бази:** необхідно проаналізувати наявність комп'ютерів, проєкторів, доступу до Інтернету та іншого необхідного обладнання в закладах освіти.
- **Оцінка фінансування:** необхідно оцінити, чи є достатньо коштів у бюджетах громад для фінансування підготовки кадрів для реалізації проєктів.

Вивчення аспектів, що впливають на реалізацію проєктів в сфері освіти, та аналіз наявних ресурсів є важливим етапом підготовки до впровадження таких проєктів. Тільки за умови наявності кваліфікованих педагогічних кадрів, необхідних методичних матеріалів та матеріально-технічної бази можна забезпечити успішність реалізації проєктів та досягнення очікуваних результатів. На основі проведеного аналізу можна буде визначити, які ресурси є доступними в кожній з громад, та розробити план їх розвитку.

Для розвитку освітнього потенціалу, зокрема й для підтримки створення робочих місць, пов'язаних з відновлюваною енергетикою, у громадах Дніпропетровської області необхідно:

- Проводити регулярний моніторинг потреб у кадрах для реалізації проєктів.
- Розробити програми підвищення кваліфікації педагогічних кадрів відповідно до потреб проєктів із залученням сторонніх менторів.
- Створити банк методичних матеріалів для підтримки педагогів у реалізації проєктів.
- Забезпечити належне фінансування розвитку матеріально-технічної бази закладів освіти.
- Залучати додаткові кошти (гранти, інвестиції) для фінансування підготовки кадрів та реалізації проєктів.

Реалізація цих заходів дозволить підготувати кваліфіковані кадри для успішного впровадження проєктів в сфері освіти та сприятиме розвитку освітнього потенціалу зазначених громад.

Наявна інфраструктура для реалізації проєктів та оцінка необхідних ресурсів для її покращення

У кожній громаді існує ряд інфраструктурних об'єктів, які грають ключову роль у реалізації проєктів та загальному розвитку території. В даному розділі проаналізуємо наявну інфраструктуру в досліджуваних громадах Дніпропетровської області та зробимо оцінку необхідних ресурсів для її покращення.

Транспортна інфраструктура. Громади мають близьке розташування та доступ до розвинутої транспортної мережі. Наявність залізничних та автомобільних шляхів забезпечує зручний доступ до ринків та інших ресурсів. Проте, існує потреба у покращенні стану доріг та розвитку місцевого громадського транспорту для полегшення мобільності мешканців та приваблення інвестицій.

Енергетична інфраструктура. Громади оснащені електричними мережами, які забезпечують основні потреби населення та промисловість. Проте, для забезпечення стабільності енергопостачання та відновлення системи після аварійних ситуацій необхідно здійснити модернізацію і підвищення ефективності енергетичних мереж. Таких же заходів може потребувати впровадження проєктів по відновлюваним джерелам енергії.

Водопостачання та каналізація. Наявність систем водопостачання та каналізації є важливою складовою інфраструктури для життя та економічного розвитку громади. Проте, часто вони потребують оновлення та розширення для забезпечення потреб населення та промислових підприємств.

Інформаційно-комунікаційна інфраструктура. У громадах є доступ до Інтернету, який мають більшість домогосподарств та підприємств. Послуги мобільного зв'язку надають усі основні українські оператори.

Таблиця 5.2 Оцінка необхідних ресурсів для покращення інфраструктури

Фінансові ресурси	Необхідно залучення фінансування з бюджету на рівні громади, державних та міжнародних фондів, а також інвестицій від приватних компаній.
	Оцінка бюджетних можливостей та розробка фінансових стратегій для забезпечення сталого розвитку інфраструктури.
Технічні ресурси	Залучення кваліфікованих фахівців для проведення оцінки стану інфраструктури та розробки проєктів її покращення.
	Забезпечення доступу до сучасних технологій та обладнання для впровадження інновацій у будівництво та управління інфраструктурними проєктами.
Соціальні ресурси	Будівництво чи відкриття профільних навчальних закладів для забезпечення кваліфікаційними кадрами громаду.
	Підвищення кваліфікації місцевих фахівців у галузі управління інфраструктурними проєктами, фінансів, технологій та інших супутніх областях.
	Залучення та мобілізація громадських ініціатив для активної участі у розробці та впровадженні проєктів.
Партнерські ресурси	Встановлення партнерських зв'язків з державними органами, місцевими та міжнародними організаціями, бізнес-структурами для спільного вирішення інфраструктурних проблем та реалізації проєктів.
Інформаційно-комунальні ресурси	Розширення доступу до швидкісного інтернету та підвищення якості мобільного зв'язку.

Часові ресурси	Розробка реалістичного графіка впровадження проєктів з урахуванням термінів отримання фінансування, підготовки документації, будівництва та запуску в експлуатацію нової інфраструктури.
Правові ресурси	Вивчення законодавства та регуляторних актів щодо будівництва, землекористування, захисту довкілля та інших аспектів, що регулюють діяльність в галузі інфраструктурних проєктів.

Джерело: оцінка Pro-Consulting

Гендерна рівність та інклюзивність

Вугільні громади дуже часто відмічали наявність гендерного зміщення на підприємствах, що, з одного боку, зумовлене важкими умовами праці на видобувних підприємствах та заборонах залучати жінок до підземних робіт ([Кодекс законів про працю](#) від 1971 року), з іншого боку загальними суспільними стереотипами про «жіночі» та «чоловічі» професії. Проте після початку повномасштабного вторгнення через мобілізацію підприємства видобувної галузі відзначали критичну нестачу кадрів з числа чоловіків, заборонні норми закону були тимчасово скасовані, і в вже в 2023 році на шахтах «Павлоградвугілля» жінки були залучені до підземних робіт. Працедавці в багатьох галузях відмічали, що готові платити жінкам заробітну плату, навіть вищу за чоловіків, щоб утримати їх на тих чи інших посадах.

Також слід зазначити високий рівень залучення жінок до бізнесів, пов'язаних з відновлюваними джерелами енергетики. В українській відновлюваній енергетиці жінки беруть участь у виробництві, монтажі та обслуговуванні обладнання для відновлюваної енергетики, зокрема сонячних та вітрових електростанцій.. Значна частка жінок працюють у відділах фінансів, продажу, маркетингу та залучені до адміністративної діяльності.

Реалізація рекомендованих проєктів в громадах також передбачає дотримання принципів гендерної рівності та інклюзивності. Ці проєкти передбачають створення робочих місць, як для чоловіків, так і для жінок. Жінки та ветерани можуть бути залучені до виробництва елементів ВДЕ (наприклад, збірка та комплектація електро-механічних пристроїв), просування та реалізації систем, обслуговування та ремонту систем сонячної генерації, управління процесами біогазового комплексу (оператори, технологи, лаборанти тощо).

Таким чином, запропоновані проєкти допоможуть покращити гендерний дисбаланс в громадах та можуть створити умови для розвитку жіночого підприємництва в регіоні (наприклад, відкриття супутніх бізнесів по просуванню систем ВДЕ).

6. Сценарії розвитку громад за умови реалізації інвестиційних та грантових проєктів з урахуванням ризиків

6.1. Сценарії розвитку громад, визначення факторів, що будуть впливати на реалізацію проєктів

В поточних умовах при прогнозуванні впливу реалізації інвестиційних та грантових проєктів на розвиток громад може бути розглянуто два сценарії розвитку подій в регіоні– оптимістичний та песимістичний.

При прогнозуванні розвитку громад була побудована багатофакторна модель, для якої були відібрані такі чинники:

- Фактор війни (розвиток бойових дій, безпековий стан регіону, інвестиційна привабливість громад);
- Державна політика щодо розвитку ВДЕ;
- Прогноз середньої заробітної плати;
- Прогноз рівня ділової активності в регіоні.

Оптимістичний сценарій передбачає:

- Припинення активних бойових дій та обстрілів досліджуваних громад у 2024-2025 рр.;
- Зниження ризиків обстрілів громад та руйнації об'єктів;
- Зростання рівня міжнародної підтримки на відновлення та розвиток економіки України, у тому числі Дніпропетровської області;
- Розвиток державних ініціатив щодо підтримки та розвитку енергетичної генерації у тому числі відновлюваної;
- Подальше відновлення економіки та виробництва в 2026-2027 рр.

Песимістичний сценарій передбачає:

- Умовну стабільність (позиційність) лінії фронту або незначну втрату підконтрольних Україні територій (Донецька область, Покровський напрямок);
- Рівень зимових обстрілів та спричинених ними змін ділової активності, соціально-економічної та демографічної ситуації більший за рівень 2022-2023 років;
- Перебої з електро- та теплопостачанням в регіонах;
- Зниження рівня міжнародної підтримки для ризикованих регіонів, у тому числі громад Дніпропетровської області;
- Обмеження державної фінансової підтримки проєктів у регіонах, близьких до лінії бойових дій, у тому числі енергетичної генерації;

- Зростання рівня міграції населення з громад;
- Зниження рівня ділової активності в регіоні у 2026-2027 рр.

За **оптимістичного сценарію** будуть створені необхідні умови для реалізації запропонованих проєктів:

- Відновлення безпекової ситуації в регіоні, у тому числі зниження ризиків руйнування нових об'єктів, тобто зростання інвестиційної привабливості для іноземних донорів;
- Зростання рівня міжнародної та державної підтримки на розвиток економіки, у тому числі на проєкти, що передбачають створення нових робочих місць, покращення інфраструктури та енергозабезпечення, що буде актуальним для країни як через поточний стан енергосистеми, так і на перспективу з урахуванням євроінтеграції України;
- Зростання попиту на обладнання та системи ВДЕ по країні, послуги їх встановлення та обслуговування
- Повернення населення, у тому числі кваліфікованих спеціалістів, що будуть шукати нові варіанти працевлаштування.

За **песимістичного сценарію** виникають ризики із залученням інвестицій на реалізацію проєктів:

- Наближення лінії фронту та посилення обстрілів регіону може призупинити інвестування та кредитування бізнесів. Такі випадки спостерігається зараз для більшості прифронтових громад Донецької та Запорізької областей ф можуть поширитись на громади Дніпропетровської області. Цей фактор також є суттєвим для вітчизняних та міжнародних інвесторів при оцінці ризиків проєктів, що потребують фінансових вкладень.
- Цей же фактор може ставити під загрозу руйнувань новостворених об'єктів енергогенерації, у тому числі і з відновлюваних джерел енергії.
- Посилення небезпеки для населення може призвести до нової хвилі міграції з громад, що призведе до зниження кадрового потенціалу та унеможливить реалізацію запропонованих проєктів.

Тим не менш, організація проєктів зі створення елементів систем ВДЕ на існуючих підприємствах Павлоградської та Тернівської громад можуть бути реалізовані навіть в умовах песимістичного сценарію.

Проєкт біогазового комплексу потребує додаткового часу на підготовку проєктної документації та отримання дозволів (землевідведенні, ОВД та інш.), що може зайняти термін від 1 року, тож цей етап проєкту також може бути реалізований навіть за умови песимістичного сценарію за умови наявного фінансування.

6.2 Оцінка соціального ефекту (зростання чисельності населення, зайнятість)

Впровадження запропонованих проєктів по виробництву елементів ВДЕ та використання таких систем у громадах призведе до:

- Зменшення викидів вуглецю та підвищення енергоефективності,
- Створення нових робочих місць та розвитку економіки громади,
- Підвищення якості життя населення та забезпечення доступності до електроенергії.
- Модернізації енергетичної системи країни та розвитку відновлюваної енергетики.

За попередніми оцінками, при реалізації запропонованих проєктів може бути створено до 120 нових робочих місць, найбільше – для біогазового комплексу (близько 60-80 осіб). Цей проєкт може потребувати залучення спеціалістів з інших регіонів, що буде сприяти також розвитку Миколаївської та Петропавлівської громад за рахунок збільшення чисельності населення, що може переїхати для постійного чи тимчасового проживання.

На етапі будівництва нових виробничих потужностей та модернізації існуючих підприємств також можуть бути залучені спеціалісти з інших громад чи регіонів.

Загально створення нових робочих місць з конкурентною заробітною платою сприятиме розвитку супутніх бізнесів, як то торгівля, послуги, логістика та зростанню привабливості громад для молоді, що може дати позитивний ефект та призупинити старіння громад

7. Оцінка доцільності застосування рекомендацій, розроблених в рамках аналогічного дослідження для Львівської та Волинської областей

Аналіз аналогічного дослідження, проведеного для вугільних громад Львівської та Волинської областей, показав схожість проблем шахтарських громад цих регіонів з громадами Дніпропетровської області. Відмінності регіонів полягають у розташуванні, географічних та кліматичних умовах та промисловому потенціалі.

Таким чином, **загальні рекомендації на рівні державної влади**, як-то розроблення підзаконної бази в частині імплементації вимог та цілей ЄС, перегляду та оновлення стратегічних документів щодо реалізації принципів справедливої трансформації вугільних регіонів, розроблення державних механізмів стимулювання виробництва зеленої енергії та підтримки виробників обладнання для генерації зеленої енергії та інші можуть бути доцільними і для Дніпропетровської області.

На рівні громади може бути рекомендовано (аналогічно до рекомендацій по Львівській та Волинській обл.):

- Оновлення існуючих інвестиційних паспортів громад з урахуванням проєктів виробництва обладнання для відновлюваної електрогенерації, просування послуг по встановленню та обслуговуванню таких систем, створення об'єктів відновлюваної електрогенерації (сонячної, вітрової, біогазової). Додатково може бути рекомендовано проведення експертизи для визначення економічної доцільності розміщенні вітрової генерації з урахуванням потоків вітру у розрізі регіонів;
- Забезпечення модернізації систем опалення та тепломодернізації будівель, встановлення систем припливно-витяжної вентиляції з рекуперацією;
- покращення інвестиційного іміджу громади, її представленості на спеціалізованих сайтах;
- здійснення роботи щодо пошуку потенційних інвесторів,
- розробка презентаційних матеріалів громади та бізнес-проєктів, які планується втілити в громаді у відповідності до стандартів інвестиційних фондів та установ;
- формування бази (паспортів) об'єктів, які можуть бути потенційно використані інвесторами для створення/розміщення технологічних та індустріальних парків, нових виробництв, у тому числі об'єктів відновлюваної енергетики
- фінансування у розвиток інфраструктури (автомобільні дороги, соціальні проєкти, сфера послуг) для підвищення інвестиційної та соціальної привабливості громад;
- сприяння організації кластеру агровиробників, у тому числі для реалізації проєктів по відновлюваній енергогенерації;
- ініціалізація та сприяння розвитку професійного перенавчання, перекваліфікації та формування навчального плану з орієнтацією на потреби підприємств регіону у спеціалістах для створення та обслуговування систем ВДЕ.

Таким чином, на основі досвіду Львівської та Волинської областей, можна запропонувати кілька напрямків енергетичного розвитку для Дніпропетровської області:

Напрямок 1: Розвиток сонячної енергетики

Дніпропетровська область має один із найвищих рівнів сонячного випромінювання в Україні. Це робить сонячну енергетику одним із найперспективніших напрямків розвитку відновлюваної енергетики в регіоні. Потенціал сонячної енергетики в Дніпропетровській області оцінюється в 10 ГВт. Вже зараз в області експлуатується ряд сонячних електростанцій загальною потужністю близько 200 МВт. Пропонується розробити програми підтримки для приватних домогосподарств та промислових підприємств, щоб стимулювати інвестиції в цю сферу, поширювати інформацію про існуючі програми кредитування встановлення панелей, запроваджене для фізичних осіб).

Напрямок 2: Використання біомаси

Дніпропетровська область має значні ресурси біомаси, такі як сільськогосподарські відходи, лісові залишки та муніципальні тверді побутові відходи, що може бути використано для виробництва енергії. Це допоможе зменшити відходи та забезпечити стаке енергопостачання. Біомаси можуть використовуватися для виробництва теплової та електричної енергії, а також біопалива. Потенціал енергетики на біомасі в Дніпропетровській області оцінюється в 1 ГВт. В даний час в області експлуатується ряд котелень на біомасі.

Напрямок 3: Впровадження енергоефективних технологій

Модернізація житлових, промислових та комерційних об'єктів з використанням енергоощадних технологій. Це може включати заміну старих систем опалення, утеплення будівель, встановлення енергоефективних вікон і дверей. Завдяки впровадженню енергоефективних заходів можна значно скоротити споживання енергії та викиди парникових газів. Оцінюється, що потенціал енергоефективності в Дніпропетровській області може становити до 30% від загального споживання енергії.

Енергоспоживання в Дніпропетровській області становить близько 20 млрд кВт*год на рік. Структура енергоспоживання в регіоні наступна:

- Природний газ: 50%
- Вугілля: 30%
- Електроенергія: 20%

Енергоспоживання в Дніпропетровській області має тенденцію до зростання. За прогнозами експертів, до 2030 року енергоспоживання в регіоні може зрости на 20%.

Напрямок 4: Розвиток вітрової енергетики

Хоча Дніпропетровська область не має такого значного потенціалу для вітрової енергетики, як Волинська, все ж є локації з вітровим потенціалом, які підходять для будівництва вітрових електростанцій. Необхідно провести детальні дослідження для визначення найбільш підходящих локацій. Потенціал вітрової енергетики в Дніпропетровській області оцінюється в 2 ГВт. В даний час в області не експлуатується жодних вітрових електростанцій.

Додаток 1. Програми підтримки та розвитку підприємства

Бюджетні програми підтримки та розвитку підприємства на 2024–2026 рр.

1. Бюджетною програмою «Забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва» у 2024 році передбачено 18 млрд гривень на надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва в Україні, спрямованої на розвиток підприємництва, збільшення обсягів виробництва, експорту, імпортозаміщення, розвиток високотехнологічного виробництва, енергоефективності, впровадження інновацій, фінансування сільськогосподарських товаровиробників для проведення сільськогосподарської діяльності в умовах воєнного стану, а також надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва за договорами фінансового лізингу.

Фондом розвитку підприємництва реалізуються Державні програми «Доступні кредити 5-7-9» та «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9» в частині здешевлення вартості кредитів для суб'єктів малого, у тому числі мікропідприємництва, та середнього підприємництва відповідно до порядків, затверджених постановою Кабінету Міністрів України «Про надання фінансової державної підтримки» зі змінами від 24.01.2020 № 28.

З початку дії воєнного стану для підтримки суб'єктів підприємництва, можливість скористатися державною програмою «Доступні кредити 5-7-9» була розширена за цілями та напрямками для сільськогосподарських товаровиробників, щоб забезпечити заходи весняних та осінніх польових робіт. Надано можливість отримати кредити великому бізнесу та державним підприємствам для відбудови зруйнованих внаслідок військової агресії основних засобів суб'єктів підприємництва. На ці цілі максимальну суму кредиту було збільшено до 60,0 млн грн, а для сільськогосподарських товаровиробників – до 90,0 млн гривень.

За весь період дії державної програми «Доступні кредити 5-7-9» підписано 71 013 кредитних договорів на загальну суму 229,5 млрд гривень. За період воєнного стану в Україні в межах цієї програми укладено 36 191 кредитний договір на загальну суму 139,8 млрд гривень, станом на 2024 рік.

2. Бюджетною програмою «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу» передбачено надання безповоротної державної допомоги у формі грантів суб'єктам господарювання на такі цілі:

- створення або розвиток переробних підприємств;
- створення або розвиток садівництва, ягідництва та виноградарства;
- створення або розвиток тепличного господарства.

Обсяг фінансування бюджетної програми «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу», метою якої є створення нових робочих місць, підтримка сільськогосподарських

товаровиробників, збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та забезпечення продовольчої безпеки у 2024 році за рахунок загального фонду державного бюджету становитиме 1370,0 млн гривень. Також у 2024 році джерелом фінансування грантів для створення або розвитку бізнесу передбачено повернення коштів Державним центром зайнятості на суму 1277,0 млн грн, для надання фінансової допомоги Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на поворотній основі для виплати допомоги по безробіттю.

У 2024 році запроваджується нова Державна програма «Доступний факторинг», яка стане ще одним важливим інструментом для підтримки та розвитку мікро-, малого та середнього бізнесу в Україні в умовах тривання військової агресії. Завдяки цій програмі підприємства матимуть змогу покрити щоденні витрати, знизити ризик виникнення «неплатежів» з боку контрагентів та покращити стійкість всього ланцюга постачання товарів.

Фінансова підтримка суб'єктів господарювання за договорами факторингу передбачатиме компенсацію відсоткової ставки за факторинг на рівні до 13% річних. Уповноважений фактор надаватиме факторинг суб'єкту господарювання у розмірі до 95% дебіторської заборгованості, але сума фінансування не може перевищувати 150 мільйонів гривень, включаючи кошти, отримані за програмами «Доступні кредити 5-7-9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%».

3. Бюджетна програма «Забезпечення державної підтримки реалізації інвестиційних проєктів із значними інвестиціями» запроваджується для залучення інвесторів через впровадження державної підтримки великих інвестиційних проєктів та для реалізації Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» із змінами у 2024 році. Для її реалізації у державному бюджеті заплановано 3 млрд гривень. Кошти будуть спрямовані на:

- будівництво об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури – 1,2 млрд грн;
- компенсацію вартості збудованих заявником або інвестором із значними інвестиціями об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури – 1,2 млрд грн;
- компенсацію витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж, необхідних для реалізації інвестиційного проєкту із значними інвестиціями - 600 млн грн.

Відповідно до ч. 2 ст. 4 Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» передбачено, що загальний обсяг державної підтримки для реалізації інвестиційного проєкту із значними інвестиціями встановлюється у спеціальному інвестиційному договорі та не повинен перевищувати 30% планового обсягу значних інвестицій за інвестиційним проєктом із значними інвестиціями.

Використання цих коштів дасть змогу потенційним заявникам/інвесторам із значними інвестиціями:

- активізувати власну інвестиційну діяльність, у т.ч. розпочати реалізацію таких проєктів, що позитивно вплине на активність економічних агентів, національну економіку та економіку регіонів, де такі проєкти реалізовуватимуться;
- забезпечити будівництво об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, що дасть змогу покращити логістику та зменшити витрати заявника/інвестора із значними інвестиціями;
- забезпечити мультиплікаційний ефект на суміжні галузі, адже збільшення інвестицій викликає зростання обсягу виробництва, валового внутрішнього продукту тощо;
- забезпечити створення нових робочих місць, що є важливою складовою соціальної політики, і дозволить працевлаштувати, зокрема внутрішньо переміщених осіб, та запобігти втраті працездатного населення у зв'язку з міграційними процесами;
- забезпечити надходження до бюджетів всіх рівнів від діяльності в рамках реалізації інвестиційних проєктів із значними інвестиціями, а також після введення в експлуатацію об'єктів інвестування, що дасть змогу збалансувати бюджетні витрати та надходження.

Нині, відповідно до статті 9 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» Міністерство економіки України оприлюднило проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та методології проведення оцінки інвестиційного проєкту із значними інвестиціями» (Додаток 1). Проєкт нормативного акту розроблено з метою приведення у відповідність до чинного законодавства, а також у зв'язку із запровадженням спрощеної процедури для заявок, які були повернуті Міністерству економіки України відповідно до пункту 2 розділу II “Прикінцеві та перехідні положення” Закону. Проєктом передбачає затвердження порядку та методології проведення оцінки інвестиційного проєкту із значними інвестиціями у новій редакції, врегулювання спрощеної процедури та втрату чинності постанови Кабінету Міністрів України від 28 липня 2021 р. № 819.

4. Бюджетною програмою «Державне стимулювання створення індустріальних парків» заплановано спрямувати 1 млрд грн на фінансування визначених та залучення нових інвестиційних проєктів із значними інвестиціями для відновлення і розвитку економіки України. Індустріальні парки відіграють важливу роль у формуванні інноваційних знань та технологій, сприяючи залученню інвестицій, активізації підприємницької діяльності, створенню нових робочих місць, мінімізації трансакційних витрат тощо. Водночас їх розвиток потребує підтримки та сприяння на національному, регіональному і місцевому рівнях, а також створення належних механізмів і умов для їх діяльності. В межах виконання бюджетної програми передбачено здійснення видатків

на створення і функціонування Офісу розвитку індустріальних парків, облаштування індустріальних (промислових) парків та/або забезпечення будівництва об'єктів суміжної інфраструктури, та інших заходів, необхідних для створення та функціонування індустріальних (промислових) парків.

5. Бюджетна програма «Підтримка внутрішнього попиту на вітчизняні товари та послуги» передбачає виділення 3 000,0 млн грн. на підвищення попиту на вітчизняні товари, шляхом здійснення часткової компенсації їх вартості, що закуплені у вітчизняних виробників та/або їх дилерів. Зокрема, передбачається надання часткової компенсації вартості комунальної та спеціальної техніки, громадського транспорту, енергетичного обладнання, ліфтів та ліфтового обладнання вітчизняного виробництва. На заходи із посилення інституційної спроможності для підготовки проєктів державно-приватного партнерства заплановано 4,95 млн гривень.

Агропромисловий комплекс, який до початку військової агресії проти України забезпечував близько 40% валютної виручки від експорту товарів, наразі зазнає значних втрат у зв'язку із порушенням експортних логістичних зв'язків, скороченням посівних площ, руйнуванням допоміжної інфраструктури та інших негативних факторів. Для забезпечення відновлення та підтримки галузі в державному бюджеті на 2024 рік передбачено значний обсяг коштів на підтримку сільгоспвиробників.

6. Бюджетною програмою «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників» буде профінансовано 205 млн грн на розвиток галузі. Програма орієнтована на забезпечення продовольчої безпеки держави, підтримку фінансової стійкості сільськогосподарських товаровиробників шляхом відновлення та модернізації меліоративних систем, а також підвищення ефективності і прозорості управління. Бюджетні кошти будуть спрямовані для надання державної підтримки у вигляді бюджетної дотації сільськогосподарським товаровиробникам, які використовують меліоровані землі та провадять сільськогосподарську діяльність із застосуванням гідротехнічної меліорації, для підвищення ефективності сільського господарства в умовах змін клімату, стимулювання збільшення площ меліорованих земель та збільшення валового виробництва сільськогосподарської продукції.

7. Бюджетною програмою «Компенсація витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення» у державному бюджеті 2024 року передбачено 2 млрд гривень. За ці кошти оператори будуть конкурувати на тендерах Prozorro, що закладе основу для розвитку цього ринку в Україні. Для розмінування обраних ділянок оголошуватиметься конкурс, за підсумками якого оператор-переможець отримає відповідні кошти. Претендувати на розмінування за бюджетні кошти зможуть лише ті аграрії, які працюють офіційно і сплачують податки. Перші тендери передбачалося оголосити у квітні 2024 року, перед цим Кабінет міністрів України повинен затвердити механізм оплати послуг операторів і визначити обсяг відсотків вартості розмінування, що буде компенсуватися фермерам. Окрему роль у виборі пріоритетних ділянок для

розмінування відіграватимуть громади. В травні 2024 р. було оголошено, що програма вже запрацювала, Держава компенсуватиме фермерам 80% витрат вартості розмінування земель, а також виплатить компенсації тим, хто вже очистив свої ділянки і почав на них працювати.

8. Бюджетною програмою «Підтримка фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції» передбачено виділити 796,0 млн грн, через надання бюджетної субсидії на одиницю оброблюваних угідь сільськогосподарського призначення (1 гектар) для провадження сільськогосподарської діяльності на територіях, на яких завершені бойові дії та припинена їх можливість, завершена тимчасова окупація. Реалізація завдань програми дасть змогу забезпечити відновлення роботи агропромислової галузі на деокупованих територіях та підвищити продовольчу безпеку країни. Враховуючи, що дрібні сільгосптоваровиробники є основним джерелом продовольчої безпеки країни та основними виробниками продукції для внутрішнього споживання, то саме на це буде спрямовано 20 млн євро в рамках бюджетної підтримки ЄС Україні у 2024 році.

9. Бюджетною програмою «Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва» передбачено суму 1 млрд грн, яка буде спрямована на створення сприятливих умов для інвестицій у розвиток агропромислового комплексу, збільшення сільгосптоваровиробників, які виробляють продукцію для агропромислового комплексу, розширивши номенклатуру вітчизняної техніки та обладнання, створення додаткових робочих місць в сільськогосподарському машинобудуванні. В рамках виконання планується надання часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, зокрема, для придбання зернозбиральних комбайнів, тракторів, ґрунтообробної та посівної техніки, сільськогосподарського обладнання, зерновозів.

Інші державні програми підтримки та розвитку підприємства

1. Компенсація за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб

Умови програми: Порядок надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні, затверджений [постановою](#) КМУ від 20 березня 2022 р. № 331.

Розмір компенсації: Під час воєнного стану в Україні тим роботодавцям, які працевлаштовують ВПО, передбачена виплата 8000 грн за кожного працевлаштованого. Ці кошти роботодавці зможуть витратити на оплату праці таких працівників.

2. Програма з кредитування ММСП України за пріоритетними галузевими напрямками

Умови програми: Порядок надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва, затверджений [постановою](#) Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 зі змінами та доповненнями.

Розмір кредиту: €150 000 (гривневий еквівалент).

Термін кредиту:

- 3 роки (для фінансування обігового капіталу);
- 5 років (для фінансування інвестиційних проєктів)

3. Грантова програма для малого та середнього бізнесу

Мінекономіки України разом з ЄС та урядом Німеччини запустили нову [грантову програму](#) на €480 тис. в межах якої 12 малих та середніх підприємств зможуть отримати фінансування до €40 тис. на розвиток та консультаційну підтримку від експертів.

Програма спрямована на підтримку економічної стійкості, відновлення та зростання України, створення кращих умов для розвитку українських малих і середніх підприємств (МСП), а також підтримку інновацій та експорту.

4. Програма Інноваційних ваучерів

Умови програми:

- [Положення](#) про інноваційні ваучери Фонду розвитку інновацій;
- Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті Міністерству фінансів для забезпечення функціонування Фонду розвитку інновацій, затверджений [постановою](#) КМУ від 12 грудня 2018 р. № 1110 зі змінами та доповненнями.

Розмір гранту: до 10 000 доларів США на один Стартап (без урахування податків та зборів, які утримуються та сплачуються Фондом, як податковим агентом, або сплачуються Стартапом з суми інноваційного ваучера). Виплата інноваційного ваучера здійснюється у національній валюті України, згідно з офіційним курсом НБУ станом на дату укладення Договору.

5. Програма «Додай енергії твоєму бізнесу»

Умови програми: Програма з підтримки фінансування енергоефективних інвестицій малих та середніх підприємств, розроблена в рамках проєкту «Рефінансування енергоефективних інвестицій малих та середніх підприємств України через фінансовий сектор», який реалізується в рамках Угоди про кредит та грант, підписаної 25.07.2022 р. між Кабінетом Міністрів України в особі Міністерства фінансів України, KfW та Фондом розвитку підприємництва з метою фінансування інвестицій малих та середніх підприємств в енергоефективність та відновлювану енергетику для зменшення

споживання енергії та/або викидів CO₂, що сприятиме підвищенню їх конкурентоспроможності та захисту навколишнього середовища в Україні та світі.

Розмір кредиту: €500 000 (гривневий еквівалент).

6. Національна освітньо-грантова програма «Траєкторія»

Програма для ветеранів, військових та другого з подружжя з надання базових знань, практичні поради та фінансову підтримку підприємцям-початківцям для започаткування та розвитку власної справи

За результатами навчання та представлених бізнес-проектів 50 учасників отримають на конкурсній основі по 100 000 гривень фінансової підтримки на започаткування або розвиток власної справи.

Участь у [Програмі](#) можуть взяти:

- ветерани (особи, що мають статус УБД)
- військові (особи, що брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації)
- другий з подружжя (офіційний чоловік/дружина ветеранів або військових, в т.ч. загиблих, зниклих безвісти та полонених)

При відборі заявок пріоритет надаватиметься бізнесам, що займаються виробництвом кухонного інвентаря, металу для кухні, текстилю, рушників, одягу, аксесуарів, іграшок, товарів з пластику та швейним підприємствам.

Дедлайн подання заявки — 16 червня 2024 року.

Додаток 2

Опис та алгоритми реалізації Державних програм підтримки бізнесу

Державна кредитна підтримка суб'єктів підприємництва: алгоритми та механізми реалізації

Важливим напрямом підтримки та стимулювання роботи суб'єктів підприємницької діяльності, на який уряд планує виділити значні фінансові ресурси, є інструменти кредитування. У 2024 році бюджетною програмою «Забезпечення функціонування Фонду розвитку підприємництва» на надання державної фінансової підтримки суб'єктам підприємництва передбачено спрямувати 18,0 млрд гривень. Основними завданнями є розвиток підприємництва, високотехнологічного виробництва та енергоефективності, збільшення обсягів виробництва, експорту, імпортозаміщення, впровадження інновацій, фінансування с/г товаровиробників для проведення с/г діяльності в складних умовах тривання військової агресії. Крім того, увага спрямована на надання державної фінансової підтримки суб'єктів підприємництва за договорами фінансового лізингу та факторингового фінансування.

Програма «Доступний фінансовий лізинг»

Умови програми: Порядок надання фінансової державної підтримки підприємництва за договорами фінансового лізингу, затверджений постановою Кабінету Міністрів України «Про надання фінансової державної підтримки» від 24 січня 2020 р. № 28 зі змінами.

Надання державної підтримки суб'єктам підприємництва здійснюється Фондом розвитку підприємництва.

Одержувачем може бути: суб'єкт підприємництва, зокрема мікропідприємництва, малого, середнього підприємництва, який є резидентом України: фізична особа-підприємець, зареєстрована в установленому законом порядку; юридична особа, кінцеві бенефіціарні власники (контролери) якої є фізичними особами-резидентами України; сільськогосподарський товаровиробник (у значенні, наведеному в Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України»); суб'єкт господарювання державного або комунального сектору економіки.

Тип предмета лізингу:

- нерухомість;
- вантажні транспортні засоби, автобуси, транспортні засоби спеціального призначення;
- техніка для сільського господарства;
- легкові транспортні засоби, які використовуються в комерційних та виробничих цілях;

- промислове обладнання, дорожньо-будівельна техніка, залізничні вагони, прилади енергозабезпечення (генераторні установки) та інші предмети фінансового лізингу.

Договори фінансового лізингу, за якими може бути надана державна підтримка, укладаються на такі **цілі**:

- придбання та/або модернізація основних засобів суб'єктом підприємництва;
- придбання суб'єктом підприємництва транспортних засобів комерційного та виробничого призначення, залізничних вагонів, автобусів, які використовуються в комерційних та виробничих цілях;
- придбання нежитлової нерухомості з метою провадження суб'єктом підприємництва господарської діяльності без права передачі такої нерухомості в платне або безоплатне користування третім особам.

Пріоритетні напрями державної підтримки за договорами фінансового лізингу:

- фінансування суб'єктів підприємництва – сільськогосподарських товаровиробників для провадження сільськогосподарської діяльності;
- підтримка суб'єктів підприємництва, що провадять діяльність у сфері переробної промисловості (основний КВЕД) за всіма КВЕД Секції С;
- відбудова зруйнованих внаслідок військової агресії основних засобів суб'єктів підприємництва.

Максимальна сума договору фінансового лізингу:

- 60 млн гривень;
- 90 млн гривень – для договору (договорів) фінансового лізингу, що укладається (укладаються) із суб'єктом підприємництва – сільськогосподарським товаровиробником разом з учасниками групи пов'язаних з ним контрагентів фінансування суб'єктів підприємництва – сільськогосподарських товаровиробників для провадження сільськогосподарської діяльності.

Максимальний строк договору фінансового лізингу – 5 років.

Цільове призначення лізингу та розмір компенсаційної винагороди:

- до 5 або 7 % річних – для договорів фінансового лізингу, укладених за пріоритетними напрямками;
- до 9 або 11 % річних – для договорів фінансового лізингу, укладених не за пріоритетними напрямками.

Вимоги до одержувачів державної підтримки:

- суб'єкт підприємництва не може бути пов'язаним з державою-агресором або державою-окупантом, терористичними організаціями;
- державна реєстрація бізнесу та здійснення діяльності на території України (крім територій, для яких не визначена дата завершення тимчасової окупації);
- для новоствореного бізнесу (стартапу) – наявність реалістичного бізнес-плану реалізації інвестиційного проєкту, на впровадження якого суб'єкт підприємництва укладає договір фінансового лізингу;
- розмір державної підтримки, отриманої за три роки – не більша за еквівалент 200 тис. євро. Ці обмеження не застосовуються до суб'єктів підприємництва, що провадять діяльність у сфері сільськогосподарського виробництва та рибальства, а також у період воєнного стану;
- суб'єкт підприємництва не підпадає під обмеження щодо надання державної підтримки, визначені статтею 13 [Закону України](#) «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22 березня 2012 року № 4618-VI зі змінами.

Алгоритм надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва за договорами фінансового лізингу:

- Ознайомлення з критеріями відповідності вимогам програми
- СПД обирає предмет лізингу та подає лізингову заяву уповноваженому лізингодавцю
- СПД і лізингодавець укладають договір лізингу
- Передача предмета лізингу СПД
- Сплата підприємцем компенсованого лізингового платежу на щомісячній основі

Програма «Доступний факторинг»

Умови програми: [Порядок](#) надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва за договорами факторингу, затверджений постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 року № 28 і № 29» від 22 вересня 2023 року № 1016.

Надання фінансової державної підтримки здійснюється Фондом розвитку підприємництва, який призначений оператором програми, через Креді Агріколь Банк, ОТП Банк, Таскомбанк, КОМІНБАНК, Банк Глобус та МТБ Банк.

Державна підтримка надається в межах отриманих Фондом коштів, передбачених у державному бюджеті, у вигляді часткової компенсації Фондом базової винагороди за договорами факторингу, укладеними Уповноваженими факторами із суб'єктами підприємництва.

Механізм факторингу: постачальник, який поставив товар і ще не отримав оплату за нього, може передати право вимоги платежу за договором поставки фактору (банку). Фактор розраховується з клієнтом одразу після передачі права вимоги та очікує погашення заборгованості від замовника (дебітора). При цьому замовник у разі наявності договору факторингу між учасником та фактором здійснює оплату за надані учасником послуги, виконані роботи або придбані товари безпосередньо факторові.

Факторингове фінансування може бути надано уповноваженим фактором суб'єкту підприємництва в розмірі до 95% суми грошової вимоги згідно з наданими первинними документами, що посвідчують право грошової вимоги.

Максимальний строк користування факторинговим фінансуванням – не більш як 360 днів.

Максимальний розмір факторингового фінансування:

- За договорами факторингу факторингове фінансування може бути надано Уповноваженим фактором суб'єкту підприємництва в розмірі до 95 % суми грошової вимоги згідно з наданими первинними документами, що посвідчують право грошової вимоги.
- Максимальний ліміт фінансування за договором факторингу, встановлений суб'єкту підприємництва (разом з учасниками групи пов'язаних з ним контрагентів), не може перевищувати 150 млн гривень.

Компенсація базової винагороди за договором факторингу – сума коштів, що сплачується на користь суб'єкта підприємництва Фондом розвитку підприємництва з метою зниження його фактичних витрат на сплату базової винагороди, визначеної відповідно до пункту 12 Порядку, до рівня 13 % річних (далі – компенсаційна винагорода).

Якщо договір факторингу передбачає сплату суб'єктом підприємництва винагороди за договором факторингу у вигляді процентів за використання факторингового фінансування, суб'єкт підприємництва сплачує відповідний розмір компенсаційної винагороди щомісяця.

Строк, протягом якого суб'єкти підприємництва можуть звернутися за отриманням державної підтримки, становить три роки з дня набрання чинності постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 року № 28 і № 29» від 22 вересня 2023 року № 1016.

Умови проведення факторингового фінансування:

- Відстрочка платежу щодо сплати суб'єктом підприємництва на користь Уповноваженого фактора визначених договором факторингу платежів не допускається.

- Договір факторингу може передбачати обов'язок суб'єкта підприємництва сплатити одноразову комісію Уповноваженому фактору в розмірі не більш як 1,5 % максимального ліміту фінансування за договором факторингу, що є частиною винагороди Уповноваженого фактора.
- Комісії за додаткові послуги не підлягають компенсації за рахунок державної підтримки.
- Граничний розмір комісій за додаткові послуги, який встановлюється у відсотках до суми наданого факторингового фінансування за договором факторингу, не диференціюється та становить не більш як 3 % максимального ліміту фінансування за договором факторингу.
- У договорі факторингу повинен бути передбачений розмір винагороди Уповноваженого фактора без урахування компенсації базової винагороди (у відсотках річних).

Вимоги до отримувача підтримки:

- суб'єкт підприємництва не є особою, учасником (акціонером, членом) або кінцевим бенефіціарним власником якої є громадяни держави, визнаної Україною державою-агресором або державою-окупантом;
- суб'єкт підприємництва зареєстрований та провадить господарську діяльність на території України;
- суб'єкт підприємництва разом з учасниками групи пов'язаних з ним контрагентів за останні три календарних роки не отримував державної допомоги, що перевищує суму, еквівалентну 200 тис. євро;
- суб'єкт підприємництва не підпадає під обмеження щодо надання державної підтримки, визначені статтею 13 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22 березня 2012 року № 4618-VI зі змінами;
- наявність поточного рахунка, відкритого в уповноваженому факторі;
- безготівкова форма розрахунків з дебіторами (боржниками);
- щодо суб'єкта підприємництва не порушено провадження у справі про банкрутство.

Механізм отримання підтримки:

У разі відповідності зазначеним вище критеріям прийнятності суб'єкт підприємництва має подати заявку на участь у Програмі будь-якому з Уповноважених факторів, інформація про які розміщена на вебсайті Програми.

Уповноважений фактор інформує суб'єкта підприємництва про дату першої зустрічі для подачі наступних документів: заявки на участь у Програмі разом з додатками до неї, згоди на передачу інформації про суб'єкт підприємництва, інших документів (за необхідності).

Суб'єкт підприємництва подає Уповноваженому фактору заявку на участь у Програмі разом з додатками до неї та отримує від Уповноваженого фактора перелік документів, які мають бути підготовлені та надані Уповноваженому фактору. На цьому етапі Уповноважений фактор перевіряє відповідність суб'єкта підприємництва критеріям прийнятності Програми.

У разі позитивного рішення Уповноваженого фактора щодо участі суб'єкта підприємництва у Програмі, з можливістю отримання державної підтримки, відбувається укладання договору факторингу між суб'єктом підприємництва та Уповноваженим фактором.

Суб'єкт підприємництва набуває право на отримання компенсації базової винагороди у разі прийняття Уповноваженим фактором рішення щодо укладення договору факторингу із суб'єктом підприємництва та надання Фонду інформації про прийняте рішення та іншої інформації про суб'єкт підприємництва.

Фонд здійснює щомісяця через Уповноважених факторів компенсацію базової винагороди суб'єктам підприємництва. Сума компенсації базової винагороди, що підлягає сплаті, розраховується як різниця між сумою нарахованої протягом місяця базової винагороди та сумою компенсаційної винагороди.

Алгоритм надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва за договорами факторингу:

- Ознайомлення з критеріями відповідності вимогам програми
- У разі відповідності суб'єкт підприємництва подає заявку на участь у Програмі Уповноваженому фактору
- Подача заявки на участь у Програмі разом з додатками до неї; згоди на передачу інформації про суб'єкт
- Отримання від Уповноваженого фактора перелік документів, які мають бути підготовлені та надані Уповноваженому фактору
- Укладання договору факторингу між суб'єктом підприємства та Уповноваженим органом
- Фонд здійснює щомісяця через Уповноважених факторів компенсацію базової винагороди суб'єктами підприємства на поточні рахунки отримувачів

Реалізація державних програм «Доступні кредити» та «Доступний фінансовий лізинг» у попередніх роках засвідчила їх успішність у наданні значної кредитної підтримки бізнесу в складних умовах воєнного стану та стабілізації фінансової системи в цілому.

У 2024 році на доповнення до цих програм буде діяти нова державна програма «Доступний факторинг», яка допоможе відновити ліквідність національних товаровиробників, знизити ризик неплатежів з боку контрагентів та покращити стійкість ланцюга постачання товарів.

Необхідність своєчасного реагування на нові виклики воєнного стану зумовила потребу оновлення деяких елементів порядків реалізації зазначених програм. Вони стали більш орієнтовані на деокуповані території, підтримку мікро-, малих та середніх підприємств, а також надання більшої уваги інвестиційним проєктам, впровадженню енергоефективних заходів та стимулюванню розвитку переробних підприємств.

Основні положення оновлення порядку реалізації фінансової державної підтримки підприємств включають:

- зміщення фокусу підтримки на суб'єктів мікро-, малого та середнього підприємництва;
- орієнтацію кредитних програм на бізнес, що діє на територіях, які зазнали значних руйнувань, та стикається з великими бар'єрами у фінансуванні;
- пріоритезацію кредитних ресурсів на фінансування інвестиційних проєктів та заходів енергомодернізації, фінансування підприємств у сфері переробної промисловості;
- стимулювання створення нових робочих місць через зменшення розміру компенсаційної процентної ставки за кредитами та компенсаційної винагороди за договорами фінансового лізингу.

Варто звернути увагу на нові можливості для підприємств комунального сектору, які тепер можуть скористатися кредитними ресурсами. Досвід реалізації державних програм підтримки бізнесу в комунальному секторі демонструє позитивні практики кредитування суб'єктів комунального сектору та успішну реалізацію проєктів з енергоефективності, модернізації транспортного парку, закупівель спеціалізованої техніки та інших важливих інфраструктурних проєктів.

Роль органів місцевого самоврядування у підвищенні рівня інформованості та сприянні реалізації кредитних програм підтримки приватного сектору зростає. Успішна реалізація державних програм підтримки бізнесу та розвитку підприємництва сприятиме місцевому економічному розвитку та підвищенню якості суспільних благ та послуг, що надаються всім мешканцям громад.

Грантова підтримка бізнесу: механізми реалізації

В умовах численних безпекових ризиків, логістичних обмежень, скорочення експорту, руйнувань інфраструктури, зростання цін на паливо та повільного відновлення ринку праці, економічна активність бізнесу стримується. Проте, за даними Національного банку України, у 2024 році підприємці очікують поступове зростання цієї активності. Тому питання підтримки бізнесу для зміцнення економічного потенціалу та забезпечення сталого відновлення, яке є пріоритетним для держави, набуває особливої важливості у реалізації механізмів поживавлення ділової активності.

Одним із важливих державних інструментів швидкого реагування на виклики та ризики воєнного стану і забезпечення умов функціонування бізнесу стало впровадження державних програм грантової підтримки суб'єктів господарювання. У 2024 році обсяг фінансування бюджетної програми «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу», яка спрямована на створення нових робочих місць, підтримку сільськогосподарських товаровиробників, збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та забезпечення продовольчої безпеки, становить 2,647 млрд гривень. Малі та середні підприємства зможуть отримати від держави 15 тис. грантів на розвиток. Крім того, заплановано виділити 14 тис. мікрогрантів для малого бізнесу та 1 тис. грантів для переробних підприємств.

Створення або розвиток переробних підприємств

Умови програми: Порядок надання грантів на створення або розвиток переробних підприємств, затверджений постановою КМУ від 24 червня 2022 року № 739 «Деякі питання надання грантів для переробних підприємств» зі змінами. Цей Порядок визначає умови, критерії, механізм надання безповоротної державної допомоги суб'єктам господарювання у формі грантів на створення або розвиток переробних підприємств; механізм використання коштів, передбачених Мінекономіки за бюджетною програмою «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу», та коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття для надання безповоротної державної допомоги отримувачам у формі грантів.

Метою надання гранту є сприяння зайнятості населення, створення нових робочих місць, створення нових або розвиток існуючих переробних підприємств, збільшення надходжень від сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Розмір гранту: до 8 млн гривень, за умови створення не менш як 25 робочих місць:

- для грантів, отримувачами яких є суб'єкти господарювання, які зареєстровані та провадять або планують провадити підприємницьку діяльність на територіях активних бойових дій та тимчасово окупованих рф, для яких визначена дата завершення бойових дій або тимчасової окупації, до 80% вартості проекту – за рахунок грантів, не менш як 20% – за рахунок коштів отримувача (власних або кредитних);
- для всіх інших грантів, рішення про надання яких прийнято, до 50% вартості проекту – за рахунок грантів, не менш як 50% – за рахунок коштів отримувача (власних або кредитних).

Внесок за рахунок власних коштів отримувача (не кредитних) має становити не менш як 20% вартості проекту.

Отримувачами гранту можуть бути фізичні особи-підприємці; юридичні особи, кінцевими бенефіціарними власниками яких є громадяни України; фізичні особи, які мають намір розпочати підприємницьку діяльність і беруть на себе зобов'язання зареєструватися фізичною особою-підприємцем або створити юридичну особу у разі отримання позитивного рішення про надання гранту:

- які станом на дату подання заяви фактично не перебувають і не провадять свою господарську діяльність на територіях активних бойових дій та тимчасово окупованих рф територіях;
- які не провадять господарську діяльність на території рф та республіки білорусь;
- які не здійснюють виробництво та/або реалізацію зброї, алкогольних напоїв, тютюнових виробів згідно з класифікатором видів економічної діяльності;
- які не є кредитними організаціями, страховими організаціями, інвестиційними фондами, недержавними пенсійними фондами, професійними учасниками ринку цінних паперів, ломбардами
- у яких керівник, та/або засновник, та/або кінцевий бенефіціарний не є особою-керівником/засновником більш як у п'яти (включно) платників податків;
- які не перебувають під санкціями;
- щодо яких не порушено справи про банкрутство;
- щодо яких відсутнє рішення суду про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію;
- які не мають заборгованості перед бюджетом.

Напрями витрат:

- придбання основних засобів виробництва (машини та обладнання), яке не підлягає відчуженню до виконання умов договору про надання гранту;
- доставка та введення в експлуатацію основних засобів виробництва (верстатів, технологічного обладнання), включаючи програмне забезпечення.

Механізм та умови використання гранту:

Отримувач може отримувати один грант або для створення одного нового переробного підприємства, або для збільшення потужностей існуючого виробництва переробного підприємства.

Надання гранту може здійснюватися в поєднанні з наданням державної підтримки, передбаченої Порядком надання фінансової державної підтримки суб'єктам господарювання, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 року № 28 «Про надання фінансової державної підтримки».

Зобов'язання перед державою в разі отримання гранту:

- створити до 25 робочих місць (кількість працевлаштованих осіб залежить від розміру отриманого гранту);

- здійснювати діяльність не менш як три роки;
- сплачувати податки, збори (обов'язкові платежі), єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до зведеного бюджету України у розмірі отриманого гранту

Заява формується отримувачем через засоби Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Портал Дія) за посиланням: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-pererobne-pidpriyemstvo>

Для подання заяви необхідно:

- Зареєструватись або авторизуватись в кабінеті громадянина на порталі [Дія](#) за допомогою BankID або електронного підпису.
- Заповнити онлайн-заявку, яка має містити необхідні відомості для отримувачів-фізичних осіб, фізичних осіб-підприємців та отримувачів, які мають статус юридичних осіб.
- Прикріпити бізнес-план (є невіддільним додатком до заяви, форма якого визначається Мінекономіки) за формою.
- Підписати електронним підписом та відправити.

Рішення про надання гранту приймає Мінекономіки на підставі переліку висновків уповноваженого банку, який включає оцінку бізнес-плану, співбесіди та результати перевірки ділової репутації отримувача.

Алгоритм отримання гранту на створення або розвиток переробних підприємств:

- Зареєструватись або авторизуватись в кабінеті громадянина на порталі [Дія](#)
- Заповнити онлайн заявку
- Прикріпити бізнес план за формою
- Підписати електронним підписом та відправити
- Оцінка бізнес плану
- Перевірка та онлайн співбесіда
- Отримати максимальний бал, укласти договір та отримати кошти

Створення або розвиток садівництва, ягідництва та виноградарства

Умови програми: Порядок надання грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства, затверджений постановою КМУ від 21 червня 2022 року № 738 «Деякі питання надання грантів бізнесу» зі змінами. Цей Порядок визначає механізм використання коштів, передбачених у загальному фонді державного бюджету за програмою «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу», для надання безповоротної державної допомоги у формі грантів для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства.

Розмір гранту: від 140 тис. до 400 тис. гривень, але

- не більш як 70% вартості проєкту висадки насаджень, проте не більш як 10 млн гривень відповідно до визначеної суми на один гектар та за умови фінансування коштами отримувача (власні та/або кредитні) різниці між вартістю всього проєкту висадки насаджень та обсягу гранту;
- для висадки не більш як 25 гектарів насаджень зі встановленням системи зрошення та водозабору;
- з орієнтовною кількістю працюючих на 25 гектарах: від 5 до 10 постійних та 125 до 425 сезонних працюючих.

Реалізацію проєкту висадки насаджень отримувач повинен здійснювати на землях, на які право власності та/або користування підтверджено належними правовстановлюючими документами на строк не менш як сім років на дату подання заяви.

Напрями витрат: висадка та облаштування нового саду, ягідника, виноградника площею від 1 до 25 гектарів.

Отримувачами гранту можуть бути юридичні особи (крім юридичних осіб комунального та державного сектору) та фізичні особи-підприємці, які провадять діяльність у сфері вирощування сільськогосподарських культур на землях (із підтвердженням права власності та/або користування), а саме:

- які станом на дату подання заяви фактично не перебувають і не провадять господарську діяльність на територіях активних бойових дій та тимчасово окупованих рф територіях;
- які не провадять господарську діяльність на території рф та республіки білорусь;
- які не перебувають під санкціями;
- які не здійснюють виробництво та/або реалізацію зброї, алкогольних напоїв, тютюнових виробів згідно з класифікатором видів економічної діяльності;
- які не є кредитними організаціями, страховими організаціями, інвестиційними фондами, недержавними пенсійними фондами, професійними учасниками ринку цінних паперів, ломбардами;
- які не здійснюють виробництво та/або реалізацію зброї, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, обмін валют;
- щодо яких не порушено справи про банкрутство;
- щодо яких відсутнє рішення суду про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію;
- які не мають заборгованості перед бюджетом.

Механізм та умови використання гранту:

Строк реалізації проєкту висадки насаджень не повинен перевищувати 18 місяців з часу отримання бюджетних коштів.

Оплата витрат, пов'язаних з реалізацією проєкту висадки насаджень, проводиться уповноваженим банком на підставі рахунків-фактури (рахунок, квитанція, накладна тощо) та договору, укладеного між отримувачем і постачальником (продавцем) матеріалів.

Уповноважений банк забезпечує супровід видаткових операцій отримувача з рахунку отримувача виключно відповідно до проєкту висадки насаджень.

За підсумками реалізації проєкту висадки насаджень отримувач зобов'язується:

- створити нові робочі місця;
- забезпечити новий сад, ягідник чи виноградник системою зрошення з водозабором;
- провадити підприємницьку діяльність після закінчення проєкту висадки насаджень протягом не менш як п'ять років.
- Заява формується через засоби Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Портал Дія) за посиланням: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-sad>

Для подання заяви необхідно:

- Зареєструватись або авторизуватись в кабінеті громадянина на порталі [Дія](#) за допомогою BankID або електронного підпису.
- Заповнити онлайн-заяву (у заяві обов'язково зазначається уповноважений банк на вибір отримувача) із зазначенням необхідних [відомостей](#).
- Прикріпити проєкт висадки насаджень та проєкт зрошення.
- Підписати електронним підписом та відправити.

До заяви обов'язково додається:

- проєкт висадки насаджень, який має містити такі розділи: пояснювальну записку; генеральний план; кошторисну документацію; паспорт робочого проєкту.
- проєкт зрошення (у разі відсутності відповідного розділу з розрахунками в проєкті висадки насаджень) із зазначенням джерела водозабору.

Рішення про надання гранту приймає Міністерство аграрної політики після перевірки заяви уповноваженим банком та розглянувши проєкт висадки насаджень.

Створення або розвиток тепличного господарства

Умови програми: Порядок надання грантів для створення або розвитку тепличного господарства, затверджений постановою КМУ від 21 червня 2022 року № 738 «Деякі питання надання грантів бізнесу» зі змінами. Цей Порядок визначає механізм

використання коштів, передбачених у загальному фонді державного бюджету за програмою «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу», для надання безповоротної державної допомоги у формі грантів для створення або розвитку тепличного господарства.

Розмір гранту:

- 0,4-0,6 гектара – 2 млн гривень;
- 0,8-1,2 гектара – 3,5 млн гривень;
- 1,6-2,4 гектара – 7 млн гривень.

Напрями можливих витрат:

- будівництво (встановлення) модульної теплиці відповідно до типового проєкту;
- придбання засобів виробництва (садивного матеріалу, насіння, технологічного обладнання), покриття витрат на їх доставку;
- введення в експлуатацію модульної теплиці з урахуванням максимального розміру гранту.

Отримувачами гранту можуть бути юридичні особи (крім юридичних осіб комунального та державного сектору) та фізичні особи-підприємці, які провадять діяльність у сфері вирощування сільськогосподарських культур на землях (із підтвердженням права власності та/або користування):

- які станом на дату подання заяви фактично не перебувають і не провадять свою господарську діяльність на територіях активних бойових дій та тимчасово окупованих рф територіях;
- які не провадять господарську діяльність на території рф та республіки білорусь;
- які не перебувають під санкціями;
- які не є кредитними організаціями, страховими організаціями, інвестиційними фондами, недержавними пенсійними фондами, професійними учасниками ринку цінних паперів, ломбардами;
- які не здійснюють виробництво та/або реалізацію зброї, алкогольних напоїв, тютюнових виробів згідно з класифікатором видів економічної діяльності;
- які не здійснюють виробництво та/або реалізацію зброї, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, обмін валют;
- щодо яких не порушено справи про банкрутство;
- щодо яких відсутнє рішення суду про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію;
- які не мають заборгованості перед бюджетом.

Механізм та умови використання гранту:

- Гранти надаються на будівництво 1000 модульних теплиць у розмірі не більш як 70% вартості проекту будівництва модульної теплиці, але не більш як 7 млн гривень та за умови фінансування коштами отримувача (власні та/або кредитні) різниці між вартістю проекту будівництва модульної теплиці та обсягу гранту.
- Отримувач може отримати грант виключно для будівництва однієї модульної теплиці.
- Гранти надаються отримувачу в межах визначеної площі.
- Реалізацію проекту будівництва модульної теплиці отримувач повинен здійснювати на землях, право власності та/або користування на які підтверджено належними правовстановлюючими документами на строк не менш як сім років на дату подання заяви.

За підсумками реалізації проекту висадки насаджень отримувач зобов'язується:

- створити нові робочі місця: не менш як 4 постійних та 10 сезонних на 1 гектар площі модульної теплиці;
- забезпечити модульну теплицю джерелом водозабору та зрошенням;
- провадити підприємницьку діяльність після закінчення будівництва протягом не менш як трьох років та сплачувати протягом трьох років податки та збори, зокрема щодо пов'язаних із працевлаштуванням працівників.

Заява формується отримувачем особисто або у відділенні уповноваженого банку через засоби Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Портал Дія) за посиланням: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-teplicyu>

Для подання заяви необхідно:

- Зареєструватись або авторизуватись у кабінеті громадянина на порталі [Дія](#) за допомогою BankID або електронного підпису.
- Заповнити онлайн-заявку із зазначенням необхідних [відомостей](#).
- Прикріпити проєкт будівництва модульної теплиці з кошторисною документацією.
- Підписати електронним підписом та відправити.

До заяви обов'язково додається проєкт будівництва модульної теплиці з кошторисною документацією, який має містити такі розділи:

- пояснювальна записка;
- архітектурні рішення;
- конструкції металеві;
- конструкції залізобетонні (враховуючи фундамент);
- водозабір та системи поливу;
- електропостачання;
- кошторисна документація.

Рішення про надання гранту приймає Міністерство аграрної політики після перевірки заяви уповноваженим банком та розглянувши проект будівництва модульної теплиці з кошторисною документацією.

Створення або розвиток власного бізнесу

Умови програми: Порядок надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу, затверджений постановою КМУ від 21 червня 2022 року № 738 «Деякі питання надання грантів бізнесу» зі змінами. Цей Порядок визначає умови, критерії, механізм надання безповоротної державної допомоги фізичним особам, суб'єктам господарювання у формі мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу; механізм використання коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття для надання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу та коштів, передбачених Мінекономіки за бюджетною програмою «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу» для надання безповоротної державної допомоги отримувачу у формі мікрогранту.

Метою надання гранту є сприяння зайнятості населення, створення або розвиток власного бізнесу.

Джерелами фінансування надання мікрогрантів є кошти:

- Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;
- Державного бюджету, зокрема кошти, що надходять на рахунок Мінекономіки «Фонд підтримки малого та середнього бізнесу», відкритий у Національному банку, на який зараховуються добровільні внески (благодійні пожертви) від фізичних та юридичних осіб приватного права та/або публічного права в національній та іноземній валюті.

Розмір мікрогранту: відповідно до запиту отримувача, але не менш як 50 тис. гривень та не перевищує:

- 150 тис. гривень – у разі створення одного робочого місця після отримання мікрогранту та прийняття на нього працівника;
- 250 тис. гривень – у разі створення не менш як двох робочих місць після отримання мікрогранту та прийняття на них працівників.

Отримувачами гранту можуть бути майбутні підприємці (зобов'язання зареєструватися фізичною особою-підприємцем або створити юридичну особу протягом 20 робочих днів з дня отримання позитивного рішення про надання мікрогранту), діючі фізичні особи-підприємці або юридичні особи (крім суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки):

- які станом на дату подання заяви фактично не перебувають і не провадять свою господарську діяльність на територіях активних бойових дій та тимчасово окупованих рф територіях;
- які не провадять господарську діяльність на території рф та республіки білорусь;
- які не перебувають під санкціями;
- щодо яких не порушено справи про банкрутство;
- які не є кредитними організаціями, страховими організаціями, інвестиційними фондами, недержавними пенсійними фондами, професійними учасниками ринку цінних паперів, ломбардами;
- які не здійснюють виробництво та/або реалізацію зброї, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, обмін валют;
- щодо яких відсутнє рішення суду про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію.

Напрями витрат:

- придбання меблів, обладнання, транспортних засобів (які будуть використовуватися в комерційних та виробничих цілях), необхідних для провадження господарської діяльності, які не підлягають відчуженню до виконання умов договору про надання мікрогранту на створення або розвиток власного бізнесу (крім випадків відчуження внаслідок звернення стягнення на нього уповноваженим банком відповідно до договору застави);
- закупівля ліцензійного програмного забезпечення, свійських тварин та птиці, багаторічних насаджень, саджанців, посівного матеріалу, сировини, матеріалів, товарів та послуг, пов'язаних з реалізацією бізнес-плану (такі витрати повинні становити сумарно не більш як 50% розміру мікрогранту);
- послуги маркетингу та реклами (такі витрати повинні становити не більш як 10% розміру мікрогранту);
- орендна плата за користування нежитловим приміщенням, земельною ділянкою, які будуть використовуватися в комерційних та виробничих цілях (такі витрати повинні становити не більш як 25% розміру мікрогранту);
- орендна плата за обладнання (такі витрати повинні становити не більш як 10% розміру мікрогранту);
- лізинг обладнання, крім автомобілів, мотоциклів та інших транспортних засобів особистого користування (такі витрати повинні становити не більш як 50% загального розміру мікрогранту);
- використання в підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія).

Механізм та умови використання гранту:

- Мікрогрант надається в безготівковій формі.

- Для отримання мікрогранту отримувач укладає договір мікрогранту у відділенні уповноваженого банку через підписання заяви про приєднання.
- Обов'язковою умовою договору мікрогранту є створення протягом шести місяців з дня зарахування коштів на рахунок отримувача робочих місць залежно від розміру мікрогранту.

Заява формується отримувачем особисто або у відділенні уповноваженого банку через засоби Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Портал Дія) за посиланням: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu>

Для подання заяви необхідно:

- Зареєструватись або авторизуватись у кабінеті громадянина на порталі [Дія](#) за допомогою BankID або електронного підпису.
- Заповнити онлайн-заявку із зазначенням необхідних відомостей для фізичних осіб, фізичних осіб-підприємців та відомостей для юридичних осіб.
- Прикріпити бізнес-план (є невіддільним додатком до заяви, форма якого визначається Мінекономіки) за формою.
- Підписати електронним підписом та відправити.

Рішення про надання гранту приймає Державний центр зайнятості протягом 15 робочих днів з дня кінцевого строку подання заяв на основі інформації уповноваженого банку, яка включає результати перевірки ділової репутації отримувача та відомостей, зазначених у заяві, а також оцінку співбесіди з отримувачем, проведеної регіональними центрами зайнятості.

Створення або розвиток власного бізнесу ветеранами війни та членами їх сімей

Умови програми: [Порядок](#) надання грантів на створення або розвиток власного бізнесу учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей, затверджений постановою КМУ від 21 червня 2022 року № 738 «Деякі питання надання грантів бізнесу» зі змінами. Цей Порядок визначає умови, критерії, механізм надання безповоротної державної допомоги учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей у формі грантів на створення або розвиток власного бізнесу за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та коштів, що надходять на рахунок «Фонд підтримки малого та середнього бізнесу» Мінекономіки, відкритий у Національному банку.

Метою надання гранту є створення або розвиток власного бізнесу отримувачем, а також забезпечення зайнятості населення та створення нових робочих місць.

Джерелами фінансування надання грантів є кошти:

- Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;
- Що надходять на рахунок «Фонд підтримки малого та середнього бізнесу» Мінекономіки, відкритий у Національному банку, на який зараховуються добровільні внески (благодійні пожертви) від фізичних та юридичних осіб приватного та/або публічного права у національній та іноземній валюті.

Розмір гранту:

- для члена сім'ї у разі зобов'язання створити:
 - одне робоче місце – до 250 тис. гривень;
 - два робочих місця – від 250 тис. до 500 тис. гривень.
- для учасника бойових дій та/або особи з інвалідністю внаслідок війни, зареєстрованої як фізична особа-підприємець, у разі зобов'язання створити:
 - одне робоче місце – до 250 тис. гривень;
 - два робочих місця – від 250 тис. до 500 тис. гривень;
 - чотири робочих місця – від 500 тис. до 1000 тис. гривень.

Гранти у розмірі до 500 тис. гривень включно фінансуються за рахунок коштів гранту, гранти від 500 тис. до 1000 тис. гривень надаються за умови співфінансування отримувачем (70% вартості проєкту – за рахунок гранту, не менш як 30% – за рахунок коштів отримувача (власних або кредитних)).

Отримувачами гранту можуть бути учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни та члени їх сімей – фізичні особи-підприємці:

- які станом на дату подання заяви фактично не перебувають і не провадять свою господарську діяльність на територіях активних бойових дій та тимчасово окупованих рф територіях;
- які не провадять господарську діяльність на території рф та республіки білорусь;
- які не перебувають під санкціями;
- щодо яких не порушено справи про банкрутство;
- які не є кредитними організаціями, страховими організаціями, інвестиційними фондами, недержавними пенсійними фондами, професійними учасниками ринку цінних паперів, ломбардами;
- які не здійснюють виробництво та/або реалізацію зброї, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, обмін валют;
- щодо яких відсутнє рішення суду про притягнення до кримінальної відповідальності за корупцію.

Напрями витрат:

- придбання меблів, обладнання, транспортних засобів (які будуть використовуватися в комерційних та виробничих цілях), необхідних для

провадження господарської діяльності, що не підлягає відчуженню до виконання умов договору про надання гранту на створення або розвиток власного бізнесу (крім випадків відчуження внаслідок звернення стягнення на нього АТ «Ощадбанк» відповідно до договору застави);

- закупівля ліцензійного програмного забезпечення (такі витрати повинні становити сумарно не більш як 50% розміру гранту);
- закупівля свійських тварин, птиці та бджіл, молодняка тварин та птиці, саджанців, посівного матеріалу, сировини, матеріалів, товарів та послуг, пов'язаних з реалізацією бізнес-плану (такі витрати повинні становити сумарно не більш як 70% розміру гранту);
- послуги з маркетингу та реклами (такі витрати повинні становити не більш як 10% розміру гранту);
- орендна плата за користування нежитловим приміщенням, земельною ділянкою, які будуть використовуватися в комерційних та виробничих цілях (такі витрати повинні становити не більш як 25% розміру мікрогранту);
- плата за оренду обладнання (такі витрати повинні становити не більш як 30% розміру гранту);
- придбання на умовах лізингу обладнання, крім автомобілів, мотоциклів та інших транспортних засобів особистого користування (такі витрати повинні становити не більш як 50% загального розміру гранту);
- використання в підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія).

Механізм та умови використання гранту:

- Грант надається отримувачу один раз у безготівковій формі.
- У разі, якщо отримувач не є фізичною особою-підприємцем, такий отримувач повинен протягом 20 робочих днів з дня отримання рішення про надання гранту зареєструватися як суб'єкт господарювання, укласти договір про надання гранту та подати до уповноваженого банку пакет документів для відкриття рахунку.
- Обов'язковою умовою договору мікрогранту є створення протягом шести місяців з дня зарахування коштів на рахунок отримувача в уповноваженому банку робочих місць залежно від розміру гранту.

Заява формується отримувачем особисто або у відділенні уповноваженого банку через засоби Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Портал Дія) за посиланням: <https://diia.gov.ua/services/grant-dlya-veteraniv-ta-chleniv-yihnih-simej>

Для подання заяви необхідно:

- Зареєструватись або авторизуватись у кабінеті громадянина на порталі [Дія](#) за допомогою BankID або електронного підпису.
- Заповнити онлайн-заявку із зазначенням необхідних відомостей.

- Прикріпити бізнес-план (є невіддільним додатком до заяви, форма якого визначається Мінекономіки) за формою.
- Підписати електронним підписом та відправити.

Рішення про надання гранту приймає Державний центр зайнятості протягом 15 робочих днів з дня кінцевого строку подання заяв на основі інформації уповноваженого банку.